

Doktori (Ph.D.) értekezés

Három generáció a Mailáth család történetében

Nagy Bettina

**DEBRECENI
EGYETEM**

Debreceni Egyetem

Bölcsészettudományi Kar

Bölcsészettudományi Doktori Tanács

2023

Három generáció a Mailáth család történetében

Értekezés a doktori (Ph.D.) fokozat megszerzése érdekében
a történelem tudományágban

Írta: Nagy Bettina okleveles magyar-történelem szakos tanár

Készült a Debreceni Egyetem Történelmi és Néprajzi doktori iskolája
történelemi programja keretében

.....
Témavezető: habil. Dr. Jeney-Tóth Annamária

Az értekezés bírálói:

Dr. ....

Dr. ....

Dr. ....

A bírálóbizottság:

elnök: Dr. ....

tagok: Dr. ....

Dr. ....

Dr. ....

Dr. ....

A nyilvános vita időpontja: 2023. .... .

Én, Nagy Bettina, teljes felelősségem tudatában kijelentem, hogy a benyújtott értekezés önálló munka, a szerzői jog nemzetközi normáinak tiszteletben tartásával készült, a benne található irodalmi hivatkozások egyértelműek és teljesek. Nem állok doktori fokozat visszavonására irányuló eljárás alatt, illetve 5 éven belül nem vontak vissza tőlem odaítélt doktori fokozatot. Jelen értekezést korábban más intézményben nem nyújtottam be és azt nem utasították el.

Debrecen, 2023. április 25.

.....

Nagy Bettina

Tartalomjegyzék

Előszó	5
Források és alkalmazott módszerek	7
Képzelt és valós ősök	16
1. generáció	20
Mailáth Miklós (1611?–1685) életrajzi adatai	20
Tanulmányok	20
Fontosabb ügyek és bevételek	25
Birtokviszonyok	32
Mailáth Miklós hivatali munkája	36
1672. évi jegyzőkönyv	41
Mailáth Miklós szerepe a gályarabperben	45
Mailáth Miklós utódai; Tamás, Magda és Boldizsár	48
Mailáth Boldizsár (1656 – †?) életútja	50
Mailáth Boldizsár lánya; Mailáth Klára Éva Angelika bárónő (1689– †?)	54
A Mailáth család házasságkötései a 16–17. században	58
2. generáció	63
Mailáth II. József (1735–1825) – A grófi címszerző életrajzi adatai.....	63
A pesti kerületi főispánság élén	66
1790 utáni munkája	68
Birtokviszonyok és földesúri javak	70
Női életutak a Mailáth családban.....	77
Mailáth Angelika (1730 –1823) életrajzi adatai	78
Mailáth Angelika vagyona	80
Mailáth Angelika ingóságai.....	83
Mailáth Mária grófnő (1770 –1833) életrajzi adatai	86
Özvegyi évek (a birtokok, és a gazdálkodás mindennapjai)	88
Kapcsolati háló, avagy az özvegy közéleti szerepe.....	94
A Melczer gyermekek nevelése és sorsuk	95
A Mailáth család házassági stratégiái a 18. és 19. században élt családtagok esetében .	103
A Mailáth család harmadik generációja	108
A perbenyiki kastély	109
Perbenyiki hitbizomány alapítói;	112
Mailáth József Simon (1796–1875) és Mailáth Antal (1810–1873) életrajzi adatai	112
A perbenyiki uradalom	114
Az örhegyi és monyhai gazdaság	117

Monyha	118
A hitbizomány utóélete	122
Összegzés	123
Levéltári források és irodalomjegyzék	127
Az értekezés szerzőjének eddigi publikációi	142
Melléklet	143
Absztrakt	148
Summary	149

Előszó

Értekezésünkben arra vállalkozunk, hogy egy igazán sikeres és tehetséges, eddigi kutatásaink alapján egy alacsonyabb társadalmi csoportból feltörekvő, nagy ívű karriert befutó nemzetség történetét, nevezetesen a Mailáth család józsefi ágának életrajzi adatait és életük főbb momentumait bemutassuk.

A témaválasztást több ok is indokolta. Egyfelől a Mailáth családról korábban nem jelent meg átfogó történeti munka, amely megkísérelte volna részletesebben bemutatni a család őseit, valamint a későbbi századokban élt családtagok életét. Néhány tanulmány és monográfia korábban már megemlékezett a Mailáth család neves férfi alakjairól, de az egész nemzetség történetéről még nem készült széleskörűbb munka. Ez azért is meglepő számunkra, mert a székhelyi Mailáth család számos országbíró, kancellárt, tárnokmestert, főispánokat, valamint író és tudóst, egyházi személyt adott a Magyar Királyságnak, ezért joggal állíthatjuk, hogy jelentős hatást gyakoroltak a régió, sőt az egész ország történelmére. Másfelől pedig saját társadalomtörténeti érdeklődésem is befolyásolta a téma választásomat. Borsod-Abaúj-Zemplén vármegyei lakosként, gyermekkorom óta láthattam azt a kultúráközvetítő és értékteremtő szerepet, amit a Mailáth család tagjai az elmúlt századok során felépítettek a térségben. Ez a szellemiség meghatározó szerepet tölt be máig is az itt élők életében. A Mailáth család emléke mai napig része maradt a felvidéki és a zempléni régió emlékezetének. Tárgyi és szellemi örökségüket ápolják és őrzik a régióban élők. Az egykori uradalom közelében élő emberek mindig nagy kegyelettel emlékeztek meg a hajdani grófokról, akik munkát és megélhetést biztosítottak számukra. Perbenyikben található a család 18. század végén épült, ma klasszicista stílusú kastély épülete (és a római katolikus kápolna), amely a család uradalmi központja volt, s méltán vált a Bodrogköz ékességévé. A kastély berendezése sajnos nem élte túl a II. világháborút követő időszakot, a bútorok zöme vagy elpusztult, vagy a fosztogatások áldozatává vált. Egyedülként a díszszalon maradt sértetlen állapotban, melynek a falait a 19. században faragott borítással látták el, és mai napig belsőépítészeti remekműként tekinthetünk rá. Az épület mára a perbenyiki Mezőgazdasági Szakközépiskola otthona lett. Habár termei sajnos nem látogathatók, azonban a monumentális kastély nem csak nagyságával és belső kialakításával, de impozáns kertjével és parkjával is rengeteg látogatót vonz a környékre.

Az általunk választott Mailáth nemzetség józsefi ágának történetéről még nem készült mai történetírói feldolgozás, sem a szlovákiai, sem pedig a magyar történészek tollából. Azonban, hogy a család józsefi ágának történetét feltárjuk, szükséges megismernünk „az első ismert ős”, Mailáth Miklós életrajzi adatait is.

Értekezésünk három kérdéskört céloz meg; Elsőként arra teszünk kísérletet, hogy bemutatjuk a Mailáth család első ismert őseit, Mailáth Miklóst és utódainak életrajzi adatait. Másodsor igyekszünk a józsefi ághoz kapcsolódó családtagok birtokviszonyait és kapcsolati hálóját végig nyomon követni a 17. és a 19. század során. Harmad sorban pedig a Mailáthok Zemplén vármegyében betöltött szerepét, a legnagyobb Mailáth-domínium létrejöttének körülményeit kívánjuk bemutatni.

Mindezek előtt elsőként a családtörténet szakirodalmi előzményeit és a felhasznált levéltári forrásokat ismertetjük, ezt követően kerül sor az alkalmazott módszereink és hipotéziseink bemutatására.

Ézúton szeretnék köszönetet mondani mindazoknak, akik hozzásegítettek e munka megírásához. Tanáraimnak, akik az évek során számos konstruktív észrevétellel és iránymutatással láttak el. Köszönettel tartozom a családomnak, akik végig támogattak munkám írása során. Külön köszönet illeti témavezetőmet, Dr. Jeney-Tóth Annamáriát, hogy éveken át segítette munkámat, szakmai tanácsokkal látott el, mindemellett nem csak disszertációm, de publikációim létrejöttét is támogatta.

Nem utolsó sorban köszönet illeti a közgyűjtemények munkatársait is, akik az évek során folyamatosan segítették kutatómunkámat, felhívták a figyelmemet a különböző kulcsfontosságú forrásokra. Köszönettel tartozom az alábbi intézmények dolgozóinak:

- Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltára, Budapest,
- Magyar Nemzeti Levéltár Borsod-Abaúj Zemplén Vármegyei Levéltára, Sátoraljaújhely,
- Szlovák Nemzeti Levéltár (Slovenský Národný Archív), Pozsony,
- Osztrák Állami Levéltár (Haus-, Hof- und Staatsarchiv), Bécs,
- Kecskeméti Református Egyházközség Könyvtára és Levéltára, Kecskemét,
- Esztergomi Prímási Levéltár, Esztergom,
- Mailáth József Regionális Múzeum (Regionálna muzeálna expozícia Jozefa Mailátha), Királyhelmece.

Források és alkalmazott módszerek

Ahogyan értekezésünk címe is előre jelzi, három generáció történetét igyekszünk rekonstruálni a fennmaradt források révén. Kutatási módszereinket azonban nagyban befolyásolta témaválasztásunk eklektikussága. Egy-egy nemzetség történetének bemutatására számos kutató kísérletet tett az elmúlt évtizedek során. A nemzetségek/klánok reprodukcióját javrészt a demográfiával igyekeztek mérni. A Mailáth család esetében azonban nem alkalmazhatjuk a demográfia módszereit, hiszen nem állnak rendelkezésünkre minden személyről születési-, halálozási- és házassági adatok.¹ A Mailáth nemzetség tagjainak bemutatásakor mindazonáltal arra törekedtünk, hogy megjelenjen a folytonosság és a kontinuitás a három generáció történetében. Kutatómunkánkra mindezek miatt számos monográfia, tanulmánykötet és forráskiadvány is jelentős hatást gyakorolt.²

Kutatómunkánk során elsőként áttekintettük azt az aránylag csekély szakirodalmat, amely a Mailáth család eddigi történetéről napvilágot látott. Majláth Béla történész, bibliográfus és Mailáth Kálmán József, a család leszármazottai foglalkoztak elsőként saját családjuk eredetével és történetével. Majláth Béla történész bibliográfiai kutatói munkája során a Magyar Nemzeti Múzeum könyvtárának iratanyagát ismertette elsőként. Mindemellett igyekezett bemutatni a családja eredetét is. 1888-ban született meg a Mailáth család nemzedékrendjéről szóló tanulmánya, amelyben bemutatta a Mailáthok eredetét, és az első ismert ősök, Mailáth Miklós származását és tanulmányait.³ Mailáth Kálmán József, a főrendi ház tagja, Bars vármegye alszolgabírója és Mailáth János író fia 1883-ban megjelent, a Mailáth család tragédiája című művében bemutatta a Mailáthok ősi eredetét, családfájukat visszavezetve egészen a 13. századig.⁴

A család leszármazottai mellett mások is érdeklődést mutattak a Mailáth család története iránt. Dr. Karácsonyi János történész, Mailáth Gusztáv Károly, erdélyi püspök életét bemutató kötetében szintén röviden vizsgálta a Mailáthok őseit. Munkájában a címertanra, valamint Majláth Béla kutatásaira alapozva arra a következtetésre jutott, hogy a székhelyi

---

¹ Fügedi Erik: *Az Elefánthyak. A középkori nemes és klánja*. Bp., 1992. 164.

² Itt kell megemlítenünk Papp Klára, 2011-ben napvilágot látott monográfiáját, amelyben az erdélyi Csákyak birtokvagyonának és politikai tekintélyük megalapozásának, majd az Erdélyben folytatott gazdálkodásuknak, birtokszerzésüknek és kapcsolatépítéseibe nyerhetünk betekintést. A Csáky család mellett a Podmaniczky család története is jelentős hatást gyakorolt munkánkra. Papp Klára: *Az erdélyi Csákyak*. Kolozsvár, 2011.; Lukinich Imre: *A Podmanini Podmaniczky-család oklevéltára I. 1351-1510*. Bp., 1937.

³ Majláth Béla: *A Majláth család nemzedékrendje*. = *Turul*, 1888. 6.k. 1–12.

⁴ Mailáth Kálmán József: *A Mailáth család traegédiája*. Bp., 1883. (továbbiakban Mailáth 1883.)

Mailáthok és az Erdélyben élő szünyogszegi Mailáth familia között nincs bizonyítható rokoni kapcsolat. Természetesen az értekezés elkészítéséhez megkerülhetetlenek voltak a korábbi családtörténeti munkák, itt nevezetesen Nagy Iván és Kempelen Béla műveire gondolunk.⁵ Nagy Iván 19. században megírt, 12 kötetes genealógiai munkája, amelyben Magyarország nevezetes családjait mutatta be nemzedékrendi táblázatokkal, szintén megemlékezett a Mailáth családról. Munkája fontos támpontot adott kutatásaink genealógiai irányú vizsgálatához mind a Mailáth és mind a rokon családok tekintetében.⁶

Ugyanakkor a család történetéről újabb helytörténeti munka is megemlékezik. 2008-ban látott napvilágot elsőként a Mailáth család teljes történetének összefoglalását célul tűző kötet, Cap György tollából.⁷ A kötet javarészt a korabeli vármegyei lapokra: így a Vasárnapi Újság, a Sárospatak, a Zemplén, a Felsőmagyarországi Hírlap, valamint a Magyar Földműves című újságok korabeli hasábjain megjelent cikkeire támaszkodott. Levéltári forrásokat kevésbé hasznosított a kötet szerzője. Mindemellett a műben a szerző döntően a Mailáth család 18–19. században élt családtagok életét mutatja be, kiemelt figyelmet fordítva – mára a Felvidéken elhelyezkedő – Perbenyiken betöltött szerepükre.

Szijártó M. István 2017-ben megjelent, *Emberek és struktúrák a 18. századi Magyarországon. A politikai elit társadalom- és kultúrtörténeti megközelítésben* című munkáját is ki kell emelnünk. Szijártó M. István jóvoltából ismert néhány családtag, igaz csak 18. századi összefüggésben találunk a családtagokról adatokat.⁸ Valamint módszertanilag is fontos megemlíteni ezt a kötetet. Akadémiai doktori értekezésében a szerző a 18. századi magyar politikai elit szerepét vizsgálta társadalomtörténeti megközelítésekben. Így kapott helyet az értekezésében a Mailáth család két tagja. Rövid életrajzi összefoglalók szintén fontos adatokkal gazdagították értekezésünket. Ennek okán Szemethy Tamás kötete a 18. századi arisztokrácia kiemelkedő alakjait mutatja be, akik bárói és grófi rangot nyertek 1711 és 1799 között. Olyan arisztokraták pályáíve körvonalazódik a munkájában, akik katonai vagy hivatalnoki pályafutásukkal emelkedtek az említett réteg soraiba.⁹

---

⁵ Nagy Iván: *Magyarország családai czimerekkel és nemzékrendi táblákkal*. VII. k. 1860.; Kempelen Béla: *Magyar nemes családok*. 7. kötet. Online: <https://www.arcanum.com/hu/online-kiadvanyok/Kempelen-kempelen-bela-magyar-nemes-csaladok-1/7-kotet-C47F/mailath-szekhelyi-nemes-es-grof-C648/?list=eyJmaWx0ZXJzJjogeyJNVSI6IFsiTkZPX0tPTllfS2VtcGVsZW5fMSJdfSwgInF1ZXJ5IjogIm1haWxcdTAwZTF0aCJ9> (Utolsó letöltés: 2022. április 04.)

⁶ Nagy Iván: *Magyarország családai czimerekkel és nemzékrendi táblákkal*. Bp., I-XII. kötet. 1857–1868.

⁷ Cap György: *Élet a kastélyban - A székhelyi gróf Mailáth család és a perbenyiki kastély története*. Perbenyik, 2008.

⁸ Szijártó M. István: *Emberek és struktúrák a 18. századi Magyarországon. A politikai elit társadalom-és kultúrtörténeti megközelítésben*. Akadémiai doktori értekezés. Bp., 2017. (továbbiakban: Szijártó 2017.)

⁹ Szemethy Tamás: *Katonabárók és hivatalnok grófok. Új arisztokraták a 18. századi Magyarországon*. Bp., 2020. (továbbiakban Szemethy 2020.)

A genealógiai irodalom mellett fontos szakirodalomként szolgáltak a társadalomtörténetet tárgyaló szakmunkák. A 17. és 18. században élt családtagok nemesi társadalomban betöltött szerepének vizsgálatához megkerülhetetlenek voltak Pálffy Géza munkái. A szerző megközelítése szerint az elitbe való bekerülés alapfeltétele az udvari szolgálat volt, mind hivatali, mind pedig katonai szolgálat szintjén. Harmadik lehetőségként a nemes családok számára a bárói címszerzések nyitották meg a kapukat az arisztokráciába való felemelkedéshez.¹⁰

A családtagok életrajzi és genealógiai adatai mellett kísérletet tettünk arra, hogy a Mailáth család társadalmi kapcsolatainak térbeliségét is megvizsgáljuk a 17. és a 19. század között. A vizsgálat fontosságára Szijártó M. István Somogy vármegye nemesi társadalmában végzett kutatása hívta fel a figyelmünket. A házasságkötések földrajzi kiterjedéséből fontos számvetéseket adhatunk.¹¹

Gazdaságtörténeti adatainkhoz számos forrást hasznosítottunk. Elsőként Fónagy Zoltán országos szintű adattárát használtuk fel. A nemesi birtokviszonyok feltérképezéséhez az Úrbéri Tabellák adnak pontosabb képet. A Mailáth család birtokviszonyait vármegyei szintű forráskiadványok nem tartalmazták, ugyanis néhány vármegye úrbérrendezéshez kapcsolódó forrásait még nem adták ki. Ezt a hiányt Fónagy Zoltán kétkötetes adattára igyekezett pótolni.¹² Az adattár olyan forrásokat őriz, amelyek elengedhetetlenek a gazdaságtörténeti kutatásainkhoz. Mindemellett az úrbérrendezés forrásait is segítségül hívtuk ahhoz, hogy a forrásbázisunkhoz mérten a lehető legpontosabban rekonstruálhassuk gazdasági adatainkat. Ehhez, Horváth Zita által, 2001-ben megjelent, Mária Terézia-kori úrbérrendezés kilenc kérdőpontos vizsgálata volt nagyban a segítségünkre.¹³

Disszertációnkban női családtagok életrajzi adatait is bemutatjuk. Életrajzi adataikhoz levelezéseik és testamentumok feldolgozása nyújt segítséget. A testamentumok és hagyatéki leltárak gazdag forrásértékük miatt elengedhetetlenek munkánkban. Számos hazai kutató vállalkozott arra a feladatra, hogy egy-egy társadalmi csoport, köztük egy-egy főúri család tagjainak végrendeleteit ne csak kiadja, hanem fel is dolgozza az adott forrásokat. A legújabb kora újkori társadalomtörténeti kutatások során Tüdös S. Kinga az erdélyi testamentumok

---

¹⁰ Pálffy Géza: *A tizenhatodik század története*. Bp., 2000. 141-144., (továbbiakban Pálffy 2000.); Pálffy Géza: *Utak az arisztokráciába – bárói címszerzők a 16. századi Magyar Királyságban*. In: *Arisztokrata életpályák és életviszonyok*. Szerk.: Papp Klára–Püski Levente. Debrecen, 2009. 10. (továbbiakban: Pálffy 2009.)

¹¹ Szijártó M. István: *Nemesi társadalom és politika. Tanulmányok a 18. századi magyar rendiségről*. Bp., 2006. 37-42.

¹² Fónagy Zoltán: *A nemesi birtokviszonyok az úrbérrendezés korában I-II*. Bölcsészettudományi Kutatóközpont. Budapest, 2013. (továbbiakban: Fónagy 2013.)

¹³ Horváth Zita: *Paraszti vallomások Zalában I. A Mária Terézia-kori úrbérrendezés kilenc kérdőpontos vizsgálata Zala megye három járásában*. Zalaegerszeg, 2001. (továbbiakban: Horváth 2001.)

örökösödésének jogait vizsgálta.¹⁴ A 18. századi erdélyi arisztokrácia végrendeleteinek feltárásával a közelmúltban Papp Klára foglalkozott.¹⁵ Szende Katalin a szabad királyi városok közül Pozsony, Sopron és Eperjes lakosságának középkori végrendeleteit dolgozta fel munkájában, mégpedig urbanizációs, gazdasági és társadalmi tényezők vizsgálata által.¹⁶ Az említett munkák hívták fel a figyelmünket arra, hogy alaposabb kutatást végezzünk a Mailáth család levéltárának iratanyagai között. Így terelődött a figyelmünk a testamentumok és hagyatéki leltárának vizsgálatára. A fentebb említett munkákon kívül összehasonlító módszerünkhöz segítségünkre volt Csomor Erzsébet zalaegerszegi végrendeletekről szóló munkája.¹⁷ A korszak női műveltségének minél alaposabb bemutatásához és életviszonyaik rekonstruálásához Radvánszky Béla és Kéri Katalin kutatásainak vizsgálata elengedhetetlen volt.¹⁸ Radvánszky Béla háromkötetes forrásközlő munkája a 16. és 17. századra vonatkozó iratok egy tekintélyes részének kiadása, amely szintén nélkülözhetetlen az életmód és „régis szokások” ismertetéséhez. A korabeli házasságkötéseknek és az özvegyiség történetének nagy szakirodalma van a történelemtudományban, ugyanakkor az árvák története is önálló témát alkot. Ennek apropóján a házasságkötéshez és az özvegyiség vizsgálatához Erdélyi Gabriella munkáját is felhasználtuk.¹⁹ Mindemellett Péter Katalin: *Házasság a régi Magyarországon* című műve is nagyban segítette munkánkat.²⁰

Mindezek mellett dolgozatunk elkészítéséhez meghatározók voltak a levéltári források. A kiadott levéltári források dolgozatunk megírásához nagy segítséget jelentettek. A család első ősének, Mailáth Miklós birtokviszonyainak és munkájának a bemutatásához fontos volt Pest-Pilis-Solt, Zala és Győr vármegye közgyűlési iratainak regesztáit megtekintenünk és felhasználnunk.²¹

---

¹⁴ Tüdös S. Kinga: A székely örökség háramlása a 16–17. századi végrendeletek tükrében. = *Aetas* 24/4. 2008.

¹⁵ Papp Klára: Egy 18. századi erdélyi hagyatéék. In: *A magyar arisztokrácia társadalmi sokszínűsége, változó értékek és életviszonyok*. Szerk. Papp Klára–Püski Levente. Debrecen, 2013.

¹⁶ Szende Katalin: *Otthon a városban. Társadalom és anyagi kultúra a középkori Sopronban, Pozsonyban és Eperjesen*. Bp., 2004. (továbbiakban: Szende 2004.)

¹⁷ Csomor Erzsébet: *Zalaegerszegi végrendeletek 1701–1826 I. (1701–1803)* Magyar Nemzeti Levéltár, Zala Vármegyei Levéltára, Zalaegerszeg, 2015. 45. (továbbiakban: Csomor 2015.)

¹⁸ Radvánszky Béla: *Magyar családélet és háztartás a XVI. és XVII. században*. I. kötet. Bp., 1989 (továbbiakban: Radvánszky 2018.); Kéri Katalin: *Lánynevelés és női művelődés az újkori Magyarországon*. Pécs, 2018. 214–215. (továbbiakban: Kéri 2018.)

¹⁹ Erdélyi Gabriella: *Özvegyek és árvák a régi Magyarországon, 1550-1940*. Bp., 2020. (továbbiakban: Erdélyi 2020.)

²⁰ Péter Katalin: *Házasság a régi Magyarországon. 16–17. század*. Bp., 2008. (továbbiakban: Péter 2008.)

²¹ Borosy András: *Pest-Pilis-Solt vármegye közgyűlési iratainak regesztái. Igazságszolgáltatási iratok I. 1589–1660*. Pest Megyei Levéltári Füzetek 27. Bp., 1998. (továbbiakban: Borosy 1998.); Tóth Péter: *Zala vármegye közgyűlési jegyzőkönyveinek regesztái III. 1656–1716 - Zalai gyűjtemény 72*. Zalaegerszeg, 2012. 98–99.

Mailáth Miklós karrierjének egyik fontos időszakához a gályarabperben betöltött szerepe miatt a perhez kapcsolódó kiadott forrásokat is áttekintettük. A per utóéletének vizsgálata már elég korán, a 18. században elkezdődött, ugyanakkor napjainkban is a témában kutatók vizsgálatának középpontjában áll. A témával többek között S. Varga Katalin a 2002-ben megjelent, *Vitetnek ítélőszékre... Az 1674-es gályarabper jegyzőkönyve* című munkájában foglalkozott. 2018-ban a Magyar Nemzeti Levéltár Veszprém Megyei Levéltára adta közre a pozsonyi perhez kapcsolódó veszprémi jegyzőkönyvet, amely szintén fontos adatokkal szolgál a dolgozat szempontjából is. Mindkét kiadvány felhasználása szükséges volt Mailáth Miklós hivatali pályafutásának megismeréséhez.²²

A levéltári források másik részét a még kiadatlan levéltári iratok tették ki. Az iratok többsége döntően még feltáratlan volt, általunk került feltárássra, publikálásra. Kutatómunkánk elsőként a Magyar Nemzeti Levéltárba vezetett, ahol megtalálható a Mailáth család családi levéltára (P 836, P 1829, P 1837).²³ Az egy-egy doboznyi irat túlnyomó többségében 1700 és 1850 közötti iratokat tartalmazott, melynek jelentős része magyar nyelvű leveleket jelentett. A Magyar Nemzeti Levéltárban kutattunk, a Mailáth családra vonatkozó iratok közül a Mailáth család címeréről és az első ismert ős, Mailáth Miklós fiáról, Mailáth Boldizsárról és az ősapa dédunokájáról, Mailáth II. Józsefről sikerült forrásokat felhasználnunk a dolgozatunkban. Egyébiránt az értekezésben szereplő női életutak bemutatásához is kulcsfontosságú iratokat tartalmazott az irategyüttes (P 1837).

Azonban ahhoz, hogy a Mailáth család józsefi ágát minél részletesebben rekonstruálhassuk, elkerülhetetlen volt a rokon családok fondjainak megtekintése. A Mailáthokkal atyafiságba került családok közül elsőként az Eszterházy család zólyomi ágának levéltári iratait dolgoztuk fel (P 1294).²⁴ Eszterházy Sándorné, Mórocz Erzsébet iratait egy doboz őrizte meg. Levelei között találtunk Mailáth Boldizsár egyik neki címzett levelét 1683-ból. A Balassa család levéltárának iratai szintén megőrizték Mailáth Miklós és fia, Boldizsár

---

(továbbiakban: Tóth 2012.); Hegedüs Zoltán-Szabó Zoltán: *Győr vármegye nemesi közgyűlésének és törvénykezési jegyzőkönyveinek regesztái. VI. 1676-1690.* Győr, 2015. 70. (továbbiakban: Hegedüs 2015.)

²² S. Varga Katalin: *Vitetnek ítélőszékre... Az 1674-es gályarabper jegyzőkönyve.* Pozsony, 2002. (továbbiakban: S. Varga 2002.); F. F. Tóth Péter: „*Igen elkezdték kergetésünket*” *Az 1674-es gályarabper veszprémi jegyzőkönyve.* Veszprém. 2018. (továbbiakban F. F. Tóth 2018.)

²³ Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltára (továbbiakban MNL OL), P 836 Majláth család levéltára. (továbbiakban P 836) MNL OL P 836- 1 tétel - No. 91.; MNL OL P 1837 Majláth/székhelyi Majláth család iratai (továbbiakban P 1837); MNL OL P 1829 3. cs. Majláth család iratai. Majláth család levéltára (továbbiakban P 1829)

²⁴ MNL OL P 1294 Eszterházy család zólyomi ágának levéltára (továbbiakban P 1294)

levélváltását (P1760).²⁵ Mindezek mellett a Széchényi család levéltára (P 623)²⁶ és a Festetics család keszthelyi levéltára (P 246) is őrzött meg leveleket a Mailáth családtagokról.²⁷ A Széchényi család iratai között találtuk meg Mailáth Mária egyik levelét, amelyet Mailáth II. Józsefnek címzett. Emellett rokoni kapcsolat volt a Mailáth és Széchényi család között, a grófnő egyik gyermekének keresztszülője volt Széchenyi Ferenc. A Festetics család esetében Mailáth II. József volt tanítója a gyermek Festetics Györgynek, erről a momentumról egy fennmaradt levél tanúskodik. Emiatt érdemesnek véltük megvizsgálni az említett két család iratait, azonban kutatásunk ezen irányra sajnos nem vezetett előre bennünket, mert nem maradt fent ezen kívül több, ide vonatkozó irat. A legtöbb iratot talán a kellemesi Melczer család levéltára (P 1829, P 1832) őrizte meg a Mailáth család vonatkozásában, nevezetesen Mailáth Mária 1820 és 1833 között keletkezett levelei maradtak fent.²⁸ P 1829-es jelzet²⁹ alatt Mailáth Mária grófnőhöz írott leveleket találtunk, valamint a grófnő csekély számú magánlevele is megtalálható volt a családi levéltárban (P 1832). A grófnő gyermekeinek iratai sem voltak elhanyagolhatók az ide vonatkozó fejezetünk során. A P 1830 és P 1832-es jelzet tartalmazta a Melczer gyerekek anyjukkal folytatott levelezéseit.³⁰

A Mailáth családról szóló iratok egy kisebb részét a külföldi levéltárak őrizték meg. Magyarországi kutatásaink után ezt követően a Szlovák Nemzeti Levéltárban (Slovenský Národný Archív), Pozsonyban folytattuk a munkát. A Mailáth családdal kapcsolatosan mintegy 8 doboznyi irat maradt fent Pozsonyban. Azonban a forrásfeltárás folyamán egyértelművé vált számunkra, hogy az iratok túlnyomórészt a család másik ágához, nevezetesen Mailáth Györgyhez kapcsolódó iratokat tartalmaznak. Azonban így is nagyon fontos és a dolgozat elkészítése szempontjából különösen fontos latin nyelvű iratokat hasznosítottunk az értekezés készítése során. Forrásfeltárásunknak köszönhetően felhasználtuk Mailáth Miklós nemeslevelét és egyéb, birtokadományozással kapcsolatos iratait a disszertáció írásához.³¹

A Pozsonyban folytatott kutatásaink után Bécsben, az Osztrák Állami Levéltárban (Haus-, Hof- und Staatsarchiv) végeztünk forrásfeltárást. Főként a Csáky család fondjai voltak

---

²⁵ MNL OL P 1760 4. cs. Balassa család levéltára (továbbiakban P 1760)

²⁶ MNL OL P 623 27. cs. A Széchényi család levéltára (továbbiakban P 623)

²⁷ MNL OL P 246 Festetics család keszthelyi levéltára 1527–2000. (továbbiakban P 246)

²⁸ Magyar NL OL P 1832 kellemesi Melczer család levéltára. (továbbiakban P 1832)

²⁹ MNL OL P 1829 3. cs. Kellemesi Melczer család levéltára. Majláth Máriához írott levelek (továbbiakban P 1829)

³⁰ MNL OL P 1832 3. cs. kellemesi Melczer család levéltára. Melczer Ignác iratai. (Továbbiakban MNL OL P 1832 3. cs. 16. tétel) MNL OL P 1832 3. cs. 20. tétel. Melczer János iratai, MNL OL P 1830 3. cs. 10. tétel. Melczer Andor iratai.

³¹ Slovenský Národný Archív (továbbiakban SNA) Majlát zo Zavaru (Majláth), 1655–1903. Štátny slovenský ústredný archív. 313 Sprievodca po archívnych fondoch. Zv. 1. Oddelenie feudalizmu.

számunkra hasznosak, hiszen néhány levelet fel tudunk használni az első fejezetek alkalmával.³² Mindemellett a Hoffinanz Ungarn iratanyagai nem voltak kutathatók Bécsben, de a Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltárának mikrofilmjei megőrizték az iratokat, így számos, ide vonatkozó adattal sikerült gazdagítanunk írásunkat. Az iratok évköre 1659 és 1666 közötti időszakot öleli fel.³³

Ugyanakkor forrásfeltárásunk során törekedtünk minél szélesebb körben megvizsgálni a családtörténetünkben szereplő egyénekhez kapcsolódó iratokat. Így terelődött a figyelmünk az Esztergomi Prímási Levéltár Archivum Ecclesiasticum Vetus iratanyagára. Az említett irategyüttes őrizte meg Mailáth Miklós, királyi jogügyigazgató 1672-ben, több helyszínen felvett tanúvallatási jegyzőkönyvét. A jegyzőkönyvet érdemesnek véltük feldolgozni, egyfelől azért, mert egy mindezidáig ismeretlen és feltáratlan forrásra bukkantunk, másfelől az iratok is azt bizonyították, hogy aktív résztvevője volt az 1674-es gályarabpernek.

További egyházi gyűjteményben folytatva forrásfeltárásunkat, találkoztunk a Kecskeméti Református Egyházközség Könyvtára és Levéltára által őrzött és tulajdonában álló Jerney-gyűjteménnyel. Az iratok gyűjtése Jerney János nyelvész, kutató nevéhez fűződik. Mintegy 24 kötetet tartalmazó gyűjtemény érdekessége, hogy a Magyar Kamarai Levéltár 19. században leselejtezett iratait tartalmazza. A kamara hivatalos iratait, adókimutatásokat és a kamarához írt magánleveleket, illetve egyéb, vegyes iratokat tartalmaz a gyűjtemény döntő többségében a 16–17. századból. Az 1944-es hadműveletek a gyűjtemény iratanyagát sem kímélték; több kötet megrongálódott, illetve számos irat megsemmisült.³⁴ Azonban a VII. és VIII. kötet épségben megmaradt, s restaurálást követően sikerült betekintést nyernünk a kötetekbe. Számos magánlevelet tudunk felhasználni Mailáth Miklós pályafutásának bemutatásához.³⁵

Annak érdekében, hogy vizsgálódásainkkal a lehető legteljesebb képet nyújtsuk, igyekeztünk bevonni 19. századi iratokat is. Ezért forrásfeltárást a Borsod-Abaúj-Zemplén Vármegyei Levéltár, Sátoraljaújhelyi Fióklevéltárában is végeztünk. A Mailáth család józsefi ágának utolsó leszármazottairól szóló források bőséggel rendelkezésünkre álltak. Azonban családtörténeti témájú dolgozatunk számára a legértékesebb iratokat a Mailáth család hitbizományi iratai nyújtották.³⁶ Két doboznyi forrásanyag őrizte meg a család 19. században

---

³² Haus-, Hof- und Staatsarchiv, Österreichisches Staatsarchiv FA Csáky (Továbbiakban HHSA AT ÖStA FA Csáky)

³³ Haus-, Hof- und Staatsarchiv, Österreichisches Staatsarchiv, FHKA, Hoffinanz Ungarn (Továbbiakban HHSTA AT ÖStA FHKA)

³⁴ Thaly Kálmán: A Jerney kéziratos gyűjtemény. = *Századok*. 1877. 347–356.

³⁵ Kecskeméti Református Egyházközség Könyvtára és Levéltára (továbbiakban KREKL) Jerney-Gyűjtemény (továbbiakban KREKL VII–VIII. k.)

³⁶ Borsod-Abaúj-Zemplén Vármegyei Levéltár, Sátoraljaújhelyi Fióklevéltára, A Sátoraljaújhelyi Királyi Törvényszék iratai. VII.2. 36. A Hitbizományi bíróság iratai. Gr. Mailáth Antal iratai (Továbbiakban: BAZ VL

élt családtagjainak a Zemplén vármegyei vonatkozású gazdasági jellegű iratait. Emellett a perbenyiki kastély korabeli dolgozóiról is találtunk adatokat, amelyeket az 1869. évi népszámlálási adatok levéltári gyűjteményei között találunk.³⁷

Gróf Mailáth Antal és József Simon iratainak megtekintése után kutatómunkánk Budapest Főváros Levéltárába vezetett. Mailáth Antal végrendeletének megismerése elengedhetetlen volt a fentebb említett hitbizományi és gazdaságtörténeti vizsgálathoz.³⁸

Nem utolsó sorban meg kell jegyeznünk, hogy vizsgálataink során nagy segítségünkre voltak a Magyar Nemzeti Levéltár online elérhető adatbázisai. Felhasználtuk a Magyar Nemzeti Levéltár adatbázisait, közülük így a Királyi Könyvek több kötete (A 57) is segítséget nyújtott a fejezetek írása során.³⁹ A Királyi Könyvek iratai főként Mailáth Miklós pályafutásához és birtokviszonyainak rekonstruálásához voltak nélkülözhetetlenek. Mindemellett az E 156-os jelzetű, *Urbaria et Conscriptioes* is számos gazdaságtörténeti adattal bővítette a Mailáth család három generációjának birtokaira vonatkozó ismereteinket. Az iratok az uradalmak gazdasági adatait, az uradalmakon élőket és dolgozókat, illetve az uradalomban dolgozóktól befolyó jövedelmeket tartalmazták.⁴⁰

Egyéb primer forrásokat is igyekeztünk bevonni a munkánk során. Sajnos a különböző családi levéltárak és a Mailáth család levéltárában sem maradtak fent a családtagokra vonatkozó születési- és halotti anyakönyvi adatok, ezért munkánkat főként az Országos Széchényi Könyvtár gyászjelentés-gyűjteménye segítette. Emellett a sajtó, mint forrás is számos adattal szolgált egy-egy családtag elhalálzásának pontos idejét illetően, hiszen a temetés után az újságban közzétett köszönetnyilvánítások, megemlékezések is hasonló adatokat tartalmaztak az elhunytól és családjáról. Mindemellett online felületeken (geni.com, myheritage.com, familysearch.org) számos születési és halotti anyakönyvi adat volt elérhető, amelyeket hasznosítani tudtunk.

Értekezésünkben a felhasznált forrásokból többet is idézünk. Idézeteink tekintetében szerepelnek latin és magyar nyelven írtak, amelyeket minden esetben szöveghűen közlünk.

VII.2. 36.), A Sátoraljaújhelyi Királyi Törvényszék iratai. VII.2. 38. A Hitbizományi bíróság iratai. Gr. Mailáth József iratai (Továbbiakban: BAZ VL VII.2. 38.)

³⁷ Borsod- Abaúj-Zemplén Vármegyei Levéltár, Sátoraljaújhelyi Fióklevektára, XV. Gyűjtemények, Zemplén vármegyei 1869. évi népszámlálási iratok levéltári gyűjteménye. (Továbbiakban: BAZ VL SFL XV.) MNL BAZ ML XV. SFL. 83.102. d.

³⁸ Budapest Főváros Levéltára, megyei törvényhatóságok és törvényhatósági jogú városok. Budapest Székesfőváros Árvaszékének (1873-1875 Budapest Székesfőváros Tanácsának, mint gyámhatóságnak) iratai. (Továbbiakban: BFL IV. 1411.b. 748/ 1883.) Mailáth Antal végrendelete.

³⁹ MNL OL A 57 Magyar Kancelláriai Levéltár, Magyar Királyi Kancellária regisztraturája (továbbiakban A 57) Libri Regii kötetei.

⁴⁰ MNL OL E 156 Kincstári levéltárak, Magyar Kamara Archivuma, *Urbaria et Conscriptioes* (továbbiakban E 156) MNL OL E 156 a. Fasc. 093., 104., 171.

Utolsó sorban pedig itt említjük meg a Mailáth családnév használatát. Forrásaink túlnyomó többsége a „Mailáth” és „Majláth” névváltozatot alkalmazza, értekezésünkben ezért mi a Mailáth névalak használata mellett döntöttünk.

Az új források felhasználásával a korábban megjelent, Mailáth családra vonatkozó szakirodalmat kívántuk bővíteni és arra törekedtünk, hogy egy teljesebb képet mutassunk be a Mailáth nemzetség Józsefi ágáról.

Képzelt és valós ősök

A 19. században a magyar nemes családok úgy próbáltak nagyobb tekintélyt szerezni maguknak, hogy minél több őst igyekeztek felsorakoztatni családfájuk összeállításakor. Nem volt ez másként a Mailáth család tekintetében sem. A családfáikat úgy állították össze, hogy az Árpád-házig vezették vissza őseiket, s így történt az 1888-ban és 1897-ben megjelent és közölt családfák tekintetében is.⁴¹

Így írt családjáról Mailáth Kálmán József az 1883-ban megjelent: A Mailáth család tragédiája című művében: „*A család, melynek életéből merítettem az általam leírt traogedia adatait, történelmünk legrégebb idejéből való nemzedékhez tartozik. [...] Magyarországon a Mailáth névvel 1236-ban találkozunk először. Oláhországban lassan, de folytonosan emelkedtek tekintélyben és állásban, egészen a legmagasabb fokig: úgy hogy 1500 körül Mailáth István Oláhország vajdája volt, s a történetírók őt így nevezik: „Magnus vojvoda Stephanus”. Ez az István családjával Együtt Erdélybe költözött s a király tárnokmestere lett.*”⁴² Mailáth Kálmán József családjának eredetét a nagy múltú erdélyi szunyogszegi Maylád család leszármazottjának tekintette. Majláth Béla történezt is meg kell említenünk, aki több tanulmányában is megemlékezett ősei eredetéről. Elméletét Mailáth Kálmán József művére alapozta, azonban elődje érvelését több egyéb forrás felhasználásával kívánta alátámasztani. Elsőként a nagy nevű történetíró, Bonfini 1131-es aradi országgyűlésről szóló leírását említi, amelynek alkalmával elsőként tett említést egy, az Ákos nemzetségből származó Maylátról, akit kivégeztek. Másik fontos okiratként megvizsgálta az 1335. évből származó, a pécsi püspök által kiadott birtokadományozásról szóló iratot, amelyben egy bizonyos Malath mester egy Tolna vármegyei, Kesdi nevezetű településen vásárolt egy egész birtokrészt. Két utóda született Malath mesternek, Péter és Pál. A 14. század folyamán Pozsony vármegyei birtokosként jelentek meg Királyfalván. Zsigmond elcserélte birtokaikat, és cserébe a csallóközi Sárosfalván és Nadasdon biztosított számukra birtokokat, amit fiaik örökölték meg. Péter fiát, Andrást egy 1413-ban kiadott oklevélben Andreas dietus Malath civis Posoniensis-ként nevezték meg. Majláth Béla szerint az alábbiakban felsorolt birtokadományozást azért fontos megvizsgálni, mert véleménye szerint a székhelyi Mailáthok első ősei lehettek a fentiekben bemutatott személyek.⁴³

---

⁴¹ Majláth 1888, 1-12.; Doby Antal: A székhelyi Mailáth-család nemzedékrendi táblázata. = *Adalékok Zemplén Vármegye Történetéhez*. 1897. 4. sz. 89.

⁴² Mailáth 1883. 1.

⁴³ Majláth 1888. 1-12.

Majláth Béla kutatásának másik iránya Krassó vármegyébe vezetett, ugyanis ebben a vármegyében létezett egy Maylath nevű település. Ozorai Mátyás 1415-ben kenézekkel kívánta benépesíteni a vidéket, s így kerültek a borzafői kenézek – Péter, Dragomér, Juga és Fülöp – a vármegyébe. A 15. századi oklevelekben ők már Majláthként szerepeltek. Véleménye szerint az sem elhanyagolható tény, hogy Erdélyben ekkortájt feltűnik egy Majláth nevű család, akiktől a szunyogszegi ág származhat. Majláth Béla szerint a két ág teljesen összekapcsolható, mégpedig az által, hogy összevetette a fogarasi, a kománai, zechei és szunyogszegi Mailáthok családfáját, s így sikerült Jugáig visszavezetni családjá eredetét.⁴⁴ Szintén egyik fontos megállapítása volt, hogy a szunyogszegi Mayláthok nemzedéke tovább élt. Hipotézisét arra alapozta, hogy Mayláth Dragomérek született egy fia, nevezetesen Mayláth Demeter, aki a dédapja volt egy bizonyos Péternek, aki szintén Erdélyben élt az 1600-as évek elején.⁴⁵

Karácsonyi János három évtizeddel később, 1925-ben gróf Mailáth Gusztáv erdélyi püspök származása kapcsán vizsgálta a Mailáth család őseinek eredetét, s ezzel Majláth Béla téziseire is reagált. Megvizsgálta a szunyogszegi Mailáth család történetét, s kiemelte az 1534-ben élt Maylád István vajdát, aki a szunyogszegiek között vitézsége, gazdagsága és gyors felemelkedése miatt a család egyik legkiemelkedőbb tagja lett.⁴⁶ Kis Bálint részletes vizsgálata óta ismeretes, hogy a szunyogszegiek ága 1595-ben teljesen kihalt, és ezt követően a család öröksége a nőági leszármazottakra szállt.⁴⁷ Örökösöknek a Jeszeniczei Szunyogh, Szentmiklósi Pongrácz és a Horeczky családokat tették meg. Ezek alapján is egyértelmű, hogy a későbbiekben feltűnő székhelyi Mailáthok és az Erdélyben élő szunyogszegi Mailáthok között nem mutatható ki semmilyen rokoni kapcsolat.⁴⁸

Mindezek után vizsgálatunk középpontjába a Mailáth család első ismert őseinek kutatása került. Majláth Béla nyomán tudjuk ugyanakkor azt, hogy az első ismert őse a Mailáth családnak, akiről viszonylag bőséges iratanyag maradt fent, az nem más volt, mint székhelyi Mailáth Miklós.

Első konkrét adatunk ismételten Majláth Béla kutatásához kapcsolódik. Meg kell említenünk székhelyi Mailáth Miklós Nagyszombatban, 1683-ban böjtelő hó negyedik napján kelt végrendeletét, amelyben talán árulkodók lehetnek az alábbi sorok: „*de mivel nyilvánvaló az én vékonyserii messze feöldről ideszakadásom*; s végrendeletének utolsó pontjában ezt

---

⁴⁴ Uo.

⁴⁵ Uo.

⁴⁶ Karácsonyi 1925. 4.

⁴⁷ Kis Bálint: Erdély régi családai. (A szunyogszegi vagy fogarasi Maylád-család. II. Az osztopáni Perneszy család. III. A zabolai Basa család) = *Turul.* 1892. 136–137.

⁴⁸ Karácsonyi 1925. 5.

mondja: „Az erdéli jószágomat hagyom az ott való atyafiaknak. ... a kinek executorául hagyom a mostani és ezután következő csikszéki feő és vice királybíró s kapitány és akkori szent-simoni plébános uramokat.”⁴⁹ Ahogyan az idézetből is kiderül, Mailáth Miklós Csikszékről származhatott.

Ezek alapján kutatásunkat a székely összeírások vizsgálatával folytattuk. Ugyanis fontosnak tartottuk megvizsgálni azt, hogy a székely összeírásokban található-e Mailáthok, azért, hogy tanúbizonyságot nyerjünk Mailáth Miklós székelyföldi származásáról. A Székely Oklevéltárban különböző névváltozatokként kerestünk rá a Mailátokra. Bizonyos, hogy az Oklevéltár IV. kötetében van először utalás egy bizonyos Mailát Péterről 1614-ben, aki a családfa alapján akár Mailáth Miklós apja lehetett. Mailát Pétert az 1614. február 18-án készült Udvarhelyszék teljes felsorolásában (primipili) lófőként írták össze Musna településen.⁵⁰

Ugyanakkor a Székely Oklevéltár IV. kötetében szintén feltűnik egy Maylát, nevezetesen Maylát Balázs. Az udvarhelyszéki nincstelenek és zsellérek jegyzékében, Ágfalva településen tettek említést Maylát Balázsról, akit Fülöp Antalné zselléreként jegyezték fel.⁵¹ Feltételezzük, hogy Maylát Balázs szintén rokoni kapcsolatban lehetett a Mailáthokkal. Az Oklevéltár ezen kötetében utolsóként Maylát János neve tűnik fel a csík-gyergyó és kászsónszéki lófők összeírásában, akinek az Újfaluban lévő örökségét egy bizonyos Lázár János foglalta el.⁵²

Mindezek után megvizsgáltuk a Székely Oklevéltár V. kötetét is, ahol ismételten Mailát Péter nevére bukkantunk. 1635-ben Szentrontás településen említik a már meghalt Mailát Pétert, akinek az örökségében Faluhegyi György lakott ekkor.⁵³ Nem kizárt tehát az, hogy Mailáth Miklós őseit és apját említik az említett székely összeírások.

A továbbiakban gyakran előfordul a családtörténetben a székhelyi előnév, amely szintén rövid magyarázatot igényel. Karácsonyi János Mailáth Gusztáv Károlyról szóló művében fejtette ki az álláspontját azzal kapcsolatban, hogy miért maradt fent és miért kezdték el a Mailáthok használni a székhelyi előnevet. Véleménye szerint a Székhelyi név nem előnév volt, hanem származásnévre utalt ebben az időben, mégpedig a székely származás pozsonyi németiséggel írt változatát jelölte.⁵⁴ A fentebb idézett végrendelet soraiból mi viszont inkább arra hajlunk, miszerint székhelyi Mailáth Miklós talán a csikszéki birtoka kapcsán vehette fel a

---

⁴⁹ Majláth 1888. 9.

⁵⁰ Székely Oklevéltár. Új sorozat IV., közzéteszi: Demény Lajos, Kolozsvár, 1997. 311. (továbbiakban: SZOKLtÚ IV.)

⁵¹ SZOKLtÚ IV. 560.

⁵² SZOKLtÚ IV. 576.

⁵³ Székely Oklevéltár. Új sorozat V., közzéteszi: Demény Lajos, Kolozsvár, 1999. 402. (továbbiakban: SZOKLtÚ V.)

⁵⁴ Karácsonyi 1925. 14–15.

székhelyi előnevet és ez a székhelyi predicatum így maradhatott fenn a későbbi századokban is a Mailáth család történetében.

1. generáció

Mailáth Miklós (1611?–1685) életrajzi adatai

Tanulmányok

Mailáth Miklós életpályája szokatlan – bár ebben az időszakban korántsem egyedülálló tehetségről árulkodik. Az 1611 körül született fiú, ugyanis vagyontalan sorból indult, és innen küzdötte fel magát a nemesi társadalom soraiba.

Fiatalkorának és gyermekkorának bizonyos évei viszonylag homályosak, ám életének főbb vonalai Nagyszombatban folytatott tanulmányai által érhetők tetten. A szakirodalom alapján, amit biztosan tudni lehet életéről, az nem más, mint hogy Nagyszombatba kerül, itt cseperedik fel, és innen indul sikeres pályafutása is. Kérdéses, hogy egy Székelyföldön született, szegény sorban nevelkedett fiú, nevezetesen székhelyi Mailáth Miklós hogyan juthatott el Pozsony vármegyébe. Kármán Gábor szerint ugyanis az erdélyi katolikusok helyzete 1610 után nehezebbé vált, feltételezéseink szerint a katolikusok ekkori helyzetének nehezítésével hozható összefüggésbe Mailáth Miklós Nagyszombatba kerülése.⁵⁵

Karácsonyi János Mailáth Gusztáv Károlyról szóló kötetében pedig említést tett két erdélyi fiatal fiúról, akik a nagyszombati egyetem által vezetett matrikulákban szintén megtalálhatóak voltak 1636-ban.⁵⁶ Az előkelőbb ifjakat általában elkísérte egy-egy szegényebb

---

⁵⁵ 1600 előtt négy felekezet alakult ki Erdélyben, amelyek egyenlők voltak, s ezt a törvények is megerősítették, ugyanakkor a 17. században nem nevezhető semlegesnek Erdély a felekezetek szempontjából. A fejedelem a reformátusokat támogatta leginkább, így a katolikusok helyzete fokozatosan nehezedett. A császár támogatását élvezték a katolikusok, így a fejedelemnek nem volt lehetősége radikális változtatásokra velük szemben. Nem tiltották ki Erdély területéről a többi felekezetet, viszont a katolikusok élén nem állt püspök a többi felekezettel ellentétben. A beszercei országgyűlés, 1610-et követően úgy határozott, hogy megfosztotta a katolikusokat a papjaiktól. A tehetősebbek váraikban alkalmaztak papot, akik gyermekeik tanulmányait segítették. Azonban ezekben az évtizedekben a tanulni vágyó fiatalok helyzete koránt sem volt egyszerű, így a vagyonosabb családok kénytelenek voltak gyerekeiket külföldi gimnáziumokban és egyetemeken taníttatni. In: Kármán Gábor: *Erdélyi külpolitika a vesztfáliai béke után*. Bp., 2011. 18.

⁵⁶ Így indulhatott el tehát a két ifjú is Erdélyből Nagyszombatba, név szerint Kiskapusi Gyerőffi Pál és Marosjárai Bálinttfi Ferenc. A két fiú életéről azért jóval több adattal rendelkezünk, mint Mailáthról. Bizonyos, hogy Marosjárai Bálinttfi Ferenc a kolozsvári Bornemissza Kata és Marosjárai Bálinttfi Kristóf gyermekeként született. A Bálinttfi családot rokoni szálak fűzték a Bornemisszák által a Gyerőffiekhez. marosjárai Bálinttfi Ferenc apja, Bálinttfi Kristóf a fejedelem szolgálatában állt 1621-ben, mint vicethesaurarius, 1625-ben pedig, mint generalis perceptor. 1630-ban lemondott tisztségéről, és ezt követően Rákóczi György számadást kért az apától, azonban mint kiderült, hatalmas hiányt halmozott fel. Bálinttfi Ferenc apját 1632-ben elveszítette. Anyjáról, Bornemissza Katáról, amit biztosan tudunk, hogy 1635-ben a Királyságban tartózkodott. Ekkor utazásának fő oka az volt, hogy tiltakozzon a szepesi káptalan előtt a fejedelem megidézése miatt, ugyanis a fejedelem felségsértés vádjával gyanúsította. A megidézésen Bornemissza Kata nem volt jelen, s majd ezt követően a fejedelem a családi vagyont és birtokokat Ballingh János munkácsi főkapitányra ruházta át. Bornemissza Kata 1638-ig biztosan a Királyságban tartózkodott, s majd csak ezt követően tért haza. Fiai közül Ferenc szintén a Királyságba ment anyjával, és feltételezhető, hogy így adódott lehetősége tanulmányait elkezdni Nagyszombatban. In: Karácsonyi 1925. 11.;

sorsú fiú is, akinek szintén lehetősége adódott velük együtt tanulni és emellett pedig kiszolgálta őket.⁵⁷ Akár ennek folytán is eljuthatott és lehetőséget kaphatott Mailáth Miklós arra, hogy Nagyszombatban kezdhesse meg tanulmányait, de ennek bizonyítékát, az élénk kerülő források nem adták. Az viszont biztos, hogy előtte mindenképpen Erdélyben kellett tanulmányokat folytatnia, azonban ehhez kapcsolódó források sem állnak rendelkezésünkre jelenleg Miklós korábbi tanulmányairól.

Mailáth Miklós Nagyszombatba való megérkezését követően 1635-ben, a Pázmány Péter által alapított Nagyszombati Egyetemen esélyt kapott tanulmányai folytatására.⁵⁸ Pázmány Péter célja az volt az egyetem alapításával, hogy a reformáció térhódítását gyengítse, és emellett megérett az igény az egyetemi szintű képzésre is, s az intézmény alapítása lehetőséget teremtett az egyházi és állami hatalom élére is alkalmas katolikus elit képzésére. Az egyetem a Grazi Egyetem mintájára jött létre, kezdetben két fakultással; bölcsészettel és teológiával.⁵⁹ A bölcsészeti képzés során három évfolyamot kellett teljesíteni, amely a filozófia fakultáshoz tartozott; logikát, fizikát és metafizikát tanultak az egyetem növendékei. A filozófia tárgy első részében a logikai ismeretek elsajátítása volt a feladat a tanulók számára. Innen a következő osztályban az erkölcsi oktatásra helyezték a hangsúlyt. Ezt követte a metafizikai tanulmányok ismerete. Akik a filozófia tagozatot sikeresen teljesítették, megszerezték a babérkoszorús, baccalaureus címet.

A Nagyszombati Egyetem matrikulái alapján tudható, hogy 1636-ban a logikai osztály névsorába bejegyezték Miklóst, mint Nicolaus Szekely Transylvanus de Kápolnaszegh.⁶⁰ Az egyetem által vezetett anyakönyv szerint az első babérkoszorús fokozatot egy jezsuita fiú,

---

Dáné Veronka: *CUBICULARIUS, KÖVET, ÁRULÓ (?) A marosjárai Bálintffyak a 17. század közepéig*. In: Hivatalnok értelmiség a kora újkori Erdélyben. Erdélyi Tudományos Füzetek (287). Erdélyi Múzeum-Egyesület, Kolozsvár, 2018. 37–39.

⁵⁷ Karácsonyi 1925. 12–13.

⁵⁸ Gyakori volt ebben az időszakban a különböző előképzettséggel rendelkező tanulók számára indítani előkészítő kurzusokat a tanulmányi hiányosságok kiegyenlítése céljából. In: Mészáros István: *Az iskolaügy története Magyarországon 996-1777 között*. Bp., 1981. 293.

⁵⁹ Az egyetem az 1599-ben elfogadott „Ratio atque Institutio Studiorum Sodontatis Jesu”-nak nevezett tanulmányi szabályzat alapján működött. A szabályzat egy egységes rendszerbe foglalta az oktatást; a jezsuita intézmények egy gimnáziumi és egy felsőfokú tagozatból épültek fel. A gimnáziumi osztály hat évfolyamból állt, amely során három évig grammatikát, egy évig poétikát és két évig retorikát hallgattak a tanulók. A gimnáziumi tanulmányok elvégzését követően léphettek a tanulók a felsőfokú képzésbe, és így nyílt lehetősége a diákoknak a bölcsészeti karon folytatni tanulmányaikat. Varga Júlia: *A Nagyszombati Egyetem fokozatot szerzett hallgatói a korai barokk időszakában (1635–1711)*. In: Bognár Krisztina–Kiss József Mihály–Varga Júlia: *A Nagyszombati Egyetem fokozatot szerzett hallgatói 1635–1777 Fejezetek az Eötvös Loránd Tudományegyetem történetéből* 25. Bp., 2002. 37–38. (továbbiakban: Varga 2002.)

⁶⁰ *Matricula Universitatis Tyrnaviensis 1635–1701 Fejezetek az Eötvös Loránd Tudományegyetem történetéből*. 11. Budapest, 1990. 7.

Christophorus Kalchschmidt szerezte meg, aki megvédte logikai tételeit 1637-ben. Ez a feltevés ellentmondást sejtet, hiszen az egyetem által kiadott oklevelek között elsőként nevezik meg székhelyi Mailáth Miklóst 1637-ben, aki bölcsészetből szerezte meg baccalaureus fokozatát szeptember 7-én, és ezzel az egyetem alapításától kezdve ő volt az, aki diplomát szerzett elsőként, és jogot kapott ahhoz, hogy doktori fokozatot szerezzen.⁶¹ Karácsonyi János munkájában arról írt, hogy Mailáth Miklós a vizsgálóhoz kapcsolódó „Exercitatio Philosophica” tételeket Pozsonyban nyomtatta ki, azonban a nyomtatáshoz nem volt elegendő pénze. Lósy Imre váradi püspök feltételezhető, hogy segítségére volt tanulmányai során Miklósnak, s a fiú egyetemi tanulmányai végéhez érve is élvezhette a váradi püspök támogatását. Ezt mi sem bizonyítja jobban, minthogy munkáját a tudományokat pártoló, ekkor már esztergomi érseknek, Lósy Imrének ajánlotta, mondván a felmerülő költségeket a főpap majd kifizeti.⁶²

Mailáth Miklós ezt követően Nagyszombatban maradt és folytatta tanulmányait az egyetemen. Doktori diplomáját 1642. november 11-én, az egyetem fennállásának nyolcadik évében szerezte meg.⁶³ Az egyetem ötödik kancellárja, Palkovich Márton és Rozniay János adta ki a doktori oklevelet Miklós számára. A doktori oklevél szövegéből tudható, hogy Palkovich Márton a teológia doktorává avatta. A továbbiakban az oklevélben szerepel, hogy a doktorrá avatott felhatalmazást nyert azokból a privilégiumokból és mentességekből, amelyekkel az osztrák tartományok egyetemein is élnek, mint például Kölnben, Bécsben, Mainzban, Ingolstadtban, Prágában, Olmützben és Gratzban is.

A doktori oklevél érdekessége, hogy több helyen az avatottat nemesként nevezi meg, ám figyelemreméltó az is, hogy nemeslevelét csak öt hónappal később állította ki részére a Magyar Kancellária.

A doktori fokozat megszerzését követően Mailáth Miklós nem tért vissza Erdélybe, hanem Pozsony vármegyében, nevezetesen Nagyszombatban maradt. Magas műveltségre tett szert, ám a fontosabb hivatali pozíciók betöltéséhez a nemesi státusz elengedhetetlen volt. Bevett szokás volt a nem nemesi származású fiatalok segítése, mégpedig úgy, hogy a Nagyszombati Egyetemen folytatott tanulmányaikat követően feletteseik ajánlották őket a

---

⁶¹ A két elsőséget Kiss József Mihály tanulmányában úgy ismerteti, miszerint Kalchschmidt azon hallgatók egyike volt, aki az egyetem alapításának évében érkezett Nagyszombatba. Ezzel ellentétben székhelyi Mailáth Miklós Nagyszombatban végezte gimnáziumi tanulmányait, és miután a bölcsészeti képzést is sikeresen teljesítette, így egyszerre lett babérkoszorús Kalchschmidt-tel. A babérkoszorús fokozat mellett, - ahogyan Kiss József Mihály fogalmaz-, „artium liberalium et philosophiae magister” fokozatot is megszerezte, s lehetőséget kapott a doktori fokozat megszerzésére. Varga 2002. 14.

⁶² Karácsonyi 1925. 11.

⁶³ Majláth Béla a Turul 1899-ben megjelent számában közölte székhelyi Mailáth Miklós eredeti doktori oklevelének szövegét. Majláth 1899. 138.

nemesi cím elnyerésére.⁶⁴ Feltételezésünk szerint Mailáth Miklós is így juthatott a címeres nemeslevél birtokába 1643-ban.

A Pozsonyi Nemzeti Levéltárban őrzött, a Mailáth család levéltárának iratanyagai között volt megtalálható a már említett armális, melyet Mailáth Miklós részére állítottak ki 1643. április 22-én.⁶⁵ Az uralkodó Mailáth Miklós és leszármazottjai számára nemeslevelet és címert adományozott. „[...] tibi Nicolao Maylád tuisque heredibus, liberis et posteris, ex lumbis tuis aeterna serite legitime descententibus, tam masculis quam feminis, haec Arma seu verae nobilitatis insignia, gestanda, habenda et deferenda, una cum usu rubrae caerae, specialiter concedimus, gratioseque largimur et indulgemus.”⁶⁶ A III. Ferdinánd által kiadott nemeslevél vizsgálata szintén érdekes adalékanyaggal szolgál székhelyi Mailáth Miklós életének bemutatásához.

Az armális szövegéből kitűnik, hogy az uralkodó kancelláriája minden bizonnyal rendelkezett már információval Miklós Nagyszombatban folytatott tanulmányairól. Részletesen beszámol az egyetemen eltöltött három évről, és hogy hogyan jutott el a doktori fokozat megszerzéséig. Emellett leírják, hogy elhagyta szülőföldjét Erdélyt, és Nagyszombatba érkezett, hogy tanulmányait itt elkezdhesse. Ezt követően azt említik, hogy Miklós a bölcsészeti tanulmányait folytatta a Nagyszombatban alapított egyetemen. A nemeslevél tartalmazza – amiről már korábban szó esett – hogy Mailáth Miklós kiérdemelte ezt a megtiszteltetést, mert az első baccalaureus címet és filozófiai doktori fokozatot ugyanazon, a Nagyszombati Egyetemen szerezte meg: [...] *hoc ipso nobiliorem reportares, quia com baccalaureatus tum vero magisterii philosophici prima laurea primus omnium in eadam universitate Tyrnaviensi vitu academico solenni decorari meruisse perhiberis [...]*.⁶⁷

Az egyetemi tanulmányok és egyéni érdemek felsorakoztatása mellett az armálisban leírták a nemesség adományozásának okát, miszerint nagylelkűségével, jócselekedeteivel és az egyetemi követelmények teljesítésével kiérdemelte az oklevél megszerzését.⁶⁸ A nemeslevél tartalmazza a kapott címer leírását is, eszerint egy két részre osztott pajzsot ábrázol, amelynek a jobb alsó része székhelyi Mailáth Miklós őseinek és családjának a régi címerének az eltűnését ábrázolja. E felett 12 kocka helyezkedik el, amelyek ezüst és vörös színűek, és ezek a kockák váltják egymást. A kockák a hűséget és a jó férfi képét testesítik meg, és a kockák jelentése

---

⁶⁴ Frederik Federmayer: A jezsuita iskolákban végzett diákok és karrierlehetőségeik a Magyar Királyság 17. századi fővárosában. = *Történelmi Szemle*. 2018. 2. sz. 216. (Továbbiakban: Federmayer 2018.)

⁶⁵ SNA 313 – 5a – No. 32.

⁶⁶ SNA 313 – 5a – No. 32–39.

⁶⁷ SNA 313 – 5a – No. 34.

⁶⁸ SNA 313 – 5a – No. 35.

pedig nem más, mint bármerre is eldobják, az mindig egyenesen áll meg.⁶⁹ A címer bal mezejét egy horgony díszíti, amely a bizalom és a remény jelképeként jelenik meg. A horgonyt egy kard és egy pálmaág keresztezi, amely a szövegben a küzdelmet és a győzelmet szimbolizálja.⁷⁰ A pajzs tetejét egy sisak díszíti, ennek a tetején helyezkedik el a királyi korona, amelyet két sasszárny ölel körül. A nemeslevél szerint a korona az uralkodó kegyességét jelképezi Mailáth Miklós felé. Végezetül a koronát három fehér strucctoll ékesíti, amely a szöveg szerint a munka és türelmesség jelképeként értelmezhető.⁷¹

Emellett fontos megjegyeznünk, hogy III. Ferdinánd és a kancellária, illetve az adományos, Mailáth Miklós sem volt teljesen meggyőződve ősei eredetéről és arról, hogy nemes családban született volna. Az oklevél záró részében ennek a bizonytalanságnak a sorai olvashatóak, hiszen III. Ferdinánd kijelenti, hogy Mailáth Miklóst és utódait a régi magyar nemesek közé emeli, és leírja, hogy amennyiben nemesek voltak az ősei, azáltal megerősíti nemesi jogaiban, amennyiben pedig másik uralkodó, vagy az erdélyi fejedelmek, havasalföldi vajda által emelték a nemesség soraiba, mindazonáltal megerősíti jogaiban, és újra a nemesek közé helyezi. „[...] *Motu itaque proprio...te Nicolaum Maylád tuosque haeredes ... in coetum, numerum...dicti regni nostri Hungariae nobilium assumimus ...et aggregamus, eo modo, siquidem alias quoque ex honestis natalibus nobilique parenteca ortus esse perhiberis eadem nobilitatis tuae prerogativa, si...ab aliquo antecessorum nostrorum divorum...Hungariae Regum . . . cseperat initium pro renovata et confirmata de facto intelligatur, sin vero aliunde, puta Principibus Transylvaniee, aut Vaivoda quopiam Transalpiniae ... vei alitercunque principium duxerat, extunc de novo assumptus et creatus Hungariae civis et nobilis habearis...*”⁷²

Azt feltételezzük, hogy korábban a székely társadalmat megillető kollektív nemességben részesülhetett, vagy akár lófősséggel is rendelkezhetett a családja, ami nem a Magyar Királyságban is honos nemességet jelentette. Véleményünk szerint tehát az egyetemi diploma megszerzése volt a kulcsa annak, hogy Mailáth Miklós személyre szabott nemesi rangot szerezhetett.

---

⁶⁹ SNA 313 – 5a – No. 36.

⁷⁰ SNA 313 – 5a – No. 36.

⁷¹ SNA 313 – 5a – No. 37.

⁷² Uo.

Fontosabb ügyek és bevételek

1642-öt követően, az egyetemi tanulmányai befejezése után Mailáth Miklós Pozsony vármegyében maradt, és a korabeli pozsonyi értelmiséghez hasonlóan az állami hivatalvállalásban kezdte el karrierjét építeni. A továbbiakban azt vizsgáljuk meg, hogy milyen birtokokhoz és részportiókhoz jutott Mailáth Miklós a hivatali állása révén és a mindennapi munkájáért járó fizetsége által. Ez a kérdés egyfelől a hivatali státuszok vizsgálatával, másfelől a megélhetést is nyújtó birtokszerzések kettősségének ismertetésével mutatható be.

Mailáth Miklós – tanulmányai révén – Lósy Imre személyében fontos támogatóra talált, hiszen a tudományokat támogató érsek jóvoltából diplomát szerzett, s a vármegyében maradhatott, amely azt eredményezte, hogy karrierjét fokozatosan tudta építeni. Lósy Imre egri püspökként kezdte a pályafutását, majd ezt követően lett Esztergom érseke és Esztergom vármegye főispánja 1637 és 1642 között.⁷³ Miklós, aki bölcsészettudományból szerzett diplomát, majd később a teológia doktorává vált, tudomásunk szerint nem folytatott jogi tanulmányokat. Ezt a felvetésünket az bizonyítja, miszerint a Nagyszombati Egyetemen 1649. július 31-én alapították meg az egyetem jogi karát, ami hivatalosan 1667. január 17-én nyílt meg a diákság előtt.⁷⁴ Másrészről tudjuk, hogy Mailáth Miklós első ízben titkárként (titoknokként) kezdte pályafutását Csáky László országbíró, Zólyom és Komárom vármegye főispánja mellett 1646-ban. Több országgyűlésen is részt vett például már 1648-ban is, amikor is Lippay György főispán mellett, Esztergom vármegye követeként jelent meg.⁷⁵

Egy évvel később, 1649-ben a királyi kancellária titkáráként, Lippay György érsek mellett dolgozott. 1650-ben Alvinczi Péter négy évig viselt királyi jogügyigazgatói tisztségét Szelestey György vette át. Miklós királyi kancelláriai titkári tisztségét követően 1651-ben helyettes királyi jogügyigazgatónak nevezik ki Szelestey György mellé. Szelestey Györgyöt követően Mailáth Miklóst nevezték ki 1652-ben királyi jogügyigazgatónak, s ezt követően harminc éven át viselte a Causarum Regalium Director tisztséget.⁷⁶ Tehát az alább bemutatott hivatali pozíciókat jogi végzettség nélkül töltötte be, hiszen a jogi kar létrejötté idején már a királyi jogügyigazgatói tisztségét viselte.

---

⁷³ Medgyesi Somogyi Zsigmond: *Magyarország főispánjainak története 1000-1903*. Bp., 1902. 68.

⁷⁴ Borsodi Csaba–Tüskés Anna: *Az Eötvös Loránd Tudományegyetem Bölcsészettudományi Karának története képekben 1635-2010*. Bp., 2010. 18.

⁷⁵ Tatjana Guszarova: Vármegyei követek a magyar országgyűlés alsótábláján a 17. században. In. *Rendiség és parlamentarizmus Magyarországon. A kezdetektől 1918-ig*. Bp., 2013. 135. (Továbbiakban: Guszarova 2013.)

⁷⁶ Fallenbüchl Zoltán: *Állami (királyi és császári) tisztségviselők a 17. századi Magyarországon*. Bp., 2002. 186. (Továbbiakban: Fallenbüchl 2002.)

Feladatai közé tartozott a kincstár ügyvédjeként a peres ügyek képviselése, a magvaszakadt hagyatékok megszerzése és a magánszemélyek közötti birtokperek érvényesítése. Emellett, mint a Szent Korona ügyésze, köteles volt a különféle bűncselekmények tekintetében is eljárni, kiváltképpen olyan ügyekben, amelyek a társadalmat és a király személyét is veszélyeztethetik, mint például a felségsértés vagy a hűtlenség.⁷⁷ Mindezek mellett a szavatossági birtokperek tekintetében is a kincstári jogokat képviselte, s nem utolsó sorban fontos feladata volt a fiskális birtokok felkutatása és megszerzése a kincstár számára.⁷⁸

<i>Tisztség</i>	<i>Mettől-meddig töltötte be</i>
Titkár (titoknok)	1646–1649-ig Csáky László országbíró mellett.
Titkár (titoknok)	1649–1651-ig Lippay György érsek mellett.
Helyettes királyi jogügyigazgató	1651
Királyi jogügyigazgató	1652–1682

1. táblázat

Mailáth Miklós betöltött tisztségei⁷⁹

Amint a táblázatunkból is jól látható, 6 éven át töltötte be a titkári tisztséget az országbíró, majd az esztergomi érsek mellett, és ezt követően egy éven át viselte a helyettes királyi jogügyigazgatói tisztségét. Utolsóként pedig érdemes megjegyeznünk azt is, hogy a korszakban egyedülálló módon Mailáth Miklós volt az, aki 1652 és 1682 között, avagy 30 éven keresztül folyamatosan szolgálta az Udvari Kamarát királyi jogügyigazgatóként.

Titoknoki állásáról, hivatali pályájának erről a szakaszáról tulajdonképpen csak ennyit tudunk, további adatokkal ezt mi sem tudtuk kiegészíteni. A Magyar Kamarai Levéltár iratai között megtekintettük a Csáky családhoz írott leveleket, azonban a levelek között nem találunk levélváltást az országbíró és Mailáth Miklós között.⁸⁰

Tudjuk ugyanakkor azt, hogy kezdeti pályafutásáról az Udvari Kamarai iratok engednek betekintést, amely megőrizte Mailáth Miklós 1660. április 16-án kelt feljegyzéseit is.⁸¹ Ebben

⁷⁷ Buzási János: Királyi jogügyigazgatósági levéltár: Repertórium. = *Levéltári leltárak*. 1967. 2–3.

⁷⁸ Uo.

⁷⁹ Fallenbüchl 2002. 186.

⁸⁰ Magyar Kamarai Levéltár E 200- a 5.cs. 11. tétel. Csákyakra vonatkozó levelek.

⁸¹ HHSTA AT-ÖStA FHKA Hoffinanz Ungarn 1660.01.12. Kt. 482. r. Nr. 210. fol. 7–90.

az iratban a királyi jogügyigazgatói tisztsége első 10 évének és számára legfontosabbnak vélt ügyeit írta le. Legfontosabbnak vélt ügyei között főként peres ügyeket találunk; birtokpereket, kihágásokat, házasságtörést, egyéb erkölcsi pereket és a kamarához háramló örökségeket érintő ügyeket.

Mailáth Miklós által jegyzett legfontos ügyeit csak röviden ismertetjük, azonban fontosnak tartjuk őket bemutatni, ugyanis nagyban hozzájárulnak majd ahhoz, hogy megvizsgáljuk Mailáth Miklós anyagi gyarapodásának hátterét.

Peres ügyeinek tekintetében az első, számára legfontosabb ügyként került említésre a feljegyzésében egy fej- és jószágvesztésről szóló per. Bizonyos Káresz János és Wolfgang Wenger (vagy ahogyan a forrásokban sok helyen Venger Mihályként említik)⁸² zavargást keltettek, ami miatt bírósági keresetet nyújtottak be a kamarához ellenük.

Mailáth Miklós személyes feljegyzése során említést tett a nógrádi várkapitányról, Nadányi Miklósról. Nadányi Miklós nógrádi kapitány és Melchior Blimeli újvári harmincados⁸³ megvádolta Joannis Varalyay-t. A vádak nem ismertek a feljegyzésből, annyit tudunk meg, hogy a kincstár hivatalnokai vagyronvesztésre és fogságra ítélték a várkapitányt és a harmincadost. Az ügy végkimenetele szerint jogi okokból kiszabadultak.

Mailáth Miklós királyi jogügyigazgatói tisztsége során számos birtokperet érintő ügyben járt el, s karrierje elején három ilyen birtokperet érintő ügyről tett feljegyzést. A feljegyzés szerint egyik ilyen ügyben Pálffy Pál palatinus birtokperéről van szó. Pálffy Pál nádor részbirtokokat szerzett Sükösd és Zavar településeken, azonban a kincstári tartozásai miatt újra bírói vizsgálatot indítványoztak a birtokok miatt.

Negyedik feljegyzése Mikulich Tamás személynek birtokaihoz kapcsolódik. Mikulich Tamás korának egyik leggazdagabb embere volt. 1631-től 1649-ig személynekként dolgozott.⁸⁴ A királyi könyvek tanúsága szerint jelentős számú birtokkal rendelkezett. 1633. október 22-én számos birtokot örökölt magszakadás miatt, nevezetesen Körösön, Varasdon, Zalában és a környező településeken jutott birtokokhoz.⁸⁵ Azonban Mailáth Miklós feljegyzései szerint ezen birtokokat hűtlenség bűne miatt a királyi kincstár irányítása alá vonta. A birtokok értékét a peres iratokban 300.000 forint értékűre becsülték.⁸⁶

---

⁸² Wolfgang Wengerről annyit lehet tudni, hogy nagybányai bányairnökként dolgozott. Mátyás-Rausch Petra: A nagybányai bányakamara számadásai 1573-ból. = *Fons: forráskutatás és történeti segéd tudományok*. 2011. 3. sz. 364.

⁸³ Fallenbüchl 2002, 54.

⁸⁴ Guszarova 2013, 135.

⁸⁵ MNL OL A 57 Libri Regii, 8. k. 18.

⁸⁶ HHSTA AT-ÖStA FHKA Hoffinanz Ungarn 1660.01.12. Kt. 482. r. Nr. 210. fol. 84.

Ötödik ügy szintén egy birtokperről és házasságszegésről, illetve ezeknek a következményeiről szólt. A Fánchy család fontos szerepet játszott Hont vármegye közéletében, mindemellett pedig Bozók településen szereztek számottevő birtokokat. Mailáth Miklós feljegyzése szerint Fánchy Pál meggyalázta a házasságát s ezt követően került fogságba. 200.000 forint fejében sikerült kiváltania magát a fogságból, majd ezt követően feleségével áttértek a katolikus hitre, s majd őfelsége kegyelméből büntetését elengedték.⁸⁷ Ismeretes Fánchy Pálról, hogy Bozók településen családjával együtt olyan számottevő birtokokra tettek szert, amelyekre a katolikus egyház is igényt tartott. Fánchy Pál unokahúgát, Balassa Szidóniát vette feleségül, ez pedig ürügyet szolgáltatott az egyháznak, hogy a Fánchy család birtokait megszerezze. „A nagyszombati papiszék Fánchy Pált és nejét, noha mindketten az ágostai hitvallást követték, vérfertőző házasság vádja alapján a királyi fiskussal meg-idéztette, majd pedig élet- és vagyonesztésre ítélte őket.”⁸⁸ Azonban a birtok kérdése vitássá vált, ugyanis Szelepcsényi György esztergomi érsek jutott hozzá a bozóki birtokrészhez. Fánchy Pál és felesége a katolikus hitre áttért, valamint Fánchy Pál ígéretet tett, hogy a jezsuiták számára kollégiumot fog létrehozni.⁸⁹

A feljegyzések további részében még két örökség ügyét emelte ki Mailáth Miklós. Elsőként Haereditas Korinniana/Korin örökség megszerzését említette, miszerint 200.000 forint értékben sikerült a kincstárát gyarapítania a Korin család örökségével. A másik örökség bizonyos Hottendorfer családhoz köthető. A tulajdonukban lévő birtokokkal, amelynek az értéke 30.000 forint volt, tovább tudta növelni a kincstár vagyonát.

Utolsó két feljegyzése két országgyűléshez kapcsolódik. Ebben Miklós maga mondja el, hogy részt vett az 1655. évi országgyűlésen is. Mohács után az országgyűlés az egyedi adómegajánlást szorgalmazta. Általánossá vált, hogy két évre rendelték el ezt a fajta adómegajánlási formát. Megállapítható, hogy az adót főként a nemesek és a nemesek csoportjához tartozó emberek fizették meg.⁹⁰ Az 1655. évi országgyűlés során Mailáth Miklós feljegyzése szerint véghez vitte, és elérte az uralkodónál, hogy az adófizetés mérséklődjön és átalakuljon. Az 1655. évi országgyűlés V. articulusának értelmében az országgyűlés két évre megajánlotta a rovásadót és a katonáállítást. A katonák zsoldját a földesurak fizették, illetve a

---

⁸⁷ HHSTA AT-ÖStA- FHKÁ – Hoffinanz Ungarn Kr. 482. r. Nr. 210. fol. 84.

⁸⁸ Borovszky Samu: Magyarország vármegyéi és városai Hont vármegye és Selmeczbánya (Magyarország vármegyéi és városai, 1906. (Továbbiakban: Borovszky 1906.)
https://adt.arcanum.com/hu/view/Borovszky_Hont/?query=Fanchy%20p%C3%A1l&pg=39&layout=s (Utolsó letöltés: 2022. április 5.)

⁸⁹ AT-ÖStA FHKÁ Hoffinanz Ungarn 1660.01.12. Kt. 482. r. Nr. 210. fol. 82.

⁹⁰ Szijártó M. István: A magyar rendek adómegajánlási joga és a 18. századi adómegajánlási rend kialakulása. = *Történelmi Szemle*. 2004. 3–4. sz. 252.

kapuadóból származó jövedelemből finanszírozták. Azonban ennek az összegnek az arányát törvényben nem rögzítették. Ez az articulus Mailáth Miklós véleménye szerint a királynak való adófizetés átalakításával csökkent, mindemellett pedig hozzájárult a Kincstár hasznosságához, de a Kamara híres szigorát is megmutatta.⁹¹

1660-ban kelt feljegyzései során utolsóként, jelen esetben az 1659. évi országgyűlésről is szót ejtett. Tudjuk, hogy jelen volt az országgyűlésen, ahol az Eszterházy és a Lónyai család ügyét kívánta előmozdítani. Az 1659. évi XCV. törvénycikket emelte ki. Eszterházy Miklós nádor örökségének rendezését tartotta legfontosabb ügyének. A törvénycikk kimondja, miszerint: „*A rendek továbbra is alázatosan kérik Ő felségét, hogy Eszterházy Pál és Ferencz gróf urak ügyében Regécz vár uradalma hátralékos árának a kifizetése iránt, ugyszintén az e család mindkét águ örököseit illető tokaji házért való kielégítésük iránt, a mely házat elhunyt atyjuk, néhai méltóságos Eszterházy Miklós gróf ur, egykori nádor, valamikor Lónyai Zsigmond urnak adott, - kegyes ígéretéhez képest, a felek megalégedésére magát minél előbb elhatározni méltóztassék.*”⁹² Az ügyről tudjuk tehát, hogy beterjesztették a Kamarához és a Fiscushoz is.⁹³ Azonban fontos tisztáznunk, hogy vajon miért lehetett Mailáth Miklós szívügye a nádor örökségének rendezése. Eddig nem esett szó többek között Miklós családjáról és gyermekeiről sem. Kutatásaink eredményeképpen tudjuk, hogy négy gyermeke látott napvilágot, két fiú és két lány. Lányai életéről viszonylag kevés adatunk van. Azt azonban, tudjuk, hogy Mailáth Magda nevű lánya⁹⁴ háromszor házasodott, és az első házasságát az Eszterházy család zólyomi ágának egyik tagjával, Eszterházy Antallal kötötte, aki Eszterházy Pál és Viczay Éva unokája volt.⁹⁵ Kutatásunkat ezt követően az Eszterházy család zólyomi levéltárának iratanyagaival folytattuk, azonban nem maradtak fent személyes iratok, amelyek még pontosabban bemutatnák Mailáth Magda és Eszterházy Antal házasságát. Az Eszterházy család genealógiai adataiból tudjuk, hogy Eszterházy Antal 1697-ben elhunyt, Mailáth Magda pedig ezt követően házasodott csak újra. Ezek alapján azonban azt feltételezhetjük, hogy az Eszterházy család örökségének megóvása és rendezése immár a rokoni kapcsolat miatt lehetett fontos feladata Mailáth Miklósnak.

---

⁹¹ Ez az adózási forma 1659-ben még érvényes volt, 1662-től már nem volt érvényben, s majd az 1670-es évek után szintén változott.

⁹² 1659. évi XCV. törvénycikk. <https://net.jogtar.hu/ezer-ev-torveny?docid=65500095.TV&searchUrl=/ezer-ev-torvenyei%3Fkeyword%3D1655> (Utolsó letöltés: 2022. április 11.)

⁹³ HHSTA AT-ÖStA- FHKA, Hoffinanz Ungarn Kr. 482. r. Nr. 210. fol. 84.

⁹⁴ Geni <https://www.geni.com/people/Magda-Mail%C3%A1th-de-Sz%C3%A9kely/6000000041915205022> (Utolsó letöltés: 2022. december 27.)

⁹⁵ Eszterházy családfa <http://genealogy.euweb.cz/hung/esterhazy1.html> (Utolsó letöltés: 2022. december 27.)

Az alábbiakban bemutatott ügyek azért voltak jelentősek Mailáth Miklós számára, mert a család vagyoni helyzetét az imént bemutatott ügyek alapozták meg. Igaz lehet esetében a középkori nemesség kapcsán kimondott elv, melyet Fügedi idéz, vagyis: a vagyon a karrier következménye és nem előfeltétele.⁹⁶ Mindezek után vizsgáljuk meg, hogy milyen anyagi juttatásokkal jártak az imént bemutatott ügyesetek, noha minden ügyről nem állnak rendelkezésünkre pontos források.

Első konkrét adatunk 1659. január 31-hez kapcsolódik. A Korin – forrásokban gyakran Korn/Khorn – hagyaték megoldásáért 100 forint jutalomban részesítette az uralkodó.⁹⁷ Másik kiemelt hagyatéki ügye a Hottendorfer hagyatékhoz kapcsolódott. Johann Georg Hottendorfer, bécsi ékszerész és kereskedő hagyatéka az Udvari Kamarára háramlott. Ennek az ügynek a megoldásáért kérelemmel fordult az Udvari Kamarához. Mégpedig 1660. január 12-én írásos kérelmet nyújtott be egy, a kincstárra háramlott birtok iránt. Kérelmét Lippay György esztergomi érsek és Pálffy Tamás egri püspök támogató aláírásával nyújtotta be. Az uralkodó döntése nem ismert ez ügyben.⁹⁸ Mailáth Miklós adományai azt mutatják, hogy az udvari/hivatali emberek számára elsősorban a kincstárra visszaháramlott birtokok adtak lehetőséget birtokszerzésre és vagyon gyarapításra.

Mailáth Miklós adományainak másik csoportját a birtok adományok /donatiók valamint jobbágytelek adományok képezték.

Tudjuk, hogy a Magyar Kamara egy 32 jobbágytelkes birtokot adományozott Miklós számára 1661. január 15-én, s emellett 200 forintot kapott a rendes jövedelmekből. Véleményünk szerint eddigi munkája elismeréseként adományozták a birtokot Mailáth Miklós számára.⁹⁹

Vagyonának gyarapodása főként 1660 után követhető. Ugyanis 1660 után már jelentős vagyonnal kellett rendelkeznie, hiszen Pozsonyban a Kamara épülete mellé kívánt költözni. A forrásokból tudjuk, hogy 1665. március 24-én kérelmet nyújtott be a pozsonyi vár alatt elhelyezkedő Ferenczfi- féle ház megvásárlásának ügyében.¹⁰⁰ Tudomásunk van azonban arról, hogy 1666. január 28-án még nem lehetett a tulajdonában a ház, hiszen 1000 dukátot szeretett volna felvenni a Kamarától, hogy meg tudja vásárolni a szóban forgó ingatlant. A Ferenczfi-féle házról azonban további adatokkal ebben az aspektusban nem rendelkezünk.

---

⁹⁶ Fügedi Erik Lenskyt idézi. Fügedi Erik: *Az Elefánthyak. Középkori magyar nemes és klánja*. Bp., 1992. 202.

⁹⁷ HHSTA ÖStA - HKA Hoffinanz Ungarn 1659. január 31. r. nr. 204. fol. 395–403.

⁹⁸ HHSTA ÖStA HKA Hoffinanz Ungarn 1660. január 12. r. nr. 210. fol. 89–90.

⁹⁹ HHSTA ÖStA HKA Hoffinanz Ungarn 1661. január 15. r. nr. 210. fol. 99–100.

¹⁰⁰ HHSTA ÖStA HKA Hoffinanz Ungarn 1665. március 24. r. nr. 219.fol. 226–227.

1666. augusztus 16-án az uralkodó, I. Lipót 2000 forint kegydíjban részesítette Mailáth Miklóst. Véleményünk szerint ebben az esetben szintén munkája elismeréseként jutalmazta meg az uralkodó egy nagyobb összeggel.¹⁰¹

Utolsó adatunk már későbből származik, pontosan 1671. októberéből. I. Lipót a Nádasdy-féle birtokokból adományozott számára bizonyos részbirtokokat.¹⁰²

Adományozó	Miért kapja?	Összeg	Mikor
Udvari Kamara	Khorn (Korn) hagyaték ügyében tett fáradozásaiért	100 forint	1659. január 31.
I. Lipót – Udvari Kamara		200 forint és 32 jobbágytelkes birtok	1661. január 15.
Udvari Kamara	Ferenczi-féle ház a Kamara szomszédságában	1000 dukát iránti kérelem	1666. január 28.
I.Lipót- Udvari Kamara		2000 forint kegydíj	1666. augusztus 16.
I. Lipót		Nádasdy-féle pozsonyi ingatlanok	1671. október 18.

2. táblázat

Mailáth Miklós jövedelmei¹⁰³

Az alábbi táblázatban összesítettük Mailáth Miklós bevételeit 1659 és 1671 között. Életének ezen szakasza még elég hiányos, azonban az eddigi forrásokon kívül nem kerültek elő további olyan iratok, amelyek még részletesebben bemutatnák Mailáth Miklós vagyonszerzésének további vagy részletesebb állomásait. Azonban Mailáth Miklós királyi jogügyigazgatói fizetéséről vannak adataink. Királyi jogügyigazgatói éves fizetését 1660-ban 500 forintban állapították meg, ha pedig elhagyta állomáshelyét (Pozsonyt), akkor az utazásért és szekerezésért 4 forintot kapott naponta.¹⁰⁴

¹⁰¹ HHSTA ÖStA HKA Hoffinanz Ungarn 1666. augusztus 16. r. nr. 222. fol. 76–79.

¹⁰² Uo.

¹⁰³ HHSTA AT ÖStA FHKA Hoffinanz Ungarn r. Nr. 204. fol 397, 403.; r. nr. 221. fol. 156–157.; r. nr. 210. fol. 99–100.; r. nr. 222. fol. 76-79.

¹⁰⁴ HHSTA AT ÖStA FHKA, Hoffinanz Ungarn 1660. április 16. r. nr. 210. fol. 80.

Birtokviszonyok

Amint az eddigiekben láthattuk, szegény sorból indult Mailáth Miklós, azonban az Udvari Kamara hivatalnokaként lehetősége adódott családjára anyagi javait megalapozni, mégpedig a királyi jogügyszervezői tisztsége által. Tehát egyfelől a hivatali állás biztosított egy megfelelő alapot akár a vagyon, akár pedig a birtokszerzésekre, másfelől pedig a magánszerzések biztosítottak lehetőséget ahhoz, hogy birtokai számát növelni tudta. Mindezek után azt vizsgáljuk meg, hogy a megélhetést is nyújtó birtokszerzések miként tudták gyarapítani a Mailáthok gazdaságát a Magyar Királyságban a 17. század közepétől.

Az uralkodói szolgálattelvők legfőbb birtokszerzési lehetőségét a háramlási esetek képezték. Elsőként tehát olyan telkek és birtokrészek kerültek Mailáth Miklós tulajdonába, amelyeket adományba kapott. Első említés egy ilyen birtokról egészen korán történik. 1643-ban már egy birtokadományozás révén feltűnt a neve. Nevezetesen 1643. március 3-án kelt birtokadományozásban említették meg Agha András mellett. Zala vármegyében, Egregy és Koppány falvak egész birtokait szerezték meg. Pár nappal később, 1643. március 21-én szintén Agha Andrással együtt Diás nevű település pusztáit adományozta III. Ferdinánd király a részükre. A birtokot az uralkodó Agha András és Mailáth Miklós hűséges szolgálatáért adományozta, ahogyan fogalmaz: „[...] *tum varo attentis et consideratis Fidelitate, ac Fidelium Servitorum meritis Fidelium Nostrorum Egregiorum Andreae Agha et Nicolai Mailáth de Székhely [...]*”¹⁰⁵ Ezután 1655-ben a Bucsay család birtokai megszakadás miatt a Kamarához kerültek, s ezen birtokokat az uralkodó eladományozta. A Kamarára háramlott birtokokhoz adományként jutott hozzá a Bagoly család, nevezetesen Bagoly Gáspár és testvérei, valamint Mailáth Miklós és Agha András is. Eszerint Egregy, Koppány, Diás és a Bucsán található birtokokat szerezték meg.¹⁰⁶

1669. november 23-án I. Lipót szintén birtokot adományozott Miklós részére. Erről a birtokról azt tudjuk, hogy a Horváth-Véglai család Pozsony vármegyében található pusztafödémesei birtokai megszakadás miatt kerültek a Kamarához. Az uralkodó ezt követően Horváth-Véglai Ferenc pusztá kúriáját és az ehhez tartozó összes jószágot ajándékozta Miklós részére.¹⁰⁷ Utolsó sorban pedig, amit a forrásainkból ismerünk, 1682. évhez kapcsolódik. Ugyanis Miklós utolsó éveiben még egy adományozott birtokkal tudta tovább növelni a család

---

¹⁰⁵ Dr. Dornyay Béla: Diás és a Mailáth-család. = *Keszthelyi Hírlap*. 1937. 22. sz. 4–5.

¹⁰⁶ MNL OL A 55 Libri Regii, 11. k. 496–499., SNA Majláth Család zavari levéltára Fasc. 15. No. 23. 1655. június 24.

¹⁰⁷ MNL OL A 57 Libri Regii, 14. k. 263–264.

birtokait, az 1682. november 11-én kelt birtokadomány szerint egy csepregi házhoz jutott Vas vármegyében.¹⁰⁸

Az imént bemutatott birtokadományok mellett a birtokszerzés másik eszközeként a készpénz jelenik meg. Ahogyan korábban már szót ejtettünk róla, Mailáth Miklós hivatali pozíciója révén már az 1660-as évek elején a különböző kegydíjak által jelentős készpénzhez juthatott. Nem kizárt tehát, hogy az így kapott jövedelmei és királyi jogügyigazgatói fizetése lehetőséget biztosított számára, hogy intenzívebb birtoképítésbe kezdjen.

Első konkrét adatunk 1654-hez kapcsolódik. 1654-ben a Pozsony vármegyei Zavar községben a Milojkovics házaspárral cserélt házat. Ugyanazon évben azonban a nyitrai és zavari birtokokra kötött csereszerződést a Milojkovics házaspár visszavonta. Következő évben, 1655-ben Hortis Györgytől és Czirjék Páltól egy zavari nemesi kúriát vett zálogba.¹⁰⁹ 1655-ben szintén egy birtokot vásárolt. Ugyanis Rédey Mátyással egyezett ki a Csanád vármegyei földvári és a Solt vármegyében található csezáregyházi birtokok felől.¹¹⁰

1656-ban, a Pozsony vármegyei Vízkelet nevű településen is feltűnik már birtokosként. Korábban ez a birtokrész az Eszterházyak tulajdonában volt.¹¹¹ Ugyanebben az évben a vízkeleti malom is a tulajdonába került, emellett pedig újabb portiókkal gazdagodott a Pozsony vármegyében található Szász településen.¹¹² Az 1656-ban megszerzett vízkeleti malmát elzálogosította 1674-ben, és ezt követően Lindvay Márton kétkerekű, szintén Vízkeleten található malmát vette zálogba 600 forintért. 1675-ben a korábban az uralkodótól adományként kapott pusztafödemesi kúriáját eladta Pacz Bálintnak, és még 1675-ben egy másik Pusztafödemesen található kúriát is megvásárolt. 1676-ban, Pusztafödémestől nem messze, Magyarbélén vásárolt egy házat és szőlőföldet Balázs Tamástól.¹¹³

1685-ben, életének utolsó éveiben Kánya Balázstól 100 forint értékben zálogba vett egy házrészt Nagyszombatban.¹¹⁴

---

¹⁰⁸ MNL OL A 57 Libri Regii, 17. k. 353–354.

¹⁰⁹ Majláth 1888. 8.

¹¹⁰ Majláth 1888. 8.

¹¹¹ Borovszky Samu: Pozsony vármegye települései. In: Magyarország vármegyéi és városai. 1904. <http://mek.oszk.hu/09500/09536/html/0017/6.html> (Utolsó letöltés:2019.02.14.) (továbbiakban: Borovszky 1904.)

¹¹² Majláth 1888. 8.

¹¹³ Majláth 1888. 8.

¹¹⁴ Majláth 1888. 9.

Az alábbi táblázatban azt mutatjuk be, hogy Mailáth Miklós mely vármegyékben szerzett birtokokat. A táblázatban jelöltük a vármegyéket, helységeket, a megszerzett egész- és részbirtokokat és a birtokok megszerzésének időpontját is időrendi sorrendben.

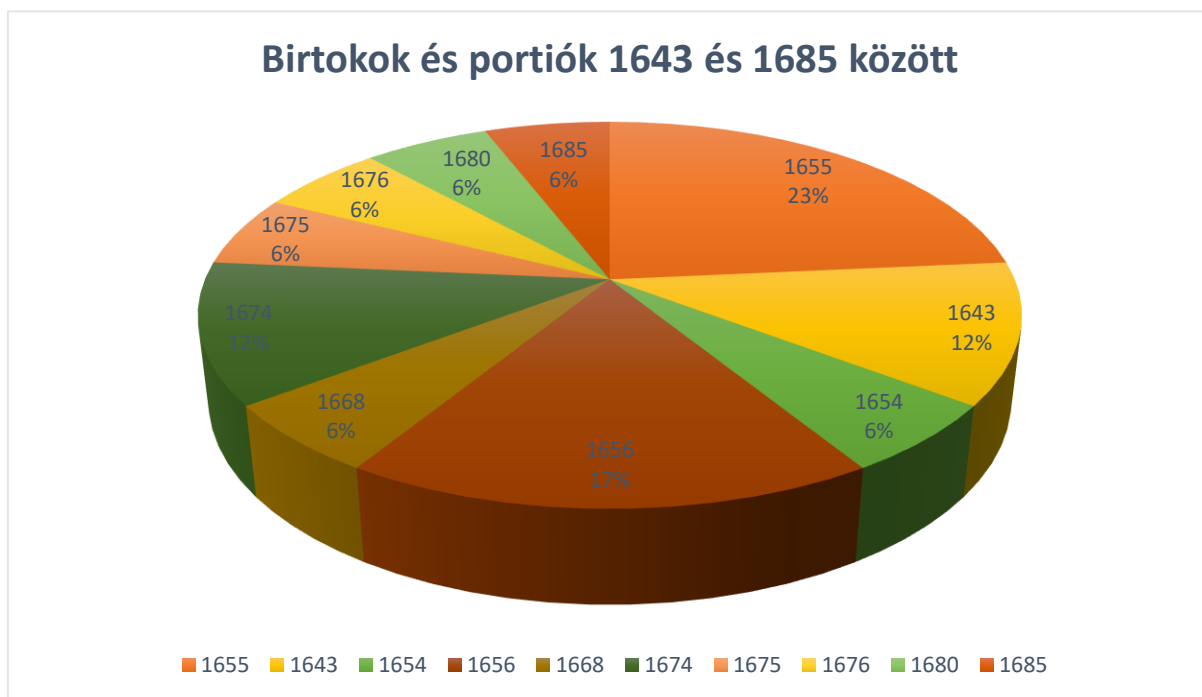
Vármegye	Helység	Megszerzett birtok	Időpont
Zala vármegye	Egregy, Koppány	birtok	1643. március 3.
Zala vármegye	Dias	puszta	1643. március 21.
Pozsony vármegye	Zavar	házcsere	1654
Pozsony vármegye	Zavar	nemesi kúria	1655
Zala vármegye	Dias	birtokrész	1655
Csanád vármegye	Földvár	birtokrész	1655
Solt vármegye	Csezaregyház	birtokrész	1655
Pozsony vármegye	Vízkelet	birtok	1656
Pozsony vármegye	Vízkelet	malom	1656 – 1674
Pozsony vármegye	Szász	birtokrész	1656
Pozsony vármegye	Pusztafödemes	kúria	1668. november 23. – 1675
Pozsony vármegye	Pusztafödemes	kúria	1674. március 7.
Pozsony vármegye	Vízkelet	malom	1674
Pozsony vármegye	Pusztafödemes	kúria	1675
Pozsony vármegye	Magyarbél	ház és szőlőföld	1676
Vas vármegye	Csepreg	kúria	? – 1680
Pozsony vármegye	Nagyszombat	házrész	1685

3. számú táblázat.

Mailáth Miklós birtokai¹¹⁵

¹¹⁵ MNL OL A 57 Libri Regii, 11. k. 496–499.; MNL OL A 57 Libri Regii, 14.k. 263–264.; MNL OL A 57 Libri Regii, 17. k. 353–354., SNA Majláth Család zavari levéltára Fasc. 15. No. 23.; Majláth 1888. 8.

Amint a táblázatból is jól kitűnik, az adományozott jószágok és a különböző fekvőségek egy tömbben, túlnyomórészt Pozsony vármegyében helyezkedtek el. Nem kizárt tehát, hogy a Pozsony vármegyében történő birtokszerzéseit főként királyi jogügyigazgatói tisztsége befolyásolta. Azonban az is megfigyelhető az általunk bemutatott táblázatból, hogy Mailáth Miklós származási és hivatali helyétől messzebb, Vas, Zala, Csanád és Solt vármegyékben is sikerült birtokokat szereznie. Ez arra utal, hogy országos léptékű volt a birtokszerzése ezáltal.

1. számú diagram¹¹⁶

Az alábbi diagramból látható, hogy Mailáth Miklós birtokai és részporciói 1655-ben és 1656-ban növekedtek a legnagyobb ütemben. A korábban bemutatott birtokok pontos méretének tekintetében nem állnak rendelkezésünkre források. Pest-Pilis-Solt vármegye közgyűlési iratainak regesztái nem tartalmaztak Mailáth Miklós birtokairól további információkat.¹¹⁷ Egyedül a Zala vármegyei közgyűlési jegyzőkönyvek regesztáiban találtuk utalást Miklósról, miszerint Zala vármegyei földesúr volt, és tiltakozást nyújtott be a Zala vármegyében élő jobbágyok nemesítése ellen.¹¹⁸

¹¹⁶ MNL OL A 57 Libri Regii, 11. k. 496–499.; MNL OL A 57 Libri Regii, 14.k. 263–264.; MNL OL A 57 Libri Regii, 17. k. 353–354., SNA Majláth Család zavari levéltára Fasc. 15. No. 23.; Majláth 1888. 8.

¹¹⁷ Borosy 1998. 200.

¹¹⁸ Tóth 2012. 98–99.

Mailáth Miklós hivatali munkája

Mailáth Miklós királyi jogügyigazgató pályafutásának elején főként peres ügyeket találunk; birtokpereket, kihágásokat, házasságtörést, egyéb erkölcsi pereket (házassági engedélyek kiállítására vonatkozó ügyeket) és a kamarához háramló örökségeket érintő ügyeket. Az alábbi táblázatban összefoglaltuk a királyi jogügyigazgatói tisztségéhez kapcsolódó munkáját, eddigi kutatásaink eredményeiként.

Év	Hónap	Nap	Ügy típusa	Kivel került kapcsolatba/Ki jelenik meg helyette	Helység
1654	június	6	Házassági engedély	Dessewffy Gábor és Thibay Anna	
1654	november	7	Házassági engedély	Csicsery Ferenc és Mokczay Ilona	
1655	január	16	Házassági engedély	Eszterházy Pál és Eszterházy Orsolya	
1657	április	2	Vádlevél	Erneyi Lukács, Pozsony vm. Szolgabírója	Pozsony vármegye
1659	szeptember	25	Per	65 evangélikus személy elleni vád királyi telken való építkezés miatt.	Pozsony
1663	december	24	Tanúkihallgatási jegyzőkönyv	Zsoldos Miklós, királyi táblai jegyző által - Nadányi Miklós várkapitány ellen.	Zólyom
1664	január	28	Tanúkihallgatás	Nadányi Miklós várkapitány ellen	Trencsén
1671	június	10	Vádemelés	Drabik Miklós ellen	Pozsony

1672	február	3	Polgárság beidézése az evangélikus templom építése miatt	Gubasóczy János pécsi püspök, Pongrácz György váci püspök, Szomolányi Benedek, Kálmánczay Benedek, Bársony János személynöki ítélőmester	Pozsony
1672	május	10	Tanúkihallgatási jegyzőkönyv		Pozsony vármegye
1672	június	21	Birtokper	Balassa Imre és gróf Forgách Ádám bebörtönzött jobbágysági ügye	Nógrád vármegye közgyűlése
1674	január	24	Tanúkihallgatási jegyzőkönyv	Kardos Gergely, a veszprémi káptalan olvasókanonokja illetve Attyai Benedek kanonok	Komárom, Győr, Sopron, Vas, Veszprém, Zala, Somogy vármegye
1674	március	5	Gályarabper	Horváth György ügyvéd helyettesíti	Pozsony
1676	január	18	Per	Börcs, Patona és Csécsény lakosainak eltiltása Ikrény puszta használatától	Győr vármegye
1677	február	13	Birtokper	Ebeczky Tamás jelent meg helyette	Pest-Pilis-Solt vm.
1680			Birtokper	Balassa család elzálogosított birtokai	Zsély

4. számú táblázat

Mailáth Miklós fontosabb esetei¹¹⁹

¹¹⁹ MNL OL A 57 Libri Regii, 11. k. 101., 183–184.; KREKL Jerney-Gyűjtemény, VIII. k. 238.; Borosy 2001. 57–59.; Dr. Illéssy János: Tanúkihallgatások Nógrádvár meghódolása felől 1663-ban. = *Hadtörténelmi Közlemények*. 1892. 1.sz. 95–96.; Szimonidesz Lajos: Drabik Miklós próféciái és egy magyar-latin kiadású

Ahogyan a táblázatból is jól látható, Miklós pályafutásának első évtizedében főként peres ügyeket oldott meg. Házassági engedélyek kiállítása mellett egy hosszantartó, több hónapos nyomozást folytatott több, Pozsony vármegyében élő birtokos ellen, akiknek a jobbágyai csempészetet folytattak a vármegye több helységében, ezzel is megkárosítva a kincstárat.¹²⁰ Azonban királyi jogügyigazgatói hivatalviselésének második felétől egyre jelentősebb perek megoldásában tevékenykedett, ahogyan ezt a bemutatott táblázat is jól mutatja.

Mailáth Miklós királyi jogügyigazgatói munkájának tekintetében is változásokat jelentettek az országban zajló politikai és hatalmi változások az 1660-as években, ugyanis egyfajta új vonásként jelenik meg a munkája során a protestánsok elleni küzdelemben való részvétel. Ennek bizonyítékeként szolgál elsőként a pozsonyi evangélikusok elleni határozott fellépése. 1659-ben Pozsony és a város környékén élő lakók ellen indított pert. 1659. szeptember 25-én Füleken tartott Pest-Pilis-Solt vármegyei közgyűlés alkalmával felterjesztették a Pozsonyban és környékén élő evangélikus lakosság ellen indított pert, amelyben Pozsony evangélikus lakói új templom építésébe fogtak. 65 személy ellen emeltek vádat, akiket személyesen idéztek be. A vád szerint a Kalapos utca és a Húspiac utca kereszteződésénél építkezést folytattak, ami tilos volt, hiszen Pozsony város falain belül, királyi telken igyekeztek a protestáns templom falait felhúzni. Egy évvel korábban, 1658. november 16-án, majd 1659. január 13-án és ugyanezen év február 14-én is felszólították őket az építkezés leállítására. Szeptember 8-án tovább folytatták a templom építését, amelybe harangot is elhelyeztek, és a harangokat meg is szólaltatták. A vád szerint megsértették az uralkodót, és a katolikus lakosságot az új templom építésével. Az evangélikusok azonban készek lettek volna tárgyalni az uralkodóval, azonban erre nem került sor.¹²¹ Mailáth Miklós az 1604. évi XXII. tc. értelmében megbüntette a templom evangélikus építőit, hiszen nem tettek eleget az uralkodó kérésének, emellett pedig meg kellett szakítaniuk a Pest-Pilis-Solt vármegyei közgyűlést. Ugyanis a törvény kimondta, hogy az uralkodó a katolikus vallást és egyházat fogadja el és

---

részletük. = *Magyar Könyvszemle*. 1942. 1–4. sz. 176–181., Kádár Zsófia: A pozsonyi Szent Salvator-templom katolikus használatba vétele (1672–1673). In: *KoraiújkorÁSZ. Koraiújkor-történettel foglalkozó doktoranduszok tanulmányai*. Szerk. Kádár Zsófia, Kókényesi Zsolt, Mitropulos Anna Diána. Bp., 2014. 200–210.; Esztergomi Prímási Levéltár, Archivum Ecclesiasticum Vetus 1785 - Bath II. 34–38., MNL OL E 37 Causarum regaliū directoratus. Királyi jogügyigazgatók vélemény könyvei. No. 169., 273; MNL OL P 1760 2. tétel. No. 748. Balassa Ádámhoz írott levelek, MNL OL P 1760 2. tétel. No. 749. Balassa Ádámhoz írott levelek, F. Tóth 2018. 37.; S. Varga 2008. 41.; Hegedüs–Szabó 2015. 70.; Borosy 1998. 250–251.

¹²⁰ KREKL Jerney-Gyűjtemény. VIII. k. 238.

¹²¹ Három levélre hivatkozott Mailáth Miklós; az első levélben leírta a történeteket, amelyet I. Lipóthoz továbbított. A másik két levél pedig az uralkodó válaszát tartalmazta. Borosy 2001. 57–59.

támogatja, minden más felekezeti törekvéssel szemben. Amennyiben pedig az országgyűléseket és közgyűléseket vallásügyet érintő tárgyalás miatt félbe kellett szakítani, büntetés járt érte.¹²²

A protestánsok elleni fellépésének másik korai példája Drabik Miklós, a lednicei lutheránus prédikátor, a korszak leghíresebb látnoka ellen irányult. Drabik Miklós 1588. december 5-én született a Morvaországban található Straznicban. 1614-ben lelkésszé avatták, s két évvel később, 1616-ban Drohotusic-ban folytatott lelkészi tevékenységet.¹²³ Amit tudni lehet életéről, hogy csatlakozott a Cseh Testvérek szövetségéhez, s majd 1628-ban protestánsokat a cseh korona országaiból kitiltó császári pátens értelmében, a híveivel együtt menekülni kényszerült. Ezt követően telepedett le a Rákócziak Lednicén található uradalmában. Lelkészi tevékenységét itt is folytatta, ám nem éppen feddhetetlen élete és tevékenysége miatt eltiltották a papi hivatásától.¹²⁴ Eltiltását követően látomásai voltak; első látomása I. Rákóczi Györgyhez kapcsolódott; azt az isteni parancsot kapta, hogy keresse fel a fejedelmet és kenje fel királlyá. Látomásai középpontjába ezt követően a törököktől várt és remélt támogatás állt, tőlük várta a világ jobbra fordulását. 1643-at követően Comeniussal került kapcsolatba, akinek a támogatásában bízott, noha Comenius kételkedett Drabik látomásaiban. Látomásait feljegyezte, és 1657-ben Amszterdamban adták ki *Lux et tenebris* című művét.¹²⁵

Fő műve, mivel közkézen foroghatott, nem kerülhette el Mailáth Miklós, királyi jogügyigazgató figyelmét sem. 1671-ben Lednicén sikerült elfogniuk a prédikátort, majd ezt követően Pozsonyba vitették. 1671. június 10-én Mailáth Miklós vádat emelt ellene a fentebb idézett, 1657-ben kiadott próféciai miatt. A *Lux et tenebris* című műve miatt a törvényszék sajtóvétség vádjával halálra ítélte a prédikátort, mert véleményük szerint művében megsértette Istent. Egyetlen módon kerülhette volna el a vérpadot, amennyiben áttért volna a katolikus hitre.¹²⁶ Egy hónappal később július 16-án, Pozsony főterén kivégezték. Az uralkodó parancsa szerint jobb kezét és fejét levágták, kiszégezték a tér közepén, testét és levágott testrészeit lovaskocsira tették és könyvével együtt elégették. Hamvaival csónakra keltek és a Duna vizén

---

¹²² 1064. évi XXII. tc. <https://net.jogtar.hu/ezer-ev-torveny?docid=60400022.TV&searchUrl=/ezer-ev-torvenyei%3Fpagenum%3D16> (Utolsó letöltés: 2022. december 28.)

¹²³ Zoványi Jenő: *Magyarországi protestáns Egyháztörténeti Lexikon*. Bp., 1977. 156.

¹²⁴ A Cseh Testvérek egy zárt közösséget alkottak, és az iparosok között is igen szép számmal voltak jelen. Drabik Miklós lelkészi tevékenységének eltiltása a posztókereskedelemmel függött össze. A formális vád szerint a posztóval való kereskedelem volt a kiinduló ok, ám nem tudható, illetve nehezen tisztázható, hogy csupán ezért került-e ilyen helyzetbe. Felmerülhetett az is, hogy a későbbi „próféta” látomásai és természete lehetett a kiváltó ok. Péter Katalin: Drabik Miklós a lehotkai próféta. = *Egyháztörténeti Szemle*. 2006. 2. sz. 7.

¹²⁵ Uo.

¹²⁶ Péter Katalin: Drabik Miklós a lehotkai próféta. = *Világosság*. 1977. 1. sz. 36–41.

elszörták.¹²⁷ Drabik Miklós halála jelezte a prédikátorok számára azt, hogy a hatalom nem retten meg semmitől.

Mailáth Miklós életében nagyon sok ellentmondást nem találunk. Ambíciója féktelen volt, hiszen titkárból lépett magasabb szintű hivatali pályára, jogi végzettség nélkül. Az uralkodó melletti feltétlen hűségét mutatja az 1659-es soproni evangélikus templomépítés kapcsán való határozott fellépése, majd Drabik Miklós lutheránus prédikátor kivégzésének elrendelése. Az 1660-as évek elején már határozottan lépett fel a protestánsok ellen. A fent bemutatott perek alapján megállapíthatjuk, hogy vakbuzgó protestánsüldöző képében jelenik meg pályafutásának ezen szakaszán, s a későbbiekben jelentős szerephez jutott a gályarabper kapcsán.

---

¹²⁷ Szimonidesz 1942. 176–181.

1672. évi jegyzőkönyv

A felségárulási perek az 1660-as évek elején kezdődtek, de ezek közül az egyik legismertebb és legtöbb ember kivégzését elrendelő gályarabperrel, 1674-ben érte el a tetőpontját. A per a pozsonyi vértörvényszék néven vált ismertté, azonban a különböző perfolyamok és egyéb esemény által jutottak el a prédikátorok a pozsonyi perig. Az 1670-es évek vallási ellentéte fokozatosan erősödött a bujdosók megjelenésével, amelynek következtében a plébánosokat egyre nagyobb veszély fenyegette. A bujdosók támadásának következtében egyházi ereklyéket, szentképeket és szobrokat romboltak le, különböző tárgyakat tapostak szét, amely azt jelezte, hogy a támadás a katolikus vallás ellen irányult.¹²⁸ Az ellentétéhez az vezetett, hogy az udvarban két irányvonal alakult ki; az egyik az I. Lipót által támogatott gazdaságpolitika volt, amely hatalmas adót rótt az országra, emellett pedig Szelepcsényi György, esztergomi érsek szorgalmazta a protestánsellenes intézkedéseket. Szelepcsényi György leginkább az adópolitikát hibáztatta a bujdosók felkelésének kitörése miatt.¹²⁹ A kedélyek azonban 1672 után sem csillapodtak. A Szepesi Kamara tárgyalásokat folytatott a bécsi udvarral annak érdekében, hogy a protestánsokat kiűzzék a szabad királyi városokból, de lehetőleg az egész ország területéről.¹³⁰ A kassai kamarai vezetők, a püspök, a város vezetői és a kassai szerzetesrendi előljárók is támogatták a prédikátorok elűzését. Sikeresen jártak, hiszen Kollonich Lipót 1673. február 20-án jóváhagyta és elrendelte a prédikátorok elfogását és letartóztatását. Ezt követően 1673-ban folyamatosan folytattak pereket a prédikátorok ellen.

Az Esztergomi Prímás Levéltár Archivum Ecclesiasticum Vetus iratanyaga őrizte meg Mailáth Miklós, királyi jogügyigazgató feljegyzéseit a gályarabperrel kapcsolatban.¹³¹ A vizsgált iratanyag között volt megtalálható az 1672-ben készült, több településen végzett tanúkihallgatási jegyzőkönyv. A jegyzőkönyv egyik sajátossága, hogy semmilyen módon nem kap szerepet a pozsonyi per kapcsán, és a résztvevők neve sem található meg az 1674-es gályarabper jegyzőkönyvében. A tanúvallatási jegyzőkönyvet a Pozsony vármegyében

---

¹²⁸ Mihalik Béla Vilmos: Sacred Urban Spaces in Seventeenth-Century Upper-Hungary. = *Hungarian Historical Review*. 2012. 1–2. sz., 34–35.

¹²⁹ Mihalik Béla Vilmos: Az 1674. évi gályarabper előzményei és a bécsi udvar. In: *Mártírium és emlékezet*. Szerk. Fazekas Gergely Tamás – Imre Mihály – Száraz Orsolya. Debrecen, 2015. 112.

¹³⁰ Benczédi László: A prédikátorperek történeti háttere: A lipóti abszolutizmus adó- és valláspolitikájának összefüggései. = *Theologiai Szemle* 17. 1975. 9–10. sz. 210.

¹³¹ PL AEV Prímási Levéltár, Archivum Ecclesiasticum Vetus 1785 (továbbiakban: PL AEV 1785), PL AEV 1785, 26–40.

található Sormorja, Tejfalu, Jóka, Alistál, Sáp, Szerdahely, Réthe, Körmesd nevű településeken vették fel. A kihallgatásokat 1672. május 10. és 1672. június 11. között folytatták le. A jegyzőkönyv felvételét Mailáth Miklós, királyi jogügyigazgató rendelte el. Mailáth Miklós utasította, hogy az általa megbízott Cséfalvay György Szerdahelyen, Bozóky Pál Alitsálon, Pikuly Mihály Tejfaluban és Somorján, Hidegkúty György pedig Jókán folytassa le a tanúk kikérdezését.

37 fő vallomását tartalmazza a jegyzőkönyv. A vallomástevők adatai viszonylag szűkösek, hiszen életkorukon és nevükön kívül szinte semmilyen egyéb információt nem tudunk meg róluk. Ez alól kivételt képez a Szerdahelyen kihallgatott 5. számú tanú, Potornay János, akiről megtudjuk, hogy csizmadia. Rajta kívül még két prédikátor szerepel a kihallgatottak között, az alistáli és az egyházfalvai prédikátor vallomását vették fel.¹³²

A fátensek által tudjuk a vallomástevők életkorát; átlagéletkoruk 33 év, a legfiatalabb tanú 13, a legidősebb pedig 75 éves. Foglalkozásuk szerint nem csoportosíthatjuk őket, viszont az egyházi személyek közül az egyházfalvai és az alistáli prédikátort említik. A peranyagokban gyakran találhatóak női vallomástevők is, jelen jegyzőkönyvben összesen két női tanú került kihallgatásra, elsőként az Alistálban élő 7. számú tanú, Nagy Jutka¹³³ és a Körmesden élő 2. számú tanú, Czipos Carolina.¹³⁴ A két tanún kívül több női nevet is megemlítenek a kihallgatottak, összesen öt asszonyról szerezhetünk tudomást a jegyzőkönyv alapján. Czárakosy Miklósnéról a Tejfaluban élő Gömbkötő András vallott a kihallgatása során, mégpedig a pápistákról alkotott véleménye miatt került említésre. Varga Mátyás, aki szintén tejfalui lakos, említést tett Pintér Kristófnéról, akitől hallotta: „*még az pokol nincs teli hanem az Calvinistakkal és Lutheranusokkal akarják megtölteni az Pápisták.*”¹³⁵

A jegyzőkönyvet tekinthetjük a gályarabper előkészítésének is, ezért érdemesnek véljük megvizsgálni a kihallgatás alapját képező kérdőpontokat. Az első kérdés a prédikátorok katolikusokhoz fűződő viszonyára kérdez rá. Az egyik legfontosabb kérdőpont lehetett volna, azonban vizsgálataink szerint a megkérdezettek jelentős része nem mondja el a vallomásában, hogy mit hallott a prédikátorok prédikációja során az érsekről, és az érseket támogató katolikusokról, vagyis a vallomástevők jelentős része nem válaszolt az első kérdésre. Csekély számú tanú nyilatkozott a vallomásában arról, hogy a prédikátorok káromkodtak a szent miséjük alatt és szidták volna a katolikusokat.

---

¹³² Nagy Bettina: Egy ismeretlen jegyzőkönyv 1672-ből. = *Történeti tanulmányok*. 2020. 28. k. 114. (továbbiakban Nagy 2020.)

¹³³ Nagy 2020. 115.

¹³⁴ Nagy 2020. 119.

¹³⁵ PL AEV 1785 No. 34.

A második kérdés fő célja a prédikátorok a törökökhöz való közeledésének feltérképezése volt, emellett az erre való buzdítás vádját igyekezett a prédikátorok elleni vádpontként felhozni. Vargha György, Szerdahelyen élő tanú azt hallotta, majd felelte a második kérdésre, miszerint: „*Bár feljönne az Erdélyi Fejedelem, jobb volna nekik.*”¹³⁶ Másik példaként a Somorján élő Doljaky Mihályt idézzük, aki azt hallotta Vörös Jánostól, hogy a prédikátor *”inkább a törökkel lakna, mint sem a pápistákkal.”*¹³⁷ A második kérdésben még megfogalmazhatták arra is a választ a vallomástevők, hogy hallották-e a prédikátoroktól a hazát illetve a királyt szidalmazni.

A harmadik kérdés során név szerint három kálvinistára kérdeznék rá; Konde Istvánról, Jankó Andrásról és Kerekes Jánosról hallottak-e a kihallgatottak. A vallomástevők közül egy tanút emelhetünk ki, a Szerdahelyen élő Potornay János cipészt, aki egyedüli tanúként említi meg Kerekes János nevét.¹³⁸

A negyedik kérdés során arra keresték a választ, hogy a tanúk hallottak-e arról, hogy bárki az érseket, avagy a papokat szidalmazta volna. A negyedik kérdést viszonylag sokan megválaszolták, két jellemző példát idézek a válaszok közül. Somló Gergely hallotta, hogy *„mostani Méltóságos Érsek Urunk az oka országunknak romlásának és pusztulásának mind az papokkal edgyütt [...]”*¹³⁹ Maky Ferenc pedig a következőket hallotta Czondor Márton anyjától: *„veszet volna el az császár, item szakat volna el az nyaka Érseknek is, mert ez mint ő dolga, Eő Felsege semmit sem tudott volna, ha a hitván Érsek nem mondta volna, ezt az czimbalom verő is hallotta.”*¹⁴⁰

Az ötödik kérdés az egyházfalvai prédikátor ellen irányult. A prédikátor nevét is megtudhatjuk, hiszen a jegyzőkönyv utolsó vallomástevője Szentgróti János egyházfalvai prédikátor volt. Azt hozták fel bűnként, miszerint Szentgróti János prédikátor Kálmán Gergely feleségét megeskette egy másik férfival, ezért az asszonyt kitiltotta az egyházból. A tanúkat arról kérdezték, hogy mit tudnak az esetről elmondani. Többen is hallottak a történetekről, de a legpontosabban Tarczy Pál vallomásából tudhatjuk meg a történeteket. Tarczy Pál azt hallotta, hogy *„az Franciák Kalman Gergely feleségét erővel elvitték, és azután az Táboron az ura is vele lakott, és más Franciak viszont az szőlőhegyről az feleségét elvévén Kálmán Gergely*

---

¹³⁶ Jegyzőkönyv 2. tanú Szerdahelyről. Vargha György válasza a második kérdőpontra. PL AEV 1785 No. 31.

¹³⁷ Jegyzőkönyv 5. tanú Somorjáról. Doljaky Mihály válasza a második kérdésre. PL AEV 1785 No. 35.

¹³⁸ Jegyzőkönyv 5. tanú Szerdahelyről. Potornay János válasza a harmadik kérdésre. PL AEV 1785 No. 31.

¹³⁹ Jegyzőkönyv 3. tanú Alistálból. Somló Gergely válasza a negyedik kérdésre PL AEV 1785 No. 32.

¹⁴⁰ Jegyzőkönyv 3. számú tanú Somorjáról. Maky Ferenc válasza a negyedik kérdésre. PL AEV 1785 No. 35.

megházasodott. Az Egyházfalvi prædikator megheskütette, s azután hazajövéen az előbbeni felesége aztat az Szentegyházbul ki pirongatta[...].”¹⁴¹

Végezetül a hatodik kérdésben arra keresték a választ a tanúkihallgatás folyamán, hogy a tanúk tudják-e, hogy kik vittek egy prédikátort Sáptra hamis révet szerevezve. A kihallgatottak közül egy személy válaszolt erre a kérdésre, nevezetesen a Sápon élő Paffy István, aki az mondta, hogy tudja, hogy „Molnár Lukács, Talpas János Uyfalui Sziárto Lukács, Banga Márton” voltak azok, akik Sáptra vittek egy prédikátort.¹⁴²

Az alábbiakban bemutatott jegyzőkönyvvel Mailáth Miklós legfőbb célja az volt, hogy minél több ok-okozati összefüggés során bizonyíthassa a bűneiket a prédikátorokra. Öt településen készítette el a tanúkihallgatási jegyzőkönyvet, hogy kiderítse, megsértették-e valaha az uralkodót és a katolikus egyházat. A jegyzőkönyv semmilyen formában nem került be az 1674-es gályarabper jegyzőkönyvébe, amely azt is jelzi, hogy a hatalom a saját érdekeinek előtérbe helyezése miatt igyekezett szelektálni a felvett tanúvallatási jegyzőkönyvek közül. Mindemelllett a jegyzőkönyv a pozsonyi perhez kapcsolódó, konstruált perek egyik példajaként tekinthető.

---

¹⁴¹ Jegyzőkönyv 3. számú tanú Körmesdről. Tarczay Pál válasza az ötödik kérdésre. PL AEV 1785 No. 38.

¹⁴² Nagy 2020. 118.

Mailáth Miklós szerepe a gályarabperben

Szelepcsényi György esztergomi érsek, I. Lipót király, 1674. január 6-án kelt mandátuma után kapott engedélyt arra, hogy előkészítse a gályarabper néven elhíresült, több száz protestáns prédikátor ellen lefolytatott eljárást. 1674. január 7-én I. Lipót király jelezte a Magyar Kamarának, hogy Mailáth Miklós Szelepcsényi Györgytől fogja megkapni az információkat az idézéseket illetően.¹⁴³ 1674. január 24-én kelt uralkodói pátenszt Bécsben állították ki azzal a céllal, hogy a pozsonyi perhez kapcsolódóan a veszprémi káptalan folytassa le a tanúkihallgatásokat Veszprém városában. Mailáth Miklós, királyi jogügyigazgató pátens formájában kiadott levelében az alábbiakat fogalmazta meg:

*„Majlát Miklós mester, királyi jogügyigazgatónk és nevezett Magyar Királyságunk Szent Koronájának ügyésze nevében és személyében [...] Komárom, Győr, Sopron, Vas, Veszprém, Zala és Somogy vármegyékben élő mindkét nemű híveink és egyházi méltóságot viselő személyek vallomásaiból és bizonyágaiból bővebben kitetszenek, és amelyek nyilvánvalóan alapulnak –, jogai, védelme érdekében további vizsgálatok szükségeltetnek és válnak szükségessé, és ezért a ti és a mi embereink közreműködésével bizonyásfelvételt és tanúkihallgatást akar saját részére tartani a királyság törvényei szerint.”*¹⁴⁴ A levél további részéből tudjuk, hogy Kardos Gergelyt, a veszprémi káptalan olvasókanonokját és Attyai Benedek kanonokot bízták meg a tanúk kihallgatásának felvételével.¹⁴⁵ A hosszú hónapok és évek alatt összegyűjtött periratok és tanúkihallgatási jegyzőkönyvek kellő bizonyítékkal szolgálták a protestáns prédikátorok beidézéséhez Pozsony városába.

Pozsonyban az Iudicium extraordinarium 1674. március 5-én kezdődött és két hónapig tartott. A pert hosszú ideig halasztották, a halasztásnak különféle okai voltak: beesteledett, húsvét közeledett, a perirati másolatokat nem gyűjtötték össze elég gyorsan, de a védőügyvéd hiányában sem tudták a pert hamarabb elkezdni.

A per jegyzőkönyve a részvevők felsorolásával kezdődött. Szelepcsényi György érsek elnökle mellett Széchényi György kalocsai és bácsi érsek, a győri püspökség adminisztrátora, Kollonich Lipót a bécsújhelyi püspök, erdődi Pálffy Tamás a nyitrai püspök, Sennyey István pécsi püspök, Forgách Ádám országbíró és tárnokmester, erdődi Pálffy Miklós Pozsony vármegye örökös főispánja, Majthényi János személynök, Eszterházy Pál a bányavidék főkapitánya és királyi főudvarnokmester, valamint nagykárolyi Károlyi László Szatmár

¹⁴³ MNL OL E 41 Litterae ad cameram exaratae No. 12. 1674. január 11. Bécs.

¹⁴⁴ F. Tóth F. 2018, 37.

¹⁴⁵ F. Tóth F. 2018, 38–39.

vármegye főispánja vett részt a pozsonyi perben. Mailáth Miklóst, a Magyar Szent Korona felperes ügyészét a per elején Horváth György képviselte. Nem tudható, hogy Mailáth Miklós a per végig távol maradt volna, viszont a jegyzőkönyv első napja szerint az őt képviselő Horváth György vett részt a törvényszéken.¹⁴⁶ A felperes ügyésze ezt követően ismertette a beidézetek névsorát, és kérte, hogy emeljenek vádat 24 prédikátor ellen.¹⁴⁷

1674. április 3-án a törvényszék meghozta a végső ítéletet. A prédikátorokat a bizonyítékok értelmében bűnösnek mondták ki, felségsértés és hűtlenség vádjával. „*Hűtlenség bűnében elmarasztalván fővesztéssel, valamint – hogy azok a királyi kincstárat illessék meg – mind a Magyar Királyság határain belül, mind pedig a csatolt részeken, a Magyar Szent Korona joghatósága alatt bárhol birtokolt és bárhol leledző ingó és ingatlan javaik elvesztésével, Régius Pál¹⁴⁸ kisszebeni prédikátort pedig [...] előbb kéz- és láblevágással, majd elevenen megégettetéssel kell sújtani.*”¹⁴⁹ Régius Pál kivégzése elrettentő példaként szolgált. Mailáth Miklós kérte, mint ügyész, hogy a vádlottakat végezetül vessék tömlöcbe, azért, hogy el ne menekülhessenek Pozsonyból. 1674. április 30-án kelt ítéletlevelet kiterjesztették a meg nem jelent, távol maradó prédikátorokra is.

Mindent összevetve elmondható, hogy a prédikátorok jelentős részét elítélték, s csak abban az esetben sikerült volna megmenekülniük, amennyiben elfogadják és aláírják a reverzálisokat. A gályarabperben a prédikátorokat nem vallási hovatartozásuk, hanem politikai részvételük miatt vonták felelősségre. Úgy vélték, a papok támogatták a kurucokat a felkelésben, a tömegeket felbujtották a felkeléshez való csatlakozásra és támogatták a megszálló törököket is.¹⁵⁰

Mailáth Miklós királyi jogügyigazgatói tisztségének éve alatt feltétlen udvarhűsége körvonalazódik a források által. Igen céltudatosan hajtotta végre a Kamara és az uralkodó kéréseit, 30 éves pályafutása során mindig lojális maradt az uralkodóhoz. Az 1674-ben elrendelt gályarabper során és már előtte is határozottan lépett fel a protestáns prédikátorok ellen. Korabeli források szerint Mailáth Miklós tudta, hogy a prédikátorok nem lesznek hajlandók feladni felekezetüket és többségük nem írja alá a reverzálisokat, ezért úgy döntött, hogy

---

¹⁴⁶ S. Varga 2008. 41.

¹⁴⁷ Név szerint: Farkasdi Dániel, Minder Tamás, Literátus Máté, Sályi Mihály, Séllyei István, Bátorkeszi István, Somogyi Péter, Gál István, Vörösmarti János, Achádi János, Alistáli Péter, Szakmáry János, Zakmári Mihály, Vörösmarty Mihály, Új András, Illés György, Ruznich Mihály, Stephanides Sámuel, Pályi György, Nagyczenki István, Áros Mihály tiszteletesek, emellett pedig a csikvándi, szentandrászi prédikátorokat idézték be. S. Varga 2008. 45.

¹⁴⁸ Régius Pál, Kisszebeni prédikátora többször előfordul a jegyzőkönyvben azért, mert az oltáriszentséget a földre dobta és megtaposta. S. Varga 2008. 207.

¹⁴⁹ S. Varga 2008. 213.

¹⁵⁰ S. Varga 2008. 19–22.

elmenekül Pozsonyból. Legalábbis a kortársak körében az terjedt el, hogy egyik fiát küldte a tömlöcbe zárt prédikátorokhoz bocsánatukat kérve. Amennyiben hitelt adunk Kocsi Csergő Bálint munkájának, talán ez arra utalhat, hogy Mailáth Miklós tisztában volt a döntéseinek következményeivel, és kortársai szerint „jó szolga módjára” végezte munkáját, amit a pályafutásának vége felé megbánhatott.¹⁵¹ 1681. március 31-én Mailáth Miklós lemondott királyi jogügyigazgató tisztségéről.¹⁵² Utóda Horváth-Simonchich János lett, aki Mailáth Miklós mellett helyettes jogügyigazgatóként tevékenykedett 1682. április 6-tól, s 1683-ban átvette a királyi jogügyigazgatói tisztséget és viselte azt 1700-ig.¹⁵³

---

¹⁵¹ Kocsi Csergő Bálint: Kősziklán épült ház ostroma. Online: http://mek.niif.hu/06100/06187/html/mei16_180020030001/mei16_180020030001.html (Utolsó letöltés: 2022. december 30.)

¹⁵² Fallenbüchl 2002. 186.

¹⁵³ Fallenbüchl 2002. 138.

Mailáth Miklós utódai; Tamás, Magda és Boldizsár

Mailáth Miklós házasságkötésének időpontjáról nincs pontos információnk, azonban azt tudjuk a Mailáth család levéltárában őrzött és megtalálható családfából, hogy feleséget a világosi Eröss családból választott magának. Kutatásaink során nem bukkantunk az Eröss család irataira, így további adatokkal feleségéről nem rendelkezünk. Azonban a genealógiákból tudjuk, hogy Eröss Mária Jusztinát vette nőül,¹⁵⁵ akitől öt gyermeke született.¹⁵⁶ Elsőként Tamás (1650 körül), Boldizsár (1656), Magda (1667), majd Erzsébet és Mária látta meg a napvilágot.¹⁵⁷

Mailáth Tamás születéséről nincs pontos adatunk, 1650 környékére datáljuk születésének az időpontját. Apjához hasonlóan a hivatali pályára lépett. A Magyar Kamara gyakornokaként kezdte pályafutását, és ezt követően 1669. július 3-án irodai írnokká léptették elő.¹⁵⁸ Pályafutásának alakulásáról további adataink nincsenek. Családi életének azonban egy részéről tudunk a források által. 1711 körül vette nőül felsőszöllősi Szöllősi Gáspár özvegyét, Kiscsepcsányi Sántha Erzsébetet. A Sántha család több tagja is Pozsony vármegyében hivatali karriert futott be.¹⁵⁹ Házasságkötésük alkalmával az özvegy nem tudta a Mailáthok birtokait

¹⁵⁴ MNL OL P 1837 42. tétel. No. 2. Majáth család iratai. Genealógia

¹⁵⁵ MNL OL P 1837 42. tétel. No. 2. Majáth család iratai. Genealógia

¹⁵⁶ Nagy 1860 VII. k. 249.

¹⁵⁷ http://www.oocities.org/tmajlath/Mailath_Miklos.html (Utolsó letöltés: 2019. február 16.)

¹⁵⁸ Fallenbüchl 2002. 186.

¹⁵⁹ Nagy 1863 X. k. 54.

növelni, vagyis nem hozott a házasságba birtokokat, ugyanis az első férj birtokában lévő földeket, a volt férj, Szöllősi Gáspár halála után át kellett adniuk a Szörényi családnak, és ebből egy közel 30 évig húzódó per kerekedett. Ugyanis Szörényi László bajnai plébános nádori adományozás révén jutott a Szöllősiek ősi birtokához, ezzel a Szöllősi család a birtokok jelentős részét elvesztette.¹⁶⁰ Szöllősi Gáspárral kötött házasságából három gyermeke született Erzsébetnek: Szöllősi Boldizsár, Menyhért és Rozália. Férje elvesztése után Erzsébet újra férjhez ment, Mailáth Tamással kötött házasságot 1711 után és egy lányuk született, Magdolna. Szöllősi Gáspár halála után gyermekei az atyai örökségükből anyjukat kifizették.¹⁶¹ Mailáth Tamás életéről több részlettel az alábbi adatokon kívül jelenlegi kutatásainkat követően sem rendelkezünk.

Mailáth Miklós egyik leánya, Mailáth Magda életének néhány mozzanata ismert számunkra. Magda 1667. július 18-án látta meg a napvilágot Pozsonyban.¹⁶² Feltételezzük, hogy korán férjhez ment, hiszen tudjuk a források által, hogy négyszer kötött házasságot. Első férjét a pusztaszentmihályi Csúzy családból választotta, Csúzy László személyében.¹⁶³ Feltételezhető, hogy a férje halálát követően Magda házasságot kötött Eszterházy Antallal, majd pedig rövidesen Kellió Ferencsel. Negyedik férjével, Bélaváry Ferencsel 1689. július 10-én kötött házasságot Nagyszombatban. Két lányuk született: Bélaváry Krisztina és Teréz Klára.¹⁶⁴

---

¹⁶⁰ Szöllősy Kálmán: *A felsőszöllősi Szöllősy-család krónikája*. Bp., 1911. 80–82.

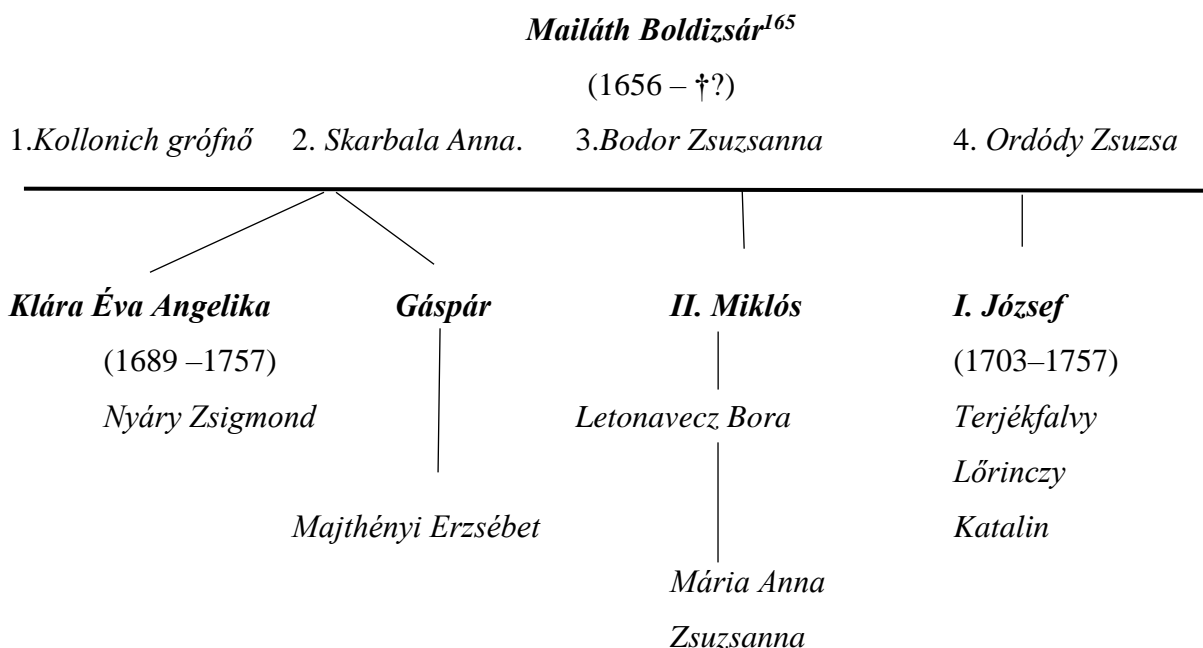
¹⁶¹ Szöllősy 1911. 81.

¹⁶² MNL OL P 1837 42. tétel. No. 2. Majáth család iratai. Genealógia

¹⁶³ Nagy 1859. III. k. 193.

¹⁶⁴ Bélaváry Krisztina 1693-ban született és 1726. november 20-án hunyt el Récsényben. Bélaváry Teréz Klára 1703. december 3-án született Nagyszombatban.
<https://gw.geneanet.org/1789adrien1789?lang=en&n=belavary&oc=0&p=ferenc> (Utolsó letöltés:2020.03.23.)

Mailáth Boldizsár (1656 – †?) életútja

Mailáth Miklós másodszületett fia, Mailáth Boldizsár 1656. augusztus 21-én született Pozsonyban.¹⁶⁶ F fiatal éveiről, tanulmányairól és végzettségeiről források hiányában nincs adatunk. Jelenleg úgy gondoljuk, hogy nem folytatta apjához és testvéréhez, Tamáshoz hasonlóan a hivatali pályafutást, hiszen tudjuk, hogy a Rákóczi-szabadságharc során, az 1704-ben bekövetkezett szomolányi csatában vett részt, mint Pozsony vármegye hadnagya.¹⁶⁷

Négyszer nősült és feleségeitől hat gyermeke született. Házasságkötései szintén mozaikos képet adnak életéről, néhány forrás által tudjuk nagyvonalakban körvonalazni életét. Első felesége, a gróf kollegrádi Kollonich család egyik grófnője volt, nevét pontosan sajnos nem ismerjük. Két leányuk született: Júlia és Teréz. Második házasságát Mailáth Boldizsár a Nyitra vármegyéből származó szokolóczi Skarbala Annával kötötte, akitől egy fia Gáspár, és egy lánya született 1689-ben, Mailáth Klára Éva Angelika.¹⁶⁸

¹⁶⁵ MNL OL P 1837 42. tétel. No. 1. Genealógia

¹⁶⁶ Mailáth Boldizsár születésének az időpontja. <https://www.geni.com/people/Boldizs%C3%A1r-Mail%C3%A1th-de-Sz%C3%A9kely/6000000013029842615> (Utolsó letöltés: 2023. január 09.)

¹⁶⁷ Thaly Kálmán: *A Székesi gróf Bercsényi család 1703–1706.* Bp., 1892. 175.

¹⁶⁸ 1757-ben hunyt el Szokolócon. <https://www.geni.com/people/Kl%C3%A1ra-%C3%89va-Angelika-Majl%C3%A1th-de-Sz%C3%A9kely/6000000016486389594> (Utolsó letöltés: 2019.04.10.)

Gáspár nevű fia beházasodott a kesselőkői Majthényi családba. Ez a család számos katonát és hivatalnokot adott a Magyar Királyságnak, közöttük Majthényi Lászlót, aki pápai várparancsnok volt, illetve Majthényi Jánost, aki elsőként alispáni hivatalt, majd pedig 1670 és 1677 között a személynöki¹⁶⁹ tisztséget viselte.¹⁷⁰ A Mailáth és Majthényi család kapcsolata a frigyet követően kedvezően alakulhatott. Ezt a felvetésünket erősíti meg az az adat, amely szerint Mailáth Boldizsár Majthényi Jánossal 1677. június 28-án kötött szerződést több, Pozsony vármegyében található birtokról. A birtokokról egyéb adatot nem közölt a levélben, tehát nem tudjuk, hogy hol helyezkedtek el pontosan a possessiók.

A két család viszonya akkor vett fordulatot, amikor Majthényi János levélben folyamodott Pál nevű testvérhez, azért, hogy igyekezzen megállapodni a Mailáthokkal a korábbi, Zavar helységben található birtokaikat illetően. Az 1718. október 18-án, Pozsonyban keltezett levélből tudjuk, hogy Majthényi János öccse, Pál megkereste ez ügyben Mailáth Boldizsárt. Amit tudni lehet a zavari birtokokról, az az, hogy a Majthényi család ezen birtokai a 18. század folyamán kerültek a Mailáth család és más, a Majthényi családhoz köthető, egyéb rokon családok birtokába. 1715-ben a szerződésben a korábbi, 1677-ben megkötött csereszerződésben foglalt összes birtokot vissza akarta váltani Majthényi János öccse 800 forint értékben Mailáth Boldizsártól.¹⁷¹ Azt feltételezzük a levél végkimeneteléből, hogy nem sikerült megegyezni a Mailáthokkal.¹⁷² Ezáltal a zavari birtokok nem kerültek vissza a Majthényiak tulajdonába, így a birtokokat a későbbi évtizedekben is sikerült a Mailáth családnak Boldizsár által megőriznie.

Boldizsár második felesége, Skarbala Anna halálát követően Bodor Zsuzsannát választotta társául, akitől II. Miklós nevű fia született. Negyedik felesége az Ordódy családból származott. Ordódy Zsuzsával kötött házasságából született fia, I. József 1703. június 6-án, Nagyszombatban.¹⁷³ Mailáth I. József lesz az, aki ősei – kiváltképp gondolunk itt Mailáth Miklósról – hivatali pályafutását folytatta, és egészen a Hétszemélynöki tábláig emelkedett.

---

¹⁶⁹ Majthényi János 1670. december 19. és 1677 között királyi személynökként dolgozott. Fallenbüchl 2002. 186.

¹⁷⁰ Ifj. Reiszig Ede: Bars vármegye nemes családai. In. Borovszky Samu: *Magyarország vármegyéi. <https://www.arcanum.hu/hu/online-kiadvanyok/Borovszky-borovszky-samu-magyarország-varmegyei-es-varosai-1/bars-varmegye-37EA/bars-varmegye-nemes-csaladai-irta-dr-ifj-reiszig-ed-492C/csaladok-4991/majthenyi-4ABB/>* (Utolsó letöltés: 2019. 03.23.)

¹⁷¹ MNL OL P 1837 42. tétel. No. 1. Mailáth család iratai. 1715. május 24.

¹⁷² Odeschali Arthur: *Emlékek a majthényi, kesselőkői és berencsi Majthényi bárók és urak családi levéltárából 1451–1728*. Bp., 1912. 307–308.

¹⁷³ 1757. január 12-én hunyt el Kereskényben. <https://www.geni.com/people/I-J%C3%B3zsef-Mail%C3%A1th/6000000015339037630> (Utolsó letöltés: 2019.04.11.)

Boldizsár pályafutása katonai karriert jelentett, ami kevésbé szokványos eddig a családban. Személyes levelei közül mindössze néhányat ismerünk eddig, egyelőre életéről nagyon kevés pontos adattal rendelkezünk.

Egyik, 1683. augusztus 23-án keltezett levelét, Csábrág várában írta, ahonnan megkereste öccse, Mailáth Tamás anyósát, bekethfalvy Mórocz Erzsébetet, aki Eszterházy Sándor¹⁷⁴ felesége volt. Mailáth Boldizsár a levelében leírja, hogy „véletlen rabságba” esett, senkit nem ismer, és ráadásul nincs egy inge, sem más öltözete. Arra kérte Mórocz Erzsébetet¹⁷⁵, hogy ebben a nehéz helyzetben szánja meg néhány forinttal, s az összeget küldje el szolgálóival a részére. A tartozását szabadulását követően visszafizeti az asszonynak.¹⁷⁶

Fogságba esése számos kérdést vethet fel az életével kapcsolatban. Apja, Mailáth Miklós a Habsburgok iránti hűségéről tett tanúbizonyságot élete során, ám fiát, Boldizsárt a Rákóczi-szabadságharc idején Bercsényi Miklós táborában találjuk. Erről a momentumról Bercsényi Miklós a fejedelemhez írott levelei tanúskodnak leginkább. A levélben a fejedelemnek levelet küldött Mailáth Boldizsárral, a szomolányi csata sikeres kimenetelével kapcsolatban.¹⁷⁷

Katonai pályafutása mellett azonban 1692-ben egy Nyitra városában szolgáló plébános ügyében is felmerült a neve. Ravasz István 1686-tól szolgálta a katolikus egyházat Nyitra vármegyében, s kanonokként 1690-ig viselte hivatalát. 1692-ben Ravasz István Nagyszombatban járt, ahol Paluska György és társai bántalmazták őt. Az incidenst követően az esztergomi fő szentszéket kereste meg, ahol panaszt tett az elkövetők ellen. Az egyház kivizsgálta az ügyet, megkereste a bűnösöket, és ahogyan a per kapcsán kiderült, Mailáth Boldizsár is részt vehetett a kanonok bántalmazásában. Az ügy végkifejlete során az elkövetők

---

¹⁷⁴ Eszterházy Sándor, Viczay Éva és Eszterházy Pál gyermekeként látta meg a napvilágot. Katona volt, és tudjuk róla, hogy 1678-ban fogságba esett Csábrágon, majd 1681-ben hunyt el. In: Eszterházy János: *Az Eszterházy család és oldalági leírása*. Bp., 1901. 250.

¹⁷⁵ Mórocz Erzsébet Eszterházy Sándorral kötött házasságot, akiknek egy fiúk született, Eszterházy Antal. Az Eszterházy család úgy került rokoni kapcsolatba a Mailáthokkal, hogy Mailáth Miklós lánya, Magdolna kötött házasságot az említett Eszterházy Antallal.

¹⁷⁶ MNL OL P 1294 2. tétel. No. 21–22. Csábrág vára, 1683. augusztus 23. Mailáth Boldizsár levele Mórocz Erzsébetnek.

¹⁷⁷ „Noha már két rendbeli alázatos írással alázatosan jelenttem itt való dolgainkot s az minapi szerencsés ütközetünköt: mindazáltal, hogy abban valóságosabb relatiója lehessen Nagyságodnak, — íme Orosz dám Urammal küldöttetik Nemzetes Vitézlő Somogyi Ferencz csalóközi kapitány Uram ő Kegyelme, Maylát Boldizsár Nemes Pozsony Vármegye egyik hadnagyával. Somogyi Ferencz Uramot specialiter recommendálok Nagyságod kegyelmességében; igaz, discretus, jólelkű s jó resolútiójú ember,- most is elgyűtt mindeneknek elhagyásával velünk, jó ifiú legény, jó katona 4 fiával; experiálhatja Nagyságod nem utolsó embernek beszédiben is.” In: Thaly Kálmán: *II. Rákóczi Ferenc levéltára. Archivum Rákóczianum*. Bp., 1975. 47. Gr. Bercsényi Miklós levele Rákóczinak. 1704. június 3. Majtény

megbánták tettüket és teljes bűnbocsánatot nyertek, nem ismeretes szigorú retorzió a bűn elkövetőivel szemben, közöttük Mailáth Boldizsár számára sem.¹⁷⁸

Csekély számú levele maradt fent, egy, a Haus-, Hof- und Staatsarchiv-ban megtalált levelét Ebergényi Lászlóhoz¹⁷⁹ címezte. 1699. március 30-án kelt levelében tudatta a tábornaggal, hogy hosszú betegsége miatt nem tudott visszatérni a seregbe. Állapota javult, és tájékoztatta arról is Ebergényi Lászlót, hogy a Csáky család egyik restantiáját igyekszik megoldani. Amit tudni lehet az ügyről, az nem más, mint a Csákyak először 700 forintot adtak kölcsön egy bizonyos Pór János nevű férfinak, aki nem volt hajlandó az adósságát rendezni. Emellett Morva György is tartozott a családnak 500 forinttal az irat szerint. Hosszas közbenjárás során sikerült Mailáth Boldizsárnak visszaszereznie a 1200 forintnyi tartozást. Tájékoztatta a tábornagyot arról, hogy hamarosan ismét szolgálatot fog teljesíteni.¹⁸⁰ Életének további mozzanatairól nem maradtak fent források a kutatásaink jelen állása szerint.

Összességében elmondható, hogy az alábbiakban bemutatott rövid életrajzok tükrözik a korszak nemesi társadalmának főbb irányvonalait. Pálffy Géza kutatásai mentén megállapíthatjuk, hogy a Magyar Királyság társadalmi és politikai elitjébe való felemelkedéshez számos lehetőség kínálkozott. Egyrészt a hivatali karrier jelentette a belépőt az elit rétegbe, másrészt pedig az országban dúló háborúk miatt volt fontos jelentősége a katonai szolgálatnak. Mindkét irányvonal megmutatkozik a Mailáth testvérek, Tamás és Boldizsár életútjában. Az udvari szolgálat mindkét formája lehetőséget adott ahhoz, hogy jelentős kapcsolati tőkére tegyenek szert, melyek lehetőséget biztosítottak ahhoz is, hogy az uralkodóház tagjaival szorosabb ismeretségi körbe kerüljenek, emellett pedig egy tekintélyes rokoni hálózat vagy megfelelő házassági stratégia is nagyban hozzájárult a kapcsolati háló bővítéséhez.¹⁸¹

---

¹⁷⁸ Vagner József: *Adalékok a nyitrai székes-káptalan történetéhez*. Nyitra, 1896. 268–269.

¹⁷⁹ Ebergényi László báró császári tábornagy volt.

¹⁸⁰ HHSA FA Csáky 133. Fasc. 102. No. 5. Korrespondenz Ladislau Ebergényi, Briefe von Boldizsar Majlath und Ferdinand Schweiger an Ladislaus Ebergényi. (Ebergényi László levelezése, Majláth Boldizsár és Schweiger Ferdinánd levele Ebergényi Lászlóhoz.)

¹⁸¹ Pálffy 2000. 141–144.

Mailáth Boldizsár lánya; Mailáth Klára Éva Angelika bárónő (1689– †?)¹⁸²

A Mailáth utódok tekintetében csekély számú forrás áll rendelkezésünkre ahhoz, hogy még részletesebben és minél több leszármazottjuk életét bemutathassuk. Ugyanis a Mailáth család családi levéltára kevés családtag magánleveleit és személyes iratait őrizte meg az utókor számára. Ez a helyzet a külföldi levéltárak iratanyagainak tekintetében is. A Mailáthok a 17. század második felében felemelkedtek a köznemesség soraiba. A felemelkedésnek, mint láthattuk több módja létezett; a hivatali pálya és a katonai szolgálat mellett az arisztokráciába való felemelkedés másik útja a bárói címszerzés volt. A bárói címet szerzett főurak ezzel lehetőséget biztosítottak gyermekeik és közeli rokonaik számára ahhoz, hogy az elit rétegben maradjanak vagy ide tartozzanak.¹⁸³

Mailáth Klára élete egyelőre kevésbé tisztázott a levéltári források hiánya miatt. A fellelhető források által leginkább anyai nagyapja, Skarbala András kapcsán tudunk róla, valamint természetesen házasságkötése során említik a nevét. Mailáth Klára életének rövid vizsgálata azért fontos, mert az első ismert ős, Mailáth Miklós egyik leány unokájaként, elsőként szerzett bárói rangot anyai ágon, nagyapja, Skarbala András által. Eszerint Mailáth Klára volt egyedül az a személy, aki bárói rangra emeltetett a 17. század végére.

Ahogy Mailáth Boldizsár életét és házasságkötéseit nyomon követtük a korábbiakban, tudjuk, hogy második házasságát a Nyitra vármegyéből származó szokolóczi Skarbala Annával kötötte. Házasságukból 1689-ben egy lányuk született, Mailáth Klára Éva Angelika.¹⁸⁴ Életéről és tanulmányairól szinte semmit nem lehet tudni, csupán házasságkötése ismeretes ezidáig. Anyai nagyapja, Skarbala András mindenben támogatta unokáját, ki is házasította a bedegi Nyáry család egyik fiával, Nyáry Zsigmonddal. Ahhoz, hogy Mailáth Klára életét jobban bemutassuk, szükséges röviden vázolnunk a Skarbala család történetét is.

A szokolóczi Skarbala családot középnyemes családként tartották számon Nyitra Vármegyében. Skarbala András Bornemissza Zsuzsannával kötött házasságából született a lányuk, Skarbala Anna. Az apa, Skarbala András jogi tanulmányokat folytatott, és hosszú éveken át ügyvédként tevékenykedett. Évtizedeken keresztül volt Nyitra vármegye alispánja, s haláláig viselte ezt a tisztségét. Emellett a Királyi Tábla ülnökeként is dolgozott, s emellett személynöki ítélmesternek is kinevezték, amely tisztségéről önként távozott 1700-ban.

---

¹⁸² Keresztnevei hosszúsága miatt, csak Kláraként jegyezzük a fejezet során.

¹⁸³ Pálffy 2009. 10.

¹⁸⁴ Születésének helye eddig ismeretlen. <https://www.geni.com/people/Kl%C3%A1ra-%C3%89va-Angelika-Mail%C3%A1th-de-Sz%C3%A9kely/6000000016486389594> (Utolsó letöltés: 2020. március 2.)

Ugyanakkor ebben az évben királyi tanácsosnak nevezték ki, és Batthyány Ádám országbíró mellett megkapta az alországbírói tisztséget is.¹⁸⁵

Alnádori címét 1705. június 23-án erősítette meg I. József. Bárói diplomáját 1706. július 25-én állították ki. Családjára, s majd unokájára, Mailáth Klára Éva Angelikára is kiterjesztették a bárói rangot.¹⁸⁶

Mint már fentebb említést tettünk róla, Skarbala Anna Mailáth Boldizsárral kötött házasságából egy lányuk született. Mailáth Klára a korabeli szokásoknak megfelelően fiatalon férjhez ment, Thököly Zsófia és Nyáry Ferenc gyermekéhez, Nyáry Zsigmondhoz. Azt tudjuk az házasságkötésükről, hogy a Nyáry család és a Skarbala család nem ápolt jó viszonyt egymással. A fiatalok házasságkötése idején 1703-ban, Thököly Zsófia özvegyként tett panaszt Mailáth Klára nagyapja, Skarbala András viceispán ellen, miszerint az unokáját az ő fiához adatta, és a házához a szolgálit küldette azért, hogy 9 láda holmiját és minden vagyonát elvitesse.¹⁸⁷ Tehát a frigyet egyértelműen nem fogadta jól a Nyáry-Thököly család. Ez a házasság egyértelműen nem volt kedvező a Nyáry család számára, hiszen nem mozdított elő különösebb társadalmi, sem vagyoni kapcsolatot.

Ahogy fent említettük, az esküvőre 1703-ban kerülhetett sor, és az ifjú pár ajándéka a Nyáry család egyik rezidenciája, a Monokon található kiskastély lett. A kastély története egészen a Monaky családhoz vezethető vissza. Monaky Miklós a család egyik legismertebb tagja volt, akinek a lányát, Monaky Zsuzsannát Thököly Zsigmond vette nőül. A házasságkötés révén a Thökölyeknek sikerült részbirtokokat szerezniük Monokon. 1673-ban már készítettek egy leírást a Monaky család kastélyának épületeiről és belső teréről/ tartozékairól egyaránt. 1685-ben már a Thököly család birtokolta a kastélyt, akik átalakították az eredeti állapotából, és az általuk készített inventárium részletesen bemutatja a kastély akkori állapotát. A kastély a Thököly család rangját is jelezte; jelentősen elkülönült a falutól, kerítés vette szorosán körbe. *„Az udvarház (külső) kapuján belül alapincézett, romos konyha, a tényleges bejárathoz fábul való feljáró grádics vezet. Az alsó szinten a bejárat mögött egy nagyobb és négy kisebb boltozatos tér volt, a nagyobb térből lehetett a pincébe is jutni. Ugyancsak a nagyobb boltozatos térből vezetett feljáró hosszú fa grádicsa az felső Contignatiókra való palotákra. A lépcső egy négy ablakos pitvarba vezetett, ahol árnyékszék is volt. Innen lehetett megközelíteni egy két ablakos teret, ahonnan egy tapasztott kemencés, árnyékszékes, boltozatos szobába lehetett*

---

¹⁸⁵ Iványi Emma: *Esterházy Pál nádor közigazgatási tevékenysége 1681–1713*. Magyar Országos Levéltár kiadványai, III. Hatóság- és hivataltörténet 10. Budapest, 1991. 333–334.

¹⁸⁶ MNL OL A 57 Libri Regii, 27. k. 73–74.

¹⁸⁷ Iványi 1991. 335. Az esküvőre 1703-ban kerülhetett sor, s véleményünk szerint Skarbala András az unokája vagyonát akarta megalapozni ezzel.

jutni. Ugyancsak a pitvarból nyílt az ajtaja egy másik, kétablakos háznak, ahol zöldmázás kályha állt, s ahonnan végül még egy boltozatos, árnyékszékkel rendelkező teret lehetett megközelíteni. A paloták padgyára is a pitvarból vezetett feljáró.”¹⁸⁸ A forrásokból, ahogyan tudni lehet, a család a négy lakószobában élt, az emeletet reneszánsz stílusú asztalokkal, bőrrel bevont és faragott székekkel rendezték be. Emellett megtalálható volt a szobákban egy nagyobb méretű almárium és egy nagyszekrény, illetve láda is. Utóbbiban tárolták a család különlegesen díszített, nemes kelmékből készült ruháit.¹⁸⁹

1696. március 22-én újabb összeírást készítettek a monoki kastélyról, amely ekkortájt Mailáth Klára leendő anyósa, Thököly Zsófia tulajdonában volt. Feltételezhető, hogy időnként megfordult a család a monoki kastélyban, hiszen felhalmozott élelemkészlettel rendelkeztek; búzát, árpát és zabot is tároltak itt, emellett az összeírásból is tudjuk, hogy juhokat és sertést is tartottak. Szőlőföld is tartozott a kastélyhoz, azonban 36 hordó bortermésre is alkalmas lehetett volna, viszont művelés hiányában évi három hordó bort adtak csupán a tőkék.¹⁹⁰

1703-ban Mailáth Klára bárónő és férje, bedeghi Nyáry Zsigmond lettek a monoki kiskastély újdonsült tulajdonosai házasságkötésüket követően. Az inventáriumot 1703. augusztus 9-én készítették el a kastélyban lévő tárgyakról, épületekről újra. Az inventáriumban részletesen bemutatja a házaspár ajándékát, melyet Thököly Zsófia anyai örökségként kaptak meg. Leírja az inventárium készítője, hogy „*az kastély körül tövisses, sövényes jó kerítés vagyon, új deszkás kapuval, a kastély Piarczán romos, alapincézett konyha, három ól*” található. A kastélyt körbe fogja egy sövényes kerítés, amely az idők múltával szegényessé vált. Az inventárium második részében a melléképületekről kapunk képet: az udvaron található egy kőből rakott, omladozó konyha, amely alatt egy pince van és van egy sütőház is. Az udvaron emellett van „*három szalmával fedett ól, mellyeknek edgyikében elfér huszonnégy ökör, másikában 8, harmadikban 6.*” A folytatásban leírja az inventárium készítője, hogy a kastély bejárata előtt egy felvonóhid található, „*[...] előtte egy lábon álló uj deszkás sindeles, filegoria, azon belől egy ocska bejarati ajto...*”, ezen keresztül vezet út a felvonóhidhoz. Egy lakatlan, kétszintes kastély képe mutatkozik, amelyben korábban évekig nem lakott életvitelszerűen senki, csupán az egyik boltíves helységben „*néhány pár ki járo galamb.*” Az inventáriumból kiderül, hogy a kastélyhoz tartozik egy sövényel elzárt veteményes és gyümölcsöskert. A

---

¹⁸⁸ H. Takács Marianna: *Az MTA Művészettörténeti Kutatócsoportjának forráskiadványai*. Urbaria et conscriptiones 1981. 136.

¹⁸⁹ A kastély berendezéséről lásd. Tamás Edit: Ahol Árpád áldomást ült. In: *Száz magyar falu*. Online: <https://www.arcanum.hu/hu/online-kiadvanyok/SzazMagyarFalu-szaz-magyar-falu-1/monok-AAC2/ahol-arpad-aldomast-ult-AAD3/> (Utolsó letöltés: 2020. március 21.)

¹⁹⁰ MNL OL E 156 Kincstári Levéltárak, Magyar Kamara Archivuma, Urbaria et Conscriptiones (továbbiakban MNL OL E 156) MNL OL E 156 a. Fasc. 093. No. 031. 1696. március 22.

gyümölcsöskertben építettek egy náddal fedett csürt is. Hat ökröt tartanak, amelyeket a szántáshoz is használják. „*Vagyon egy eke lapos vassal csoroszlyástul, taligastul.*”

A kastélyhoz tartozik Monok possessionak és a subditusoknak a fele, így a Nyáry családnak volt két ökrös zsellérjobbágya, amelyből az egyik béres volt, a másik „jobbágy cigány”. Bekecs, Szada és Alsóme gyaszó egynegyedét Nyáry Zsigmond és felesége birtokolta, emellett pedig Földvár possessio fele részét is megörökölték. A családi jövedelmet a faluban lévő kocsmaház és pince biztosította számukra „*karácsontul fogva Szent Mihály napig[...]*”.¹⁹¹ Források az 1703 utáni birtokviszonyok alakulásáról nem állnak rendelkezésünkre, azonban egy, 1730-ban kelt levélből tudjuk, hogy a család Nyitra vármegyében is birtokos volt. A Nyáry-Mailáth család monoki udvarházán kívül, más források arra világítanak rá, hogy Pöstyénben is számot tevő birtokokkal rendelkeztek.

1733. május 10-én Mailáth Klára levélben kereste meg Forgách József császári és királyi kamarást, azért, hogy segítséget kérjen tőle az árendába vett jószágaik rendezése miatt. A levélből kiderült, hogy 1730-ban bérebe vettek gróf Apponyi Lázártól Pöstyénben bizonyos jószágokat. Harmadik évben 1000 tallért fizetett a jószágok használatáért, de gróf Apponyi ennek ellenére is végrehajtást kért a jószágok miatt. Az ügy megoldásának reményében folyamodott a segítségkéréshez.¹⁹²

A kutatás jelenlegi állása szerint ismeretes, hogy a házaspárnak kilenc gyermeke született: Erzsébet, Mária Anna Terézia, József Lajos Miklós, János Imre András, Károly, Szidónia, Franciska, János és Antónia.¹⁹³

Összegezve Mailáth Klára életútját megállapíthatjuk, hogy a Mailáth család tagjaként tulajdonképpen először rendelkezett bárói ranggal. Az elithez való felemelkedés másik útja tehát a bárói rangszerzés volt. Házasságát Nyáry Zsigmonddal anyósa, Thököly Zsófia nem fogadta kedvezően. Ennek a kedvezőtlen fogadtatásnak a legjobb példája az ajándékba kapott szegényes, Monokon található kiskastély volt. Életrajzának rövid bemutatása azonban elengedhetetlen ahhoz, hogy megismerjük és összehasonlítsuk a későbbi századokban élt családtagok társadalmi helyzetét a 17. és 18. században élt családtagokéval.

---

¹⁹¹ MNL OL E 156 a. Fasc. 104. No. 050.

¹⁹² MNL OL P 1887 Forgách család levéltára (továbbiakban P 1887) MNL OL P 1887 16. tétel. No. 3. Forgách Józsefhez írott levelek. Mailáth Angelika. Szokolócz, 1733. május 10.

¹⁹³ <https://www.geni.com/people/Zsigmond-Ny%C3%A1ry-de-Bedegh-et-Berencs/6000000016111850272>
(Utolsó letöltés: 2020. március 23.)

A Mailáth család házasságkötései a 16–17. században

Egy család életének, társadalmi kapcsolatainak és mentalitásának minél pontosabb feltérképezéséhez szükségesnek tartjuk megvizsgálni társadalmi kapcsolatrendszerüket. Az előzőekben igyekeztünk bemutatni a családtagok felemelkedését, birtokszerzéseit és életpályájuk alakulását. A házasság, mint az emberi élet fordulópontjainak egyik legmeghatározóbb eseménye, a 16 és 17. században is a legfontosabb volt.¹⁹⁴

Szijártó M. István kutatásai hívták fel a figyelmünket arra, hogy megvizsgáljuk a Mailáth család társadalmi kapcsolatainak térbeliségét. Szijártó M. István kutatásaiban azt fogalmazta meg, hogy a jómódú köznemesség esetében a vármegye, a befolyásosabb családok tekintetében pedig egy tágabb földrajzi régió befolyásolta a családok kapcsolatainak alakulását.¹⁹⁵ Jelen fejezetben arra teszünk kísérletet, hogy a Mailáth család tagjainak házasságkötéseit vázoljuk az említett szempont szerint.

Mailáth Miklós családfő fontosnak tekintette, hogy lányainak és fiainak előkelő nemes családokból válasszon társat. Elsőszülött fiának, Mailáth Tamásnak a Kiscsepcsányi Sánta családból választott feleséget, az özvegy Sántha Erzsébet személyében. Ez a nemes família Hont vármegyében és főként Déménden volt birtokos.¹⁹⁶

Mailáth Miklós másodszülött fia, Mailáth Boldizsár második feleségét a Nyitra vármegyei szokolóczy Skarbala családból választotta. Boldizsár Szokolóczy Skarbala András és Bornemissza Zsuzsanna lányát vette feleségül.¹⁹⁷ A család főként Nyitra vármegyében rendelkezett birtokokkal. Skarbala András 1700 és 1701 között Nyitra vármegye alispánjaként, majd 1707-től már Batthyányi Ádám nádor mellett alnádoraként vállalt hivatalt.¹⁹⁸ Harmadik házasságát Bodor Zsuzsannával kötötte, azonban a Bodor családról túl sok információnk nincs. Nagy Iván munkájából tudjuk, hogy a Bodor család Hunyad vármegyéből származott, előnevüket a Pestes nevű helységről kezdték használni.¹⁹⁹ Azonban leszármazási táblájukról és a család tagjainak életéről további adatokkal nem rendelkezünk. Negyedik felesége már Trencsén vármegyei nemes családból származott. Ordódy László és Bucsáni Mária leányát,

---

¹⁹⁴ Péter Katalin: *Házasság a régi Magyarországon, 16-17. század*. Bp., 2018.

¹⁹⁵ Szijártó M. 2006. 36–37.

¹⁹⁶ Nagy 1863. X. k. 50.

¹⁹⁷ MNL OL A 57 Libri Regii, 27. k. 127.

¹⁹⁸ Nagy 1863. X. k. 240.

¹⁹⁹ Nagy 1858. II. k. 146.

Ordódy Zsuzsannát vette nőül.²⁰⁰ Az Ordódy család tagjainak nyoma már a 15. század elejéig visszavezethető. Számos birtokadománnyal rendelkeztek Trencsén vármegye szerte.²⁰¹

A családfő lánya, Mailáth Magda első hitvese Pusztaszentmihályi Csúzy László volt. A család a jómódú felsődunántúli középnemességhez tartozott. Túlnyomórészt Komárom vármegyében voltak birtokaik. A család eredetét egészen a 13. századig vezette vissza.²⁰² Magda második házasságát Eszterházy Antallal kötötte. Ezt a frigyet tekinthetjük talán az egyik legtekintélyesebbnek Mailáth Miklós gyermekeinek házasságait illetően, hiszen Magda régi magyar főrangú nemes családba házasodott be, akik meghatározó szerepet játszottak a 17. században a Magyar Királyság területén. Azonban Magda férje, Eszterházy Antal 1697 környékén elhunyt.²⁰³ Özvegyi éveit követően Kellió Ferenc lett a hitvese, aki a Pálffyak vöröskői uradalmának az irányítója volt. A Kellió családnak főként Hont vármegyében voltak birtokaik.²⁰⁴ Mailáth Magdát 1689-ben újra házasként jegyezték, Bélaváry Ferencsel lépett frigyre. A Bélaváry család Bars vármegyei törzsökös család, a család több tagja is fontos hivatali tisztséget viselt, mint például Bélaváry György, aki Lednice udvarbírója és várnagya volt.²⁰⁵

A családfő mellett az utódok is igyekeztek gyermekeiket az előkelőbb családokkal kiházasítani. Első konkrét adatunk Mailáth Magda leányához kapcsolódik. Mailáth Magda és Bélaváry Ferenc lánya, Bélaváry Krisztina házassági stratégiájának köszönhetően egy újabb szállal bővül a Mailáth család kapcsolati rendszere. Krisztina a nagynevű, ekkor még báró szlavniczai Sándor családdal kerül rokoni kapcsolatba, nevezetesen Sándor Miklós veszi nőül. A Sándor család Trencsén vármegyéből származott és jelentős birtokokkal rendelkeztek ebben a vármegyében.²⁰⁶

Ahogy arról már korábban szóltunk, Mailáth Boldizsár fiát Mailáth Gáspárt a kesselőkői Majthényiak családjába házasította be, akiknek a birtokaik jelentős része Pozsony vármegyében, Zavaron és környékén feküdt.²⁰⁷ Boldizsár lányai közül Mailáth Kláráról

---

²⁰⁰ MNL OL P 1837 42. tétel. No. 2.

²⁰¹ Nagy 1863. X. k. 242–246.

²⁰² Angyal Endre: Csúzy Zsigmond magyarsága. = *Irodalomtörténeti Közlemények*. 1957. 3. évf. 217. (továbbiakban: Angyal 1957.)

²⁰³ Nagy 1856. IV. k. 81–83.

²⁰⁴ Nagy 1860. VI. k. 177.

²⁰⁵ Uo.

²⁰⁶ Kempelen Béla: Magyar nemes családok 9. k. Online: <https://www.arcanum.hu/hu/online-kiadvanyok/Kempelen-kempelen-bela-magyar-nemes-csaladok-1/9-kotet-106BA/sandor-szlavniczai-nemes-es-grof-11598/> (Utolsó letöltés: 2020.03.23.) (Továbbiakban: Kempelen 9. k.)

²⁰⁷ Nagy 1860. VII. k. 260.

tudunk, ugyanis őt Nyáry Ferenc és Thököly Zsófia fiához, Nyáry Zsigmondhoz adták feleségül. A Nyáry család túlnyomórészt Nyitra vármegyéhez volt köthető a 17. század során.²⁰⁸

Utolsó sorban pedig Mailáth Boldizsár unokájáról, Mailáth Anna Máriáról van tudomásunk. 1769-ben, 24 évesen lett a házastársa baráti Huszár Józsefnek. Huszár József, a Nógrád, Hont, Esztergom és Bars vármegyében birtokos, nagy múltú baráti Huszár család sarja volt.²⁰⁹ A férj előkelő nemes családból származott, társadalmi megbecsülését jelzi, hogy Hont és Bars vármegye táblabírájaként, illetve Hont vármegye tiszti ügyészeként viselte hivatalát.²¹⁰

Az alábbi táblázatban és térképen szemléltetjük a Mailáth családtagok házasságkötéseit. A térképen zöld színnel jelöltük a Mailáthok központi helyét, Pozsony vármegyét, a narancsszín jelzi a rokon családok származási helyét.

Mailáth családtagok	Házastársak	Vármegye (Házastárs származása)
Mailáth Tamás	Sántha Erzsébet	Hont vármegye
Mailáth Magda	Csúzy László Eszterházy Antal Kellió Ferenc Bélaváry Ferenc	Komárom vármegye Zólyom vármegye Hont vármegye Bars vármegye
Mailáth Boldizsár	Kollonich grófnő Skarbala Anna Bodor Erzsébet Ordódy Zsuzsa	Nyitra vármegye Hunyad vármegye Trencsén vármegye
Mailáth Gáspár	Majthényi Erzsébet	Pozsony vármegye
Mailáth Klára Éva	Nyáry Zsigmond	Pozsony vármegye
Mailáth Anna Mária	Huszár József	Hont, Esztergom és Bars vármegye

5. számú táblázat

A Mailáth családtagok házasságkötései²¹¹

²⁰⁸ Nagy 1861. VIII. k. 189.

²⁰⁹ Mailáth Anna Mária adatai. Online: https://www.myheritage.hu/names/anna_majl%C3%A1th (Utolsó letöltés: 2022. január 10.)

²¹⁰ Nagy 1859. V. k. 149.

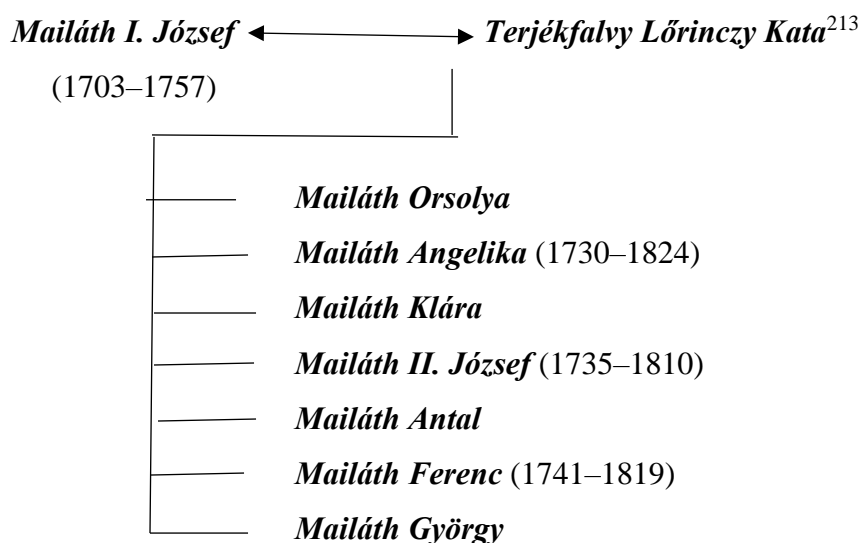
²¹¹ Nagy 1863. X. k. 50.; MNL OL A 57 Libri Regii, 27.k. 127.; Nagy 1863. X. k. 240.; Nagy 1858. II. k. 146.; MNL OL P 1837 42. tétel. No. 2.; Nagy 1863. X. k. 242246.; Angyal 1957.217.; Nagy 1856. IV. k. 81–83.; Nagy 1860. VI. k. 177.; Kempelen 9. k. Online: <https://www.arcanum.hu/hu/online-kiadvanyok/Kempelen-kempelen->

azokból a vármegyéből kerültek ki, amelyek szomszédosak voltak Pozsony vármegyével. Tehát a Mailáthok esetében megállapíthatjuk, hogy ez egy tágabb földrajzi teret jelentett és nem csak Pozsony vármegyére korlátozódott. Ez a kapcsolatrendszer a későbbi évszázadok során természetesen bővült.

2. generáció

Mailáth II. József (1735–1825) – A grófi címszerző életrajzi adatai

Mailáth II. József 1735-ben született Nagyszombatban és itt kezdte meg hivatali karrierjét. Tanulmányait is a városban végezte; 1751 és 1752 között retorikát és poétikát hallgatott,²¹⁴ emellett tudjuk, hogy a Szent- Adalbert Szeminárium konviktorja volt.²¹⁵ Életéről viszonylag kevés információval rendelkezünk, levelezésének nagyon csekély részét őrizte meg a családi levéltár.²¹⁶ Hivatali pályafutása során fontos tisztségeket töltött be, s tudjuk, hogy Festetics Györgyöt tanulmányaiban segítette. Ürményi József és Mailáth József tanították és segítették jogi tanulmányaiban az ekkor még ifjú Györgyöt. Mailáth József első felesége révén került sógorságba a Festetics családdal, ugyanis felesége, nagybossányi Bossányi Mária Festetics György anyjának volt az unokatestvére.²¹⁷ Tanulmányait követően a pályafutását Hont vármegye jegyzőjeként kezdte, majd elfoglalta az első alispáni hivatalt, s ezt követően birodalmi szinten folytatta a megkezdett hivatali pályafutást.²¹⁸ 1751-ben már császári

²¹³ MNL OL P 1837 3. cs. 42. tétel. No. 1 Genealógia

²¹⁴ A nagyszombati jezsuita gimnázium diáksága. Anyakönyvi adattár (1616–1772) 1750–1760. Online: https://library.hungaricana.hu/hu/view/JezsuitaGimnaziumokDiakjai_2_Nagyszombat/?pg=1441&layout=s&query=majl%C3%A1th (Utolsó letöltés: 2021. november 22.)

²¹⁵ Fallenbüchl Zoltán: *Magyarország főméltóságai 1526-1848*. Bp., 1988. 132.

²¹⁶ MNL OL P 1837 3. cs. 42. tétel Majláth család iratai.

²¹⁷ Szijártó 2017. 293.; Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltára, P 246 Festetics család keszthelyi levéltára 1527–2000, (Továbbiakban MNL OL P 246) MNL OL P 246 2. tétel. No. 2 Festetics I. (Nagy) György (1766–1838); Kurucz György: *Kényszer és szolgálat. Portrévázlat Festetics Györgyről*. = *Századok*. 2006. 6. sz. 1396.

²¹⁸ Emellett tudjuk, hogy portréját 1776-ban Johann Ernst Mansfeld festette meg. Online: <https://edit.elte.hu/xmlui/handle/10831/1944> (Utolsó letöltés: 2020. május 15.)

biztosként találjuk meg a nevét, mégpedig Morvaország biztosaként az 1751. évi XXVI. törvénycikk szerint.²¹⁹ Mindezek mellett Trencsén és Nyitra vármegyék alispáni címét is viselte.

27 évesen házasodott, 1762. május 30-án Léván kötötte első házasságát Bossányi Máriával. Népes családot alapítottak, Bossányi Mária nyolc gyermeknek adott életet. Házasságkötésüket követően született első fiuk, III. József (1763–1825), őt követte Katalin (1765–1822), Mária (1770–1833), Károly József Ignác (1781–1858) és majd Júlia. Lajos, Xaveria és Krisztina nevű gyermekeikről feltételezzük, hogy csecsemőkorban meghaltak, nem érthették meg a felnőttkort.²²⁰

Mailáth II. József házasságkötése után családjával elhagyták Hont vármegyét. 1767-ben Hont vármegyei alispáni tisztségéről lemondott,²²¹ miután Mária Terézia királynő ugyanebben az évben kamarai tanácsossá nevezte ki.²²² A királynő 1775-ben adományozta a Mailáth család részére a törökbálinti kastélyt a hozzá tartozó birtokokkal. A birtok irányítás és gazdálkodás mellett azonban Mailáth József tisztviselői pályájának újabb lépcsőfokaként Mária Terézia 1776-ben Fiume kormányzójának nevezte ki, és ezt a tisztségét 1783-ig viselte.²²³

Kinevezésével Fiume, Portoré és Buccari közös kormányzó alá került, amelyet a magyar királyi udvari kancelláriának rendeltek alá. Emellett egy közös kereskedelmi kerület kialakítása is Mailáth József feladatává vált. A fiumei kerület szervezése során Mailáth József arra törekedett, hogy a Károly-utat a fiumei kormányzóság hatásköréhez kapcsolhassa, ezért javaslatot tett Szeverin vármegye létrehozására. A királynő, 1777-ben, Mailáth József javaslatára, Szeverin néven, egy – addig nem létező – vármegyét szervezett a következő területekből: Fiume városa és kikötője, Podbreg és Lopaca, Buccari, Porto-Ree kikötője, a buccari és a Batthyányak brodi és grobniki uradalmainak részei, Károlyváros, a Kulpa folyón túli területek. Ezen vármegyének Mária Terézia 1778-ban címeres pecsétet adományozott *Sigillum Comitatus Szeveriensis* körirattal.²²⁴ Nem fogadták kedvezően Mailáth József

---

²¹⁹ „Morvaország felé: nagy méltóságú és méltóságos gyarmathi gróf Balassa Pál, nemes Gömör vármegye főispánja, a császári királyi szent felség valóságos belső és a királyi helytartótanács tanácsosa; valamint a tartományi bizottságnak igazgatója; továbbá Zbiskó Károly József ur, vegliai püspök, és a helytartótanács tanácsosa; báró Tolvaj János ur, a hétszemélyes tábla ülnöke; bedegi gróf Nyáry József ur; Bacskády József ur, királyi személynői ítélőmester; székhelyi Majláth József ur, a királyi ítélőtábla ülnöke, meg Nyitra s Trencsén vármegyék alispánjai.” <https://net.jogtar.hu/ezer-ev-torveny?docid=75100026.TV&searchUrl=/ezer-ev-torvenyei%3Fkeyword%3Dmajl%25C3%25A1th%2520j%25C3%25B3zsef> (Utolsó letöltés: 2020. április 19.)

²²⁰ MNL OL P 1837. 3.cs. 42. tétel. No.2. Majáth család iratai. Geneológia

²²¹ ÖStA FHKA NHK Kaale Ö Fasc.3. 1767. június 13.

²²² Uo.

²²³ Szijártó M. 2017. 293.

²²⁴ „A barokk keretes, többször ívelt pajzs vágott, fent hasított, boglárpajzsa kerek talpú. A címerpajzs 1. mezeje vörössel és ezüsttel kockázott - Horvátország címere. A 2. kék mezőben ezüst horgony és rajta jobbról balra keresztbe fektetett arany markolatú ezüst kard és balról jobbra zöld 'olajág' lebeg” Mint tudniillik, a gróf Mailáth

javaslatát, azonban a tiltakozások ellenére a királynő kinevezte Szeverin vármegye főispánjának a kormányzói tisztsége mellé.²²⁵

Fiume kormányzójaként a vízszabályozás rendezésének ügyében is érintett volt. A 18. század elejére az oszmánokkal vívott háború mérhetetlen pusztításának következményeként az ország jelentős része elnéptelenedett. A gazdaság tekintetében főként a helyi igények kielégítésére törekedtek, hiszen a termőföldek jelentős része elhanyagolt volt, emellett pedig gazos-bozótos, műveletlen földek borították az országot. Ebből kifolyólag az állattenyésztésre helyeződött a hangsúly, s tovább nehezítette a nagyléptékű gazdasági fejlődést a földi és vízi utak fejletlensége. Kivételes esetekben épültek utak, viszont ezek karbantartása a lakosságra hárult. A gazdaság fejlődését a folyók szabályozatlansága is akadályozta, noha a Dunán és a Tiszán volt vontatás, de alapvetően a külföldi árukat sem tudták bejuttatni az ország területére. A század közepén az ország népessége gyarapodott a betelepítéseknek köszönhetően, és majd az 1770-es évektől a vízügyi munkák fontossága is hangsúlyosan felmerült. Az osztrák ipar fejlődése mellett, Mária Terézia uralkodása alatti háborús helyzet miatt fontossá vált, hogy egyre több mezőgazdasági terméket exportáljanak az országból Bécsbe és Sziléziába. Fő export cikknek számított a gabona, ezáltal a Duna fontos vízi úttá vált, de a szállítás miatt a Száva és Kulpa folyók is fontos szerepet kaptak. A folyók szabályozása egyre sürgetőbbé vált tehát.²²⁶ A folyószabályozás miatt Hajózási Igazgatóságot alapítottak, azonban rövid életű vállalkozásnak bizonyult a pénz hiánya miatt. Egyszeri tisztítás és bozótlanítás ugyanakkor nem volt elegendő a vízi utak fenntartásához, így a kereskedők a Magyar Kancelláriához fordultak a szabályozás újbóli elrendelése miatt.²²⁷ Ezért Mailáth József javaslatot nyújtott be Fiume kormányzójaként a Magyar Kancelláriához a Száva és a Kulpa folyók újbóli szabályozásának előmozdítására. A cél az volt, hogy újra megalakuljon a Hajózási Igazgatóság, amelynek jogkörét kiterjesztette volna a Kulpára, Szávára, Dunára, Tiszára és a Marosra is. Központként Zimont jelölte meg, hiszen a déli területek kereskedelme főként ide összpontosult. A dunai kereskedelem kiterjesztése a Fekete-tengerig jó vállalkozásnak bizonyult volna, hiszen Zimony kiváló kereskedelmi központ volt. A Száva folyó ún. határfolyó volt az Oszmán Birodalom és a magyar fennhatóság alatt álló boszniai területek között. Féltő volt, hogy a törökök veszélyeztethetik az érkező hajók rakományait, így Mailáth József azt javasolta, hogy a Lonya és a Bednya nevű patakokon keresztül elérhetővé tehető a Száva, anélkül, hogy az elérné a

---

család címerében is megjelennek a második mezőben található szimbólumok. In. Csáky Imre: *A magyar királyság vármegyéinek címerei a 18–19. században*. Bp., 1995. 151.

²²⁵ Borovszky Samu: *Magyarország vármegyéi és városai*. Bp., 1899. 71.

²²⁶ Dóka Klára: A vízügyi szakigazgatás kezdetei (1772–1778) = *Levéltári Közlemények*. 1978. 1. füzet. 83.

²²⁷ Dóka 1978. 90–92.

boszniai határt. Javaslatát a Helytartótanács is kedvezően fogadta, így megindulhatott a vízi úton történő kereskedelem a folyószabályozásnak köszönhetően.²²⁸

Mária Terézia halálát követően fia, II. József király újabb tisztséget adományozott József részére. A Magyar Hírmondó augusztus 20-ai száma közölte, hogy a császár Mailáth Józsefet a „Királyi Magyar Udvari Kamarának Vitze-Préfesévé”, azaz alelnökévé nevezte ki 1783-ban, 6000 forint éves fizetéssel.²²⁹

1784-ben, fiumei kormányzói tisztsége véget ért. A császár 1784. szeptember 25-én Mailáthot nevezte ki Borsod vármegye főispánjának, akinek ekkor még nem állt módjában elfogadni a tisztséget, ugyanis felesége súlyos betegséggel küzdött.²³⁰

A pesti kerületi főispánság élén

1785-ben őt nevezték ki II. József uralkodása alatt létrehozott 10 kerület közül a pesti kerület főispánjává.²³¹ Ebben az évben, 1785. május 9-én grófi rangra emelte az uralkodó.²³² Első feleségétől, Bossányi Máriától született gyermekei ekkor még nem részesültek a rangemelésben.²³³

Kerületi főispáni tisztségét 1785. március 18-án foglalta el,²³⁴ s területileg Pest, Esztergom, Nógrád, Külső-Szolnok és Heves vármegye tartozott hozzá. Nem lehetett véletlen a pesti kerületi főispánság élére való kinevezése, egyrésztől törökbálinti birtokai és uradalma is a vármegyéhez kötötte, másrésztől az uralkodói kinevezés értelmében a kinevezés székhelyén

---

²²⁸ Dóka 1978. 92–93.

²²⁹ Magyar Hírmondó, 1783. augusztus 20. 65. levél. 513.

²³⁰ Emlékbeszéd idősb székhelyi Majláth György m. akad. igazgató tag felett: a M. Tudom. Akadémia XXI. ünnepélyes köz. ülésében jan. 17. 1863, Tartotta: Lonovics József, A M. Tudom. Akadémia évkönyvei X. köt. Pest, 1863. 5.

²³¹ Hajdu Lajos: *A közjó szolgálatában. A Jozefinizmus igazgatási és jogi reformjairól.* Bp., 1983. 172.

²³² A források jelentős többsége 1794-re datálja a Mailáthok grófi címének megszerzését. 1785-ben személyes grófi rangra emelték a családfőt, Mailáth Józsefet. A család többi tagja, csak 1794-ben kap grófi rangot. Elsőként első feleségétől született gyermekei kaptak grófi rangot. Mailáth II. József első feleségétől, nagybossányi Bossányi Máriától született gyermekei, nevezetesen Mailáth Lajos, Károly, III. József, Katalin, Mária, Xaveria, Julianna, Johanna (Különböző forrásokban Jankaként szerepel, Bydeskúthy Vince feleségeként tartjuk számon), Krisztina grófi rangra emeltetett. Emellett második nejétől, szlavniczai Sándor Annától született Mailáth János, Erzsébet és Ágnes nevű gyermekei is grófi rangot nyertek. Sándor Anna grófnőtől öt gyermeke született, feltételezzük, hogy Vince és Amália nevű gyermekeik nem élhették meg a grófi rangra emelés időpontját. In: Áldásy Antal: *A Magyar Nemzeti Múzeum könyvtárának címjegyzéke II. Címereslevelek 1771–1800.* Bp., 6. k. 1940. 388.

²³³ Uo.

²³⁴ MNL OL A 57 Libri Regii, 53. k. 211–212.

kellett élni a választott főispánoknak.²³⁵ Évenként egyszer hívtak össze közgyűlést, és a megoldandó ügyeket a kisgyűlés alkalmával kellett megtárgyalni. „A kerületi főispán nevezte ki vagy mozdította el – a császár által kijelölt megyei alispánok kivételével – az összes tisztviselőt. A közigazgatást a törvénykezéstől szigorúan elválasztották, az igazságszolgáltatás a vármegyei hivatalnokoktól független ún. alsófokú bíróságok (judicium subalternum-ok) hatáskörébe került. A kerületi főispán kegyelmezési jogot kapott.”²³⁶

Mailáth II. József tisztségeiből adódóan igyekezett egyre jobban bele látni a rá bízott hatóságok irányításába és működésébe. A Jászkun Kerület kapitányával elrendeltette, hogy írják össze a kerület összes lakott települését és lakosait. Javaslatot nyújtott be azért, hogy Külső-Szolnok és Heves vármegye központja Gyöngyös legyen, azonban ezt nem sikerült megvalósítani.²³⁷ Igyekezett a vármegyét segíteni, mint tudni lehet, kérdőívekkel mérte fel, hogy a vármegyékben vannak-e jegyzők és megfelelően végzik-e el a rájuk bízott feladatokat. Sajnos, a beérkezett válaszokat eddig egyetlen levéltárban sem sikerült fellelni, ugyanis a kerületi főispáni levéltárak iratanyagai az 1790-es nemesi ellenállás viharában megsemmisültek. A fent említett példa mégis azt tanúsítja, hogy az egyes királyi biztosok munkastílusában is figyelemreméltó különbségek lehettek. Mailáth azok közé tartozott, akik körültekintően – mondhatni programatikusan – láttak hozzá feladataik elvégzéséhez.

Kerületi főispáni tisztségét 1787. január 25-ig viselte, utódja pedig Almásy Pál lett. Tisztségét újabb fontos hivatali pozíció miatt adta fel, hiszen 1787. március 4-én királyi alkancellárrá választották. Két évvel később, 1789. április 27-én nevezték ki királyi főkamarrássá, mely tisztségét hét éven át, egészen 1795. július 23-ig viselte. 1790. április 12-én pedig Mailáth József immár ténylegesen Borsod vármegye főispánja lett.²³⁸

---

²³⁵ Hajdu 1983. 177.

²³⁶ Heves megye történeti archontológiája (1681–)1687–2000. Szerk. Bán Péter, Eger, 2011. 484.

²³⁷ Eger volt a vármegyék központja ezidőtájt. Uo.

²³⁸ Ugyanakkor a tisztújítás alkalmával Ragályi István jegyzővé, Talián Ignácot és Eötvös Miklóst aljegyzővé választották. Főpénztárnoknak Kiss Józsefet, számvevőnek pedig Péchy Gábort nevezték ki. Ezen kívül Bükk György és Balogh Ferencet ügyésszé, a miskolci járás szolgabírájának pedig Ováry Miklóst nevezték ki.

1790 utáni munkája

Mailáth II. Józsefet 1794-ben császári és királyi udvari biztossá és galíciai helyettes kormányzójává nevezték ki.²³⁹ I. Ferenc király 1794. június 5-én Mailáth József grófnak, II. József által 1785-ben adományozott személyes grófságát első feleségétől született fiú gyermekeire (Józsefre, Lajosra, Károlyra) terjesztette ki.²⁴⁰ Később 1808-ban első, valamint második feleségétől született gyermekeire is kiterjesztette az uralkodó a grófi címet a címer használatának megerősítésével.²⁴¹

Ezt követően, 1795. július 23-án, Mailáth József elnyerte a magyar királyi tárnokmesteri méltóságot, amely tisztséget 1797-ig viselte.²⁴² Miután Sándor Lipót nádor 1795. július 12-én tragikus balesetben elhunyt, utóda testvére lett, az akkor 19 éves József Antal. I. Ferenc király július 20-án írta alá öccse helytartói kinevezését. Mályusz Elemér szerint „legfontosabb szerephez mellette a tárnokmesterré kinevezett gróf Mailáth József jutott, akinek az lett a feladata, hogy tanáccsal lássa el a fiatal, tapasztalatlan főherceget.”²⁴³ Mályusz szerint Mailáth József „teljesen a klérus embere: fanatikus meggyőződéssel ellensége minden újításnak, az aufklärizmusnak.”²⁴⁴

Mailáth József tárnokmesteri címét egészen 1797. október 21-ig viselte. Ezt követően, 1797-ben nevezték ki Galícia udvari kancellárjává. 1801. április 17-én, a Magyar Kurir c. lap tudósított arról, hogy I. Ferenc Mailáthot az olasz császári királyi birtokok teljes hatalmú biztosává nevezte ki,²⁴⁵ 1802-ben pedig államminiszterré.²⁴⁶

1808. augusztus 21-én elhunyt Mailáth második felesége is, Sándor Anna grófnő. Síremlékét lánya, Erzsébet állíttatta fel a törökbálinti Ferenc kápolnában, melynek szövege így hangzott: „*Idősb Székhelyi/ Majláth József/ belső titkos tanácsos neje/ született Sándor Anna grófnő/ meghalt 1808-ik augusztus 21-én/ életének 49-ik évében. /E' síremléket állítá gyászba/*

---

²³⁹ Kállay István: A vezető-elit családi kapcsolatai Mária Terézia korában. = *Turul.* 1992. 65. évf. 18.

²⁴⁰ MNL OL A 57 Libri Regii, 58. k. 179–189.

²⁴¹ MNL OL A 57 Libri Regii, 62. k. 363–371., Szemethy 2018. 150.

²⁴² Veres Miklós: A tárnoki hatóság és tárnoki szék: 1526–1849. Magyar Országos Levéltár kiadványai, III. Hatóság- és hivataltörténet 2. Bp., 1968. 48.

²⁴³ Mályusz Elemér: *Sándor Lipót főherceg nádor iratai.* Bp., 1926. 222.

²⁴⁴ Uo.

²⁴⁵ Magyar Kurir, 1801. 31. sz. 471.

²⁴⁶ Kiss Anita: *Pest megye évszázadai.* Hivataltörténeti áttekintés. Bp., 2016. 148.

*borult leánya/ Gróf Batthyány Imréné/ született Székhelyi Majláth Erzsébet grófnő.”*²⁴⁷

Felesége halálát követően törökbálinti birtokára vonult vissza.

Összegezve Mailáth József életútját, megállapíthatjuk, hogy nemcsak a „magasabb és szeleesebb körökben” tisztelték, de környezete, „az alsóbb és szűkebb réteg” is szerette. Törökbálinton élő jobbágysai kedvelték, mert igazságszerető és jószívű ember volt. Amilyen jó gazdának bizonyult, olyan lelkiismeretesen teljesítette kegyúri kötelességeit. Az e téren hozott egyéb áldozatain kívül, 1794-ben jobbágysai, a törökbálinti hívek öröme és csekélyebb hozzájárulásával kápláni állás szerzését segítette elő, felajánlotta erre a célra a plébániának egyik uradalmi szőlőjét, ezen felül pedig a község által évente vágandó és szállítandó 6 kocsira való ágfát. Pár évvel később, a kis alapterületű plébániára fordította a figyelmét, intézkedett, hogy nagyobbítsák meg templom méretűre. A megújult egykori plébánia 1811-ben felszentelésénél már nem lehetett jelen, mert az építkezés alatt meghalt.²⁴⁸ 1810. december 16-án örökre lehunyta a szemét.²⁴⁹ Pályafutása, s karrierjének fontos állomásai azt mutatják, hogy elődjeihez hasonlóan fontos tisztségeket töltött be, s még inkább megerősítette a Mailáth család nevét a magyar arisztokrácia köreiben.

---

²⁴⁷ Wittinger Antal: *Török-Bálint története és leírása*. Törökbálint, 1901. 125.

²⁴⁸ Uo.

²⁴⁹ Vásárhelyi Miklós–Szluha Márton: *Magyar császári és királyi kamrások ősfái 1740–1918*. Bp., 2013. 283.

Birtokviszonyok és földesúri javak

A Mailáth–Sándor házaspár haláláig a Hont vármegyében található Kiskéren élt. Mailáth József, ahogyan fentebb említettük, Sándor Anna grófnő halálát követően vonult vissza a család egykori uradalmára, Törökbálintra.

Mária Terézia adományaként jutott hozzá Mailáth József a törökbálinti uradalomhoz 1775. december 9-én, a Királyi Könyvek szerint. Megbecsültségét és tekintélyét jelzi, hogy tizenkilenc évnyi szolgálat után a királynő ilyen kegyben részesítette. A birtok értéke a becslés szerint 91 328 rénes forint és $20 \frac{5}{9}$ dénár volt. Ezért az árért adta a királynő a birtokot Mailáth Józsefnek és örököseinek. A Mailáth család férfi ága örök jogon kapta a birtokot, a leányágnak ezzel ellentétben a beírási címen a fenti összegért, melyből 75 355 forint $55 \frac{5}{9}$ dénár a birtok jövedelmének, a többi 15 970 forint 65 dénár pedig a rajta lévő épületeknek a becsült árát kellett fizetnie. Mailáth József és felesége, 1776 elején átvette a törökbálinti birtokot, és évenként folyamatosan bővítette.²⁵⁰ Korábban a jezsuiták kolostoraként működő épületét, amelyet az 1700-as évek körül a Jézus-társaságiaknak építettek, egy második emelettel bővítette.²⁵¹ Ezáltal lakályosabbá vált a korábban még egyszerűségéről híres épület, s kényelmesebb lakókörülményeket biztosított a törökbálinti uradalom új földbirtokosának és népes családjának. Emellett a birtokon megindulhatott a mintaszerű gazdálkodás is.²⁵²

Az alábbi táblázat Mailáth József és felesége Törökbálinthoz kapcsolódó földjeinek és mezőgazdasági területeinek a nagyságát mutatja be. A táblázatban feltüntettük a földterületeket, méreteiket és százalékos megoszlásukat.

---

²⁵⁰ MNL OL A 57 Libri Regii, 50. k. 5680.

²⁵¹ Uo.

²⁵² Wittinger 1901. 72–79.

Földterület/művelési ág	Mérete	Százalékos megoszlás
szántó	1713 hold	41,85 %
szőlő	118 hold	2,88 %
rét	89 hold	2,17 %
kert	20 hold	0,48 %
legelő	615 hold	15,02 %
erdő	1538 hold	37,57 %
Összes mezőgazdasági terület	4093 hold	100 %
valamint egy malom Törökbálint területén.		

6. számú táblázat

Törökbálinti jószágok és birtokok²⁵³

Az alábbi táblázatból látható, hogy az összes használt mezőgazdasági terület 4093 holdat jelentett, amiből a szántó aránya meghaladta a 40%-ot, az erdő pedig az egyharmadot. Mindezek mellett a szomszédos Pátyon is birtokosként jegyezték be a Mailáth családot a Sándor és Bosnyák család és a telki Apátság birtokosai mellett.²⁵⁴

Azonban Mailáth József arra törekedett, hogy minél több, régen a család birtokába jutott possessiót visszaszerezzen. Édesanyja, Lőrinczy Kata 1763. április 14-én eladta a család Zala vármegyében található Diás pusztát és Egregy határában fekvő birtokait Festetics Kristófnak 8000 forint összegért.²⁵⁵ A birtokok korábban Mailáth József dédapjának, Mailáth Miklósnak a tulajdonában voltak. Ugyanis még 1643. márciusában királyi adományként III. Ferdinánd Egregy, Koppány, Bucsa és Diás pusztát adományozta Mailáth Miklós és Agha András részére hűséges szolgálatukért.²⁵⁶ Azonban a két adományos nem tekinthette magát az említett birtokok örökösének. A Bucsay család férfiágon kihalt, azonban Pataky Judit, aki a Bucsay család leányági örökösének vallotta magát, úgy tartotta, hogy a birtokok őt illetik meg. Pataky Juditnak a birtokokat nem sikerült visszaszereznie, hiszen Mailáth Miklós 1653-ban elzálogosította az említett birtokokat és pusztát Gersei Pető László számára 550 aranyforint értékben. Csakhogy a Gersei Pethő család sem tudhatta sokáig magáénak a zálogba vett birtokokat, hiszen a család

²⁵³ Magyarország történeti helységnévtára 1773–1808. Pest-Pilis-Solt megye és a Kiskunság. Szerk. Szaszskóné Sin Aranka, Bp., 1988. 44. (továbbiakban: Szaszskóné 1988.)

²⁵⁴ Szaszskóné 1988. 32.

²⁵⁵ Horváth Zita: Gyenesdiás története 1690-1850-ig. In. Molnár András–Gál Lajos: *Gyenesdiás nagyközség monográfiája*. Gyenesdiás, 2007. 92–104. (továbbiakban: Horváth 2007.)

²⁵⁶ MNL OL A 57 Libri Regii, 11. k. 496–499.; MNL OL A 57 Libri Regii, 14.k. 263–264.; MNL OL A 57 Libri Regii, 17. k. 353–354.

kihalását követően a Festeticsek tulajdonába kerültek a szóban forgó birtokok. Mailáth József tudomást szerzett dédapja, Mailáth Miklós Zala vármegyei possessióiról, ezért úgy döntött, hogy 1753-ban Festetics Kristóftól 700 forintért visszavált egy darabot a Mailáth család diási birtokából. Azt remélte, hogy ezáltal Mária Terézia engedélyét elnyeri azért, hogy peres úton visszaszerezze a III. Ferdinánd által adományozott birtokokat. Zala vármegyei birtokosként már joggal tehetette.

A „Diási Nagypör” 26 éven át, 1753 és 1779 között tartott. A perről tudjuk, hogy 1669-ig 26 diási szőlőbirtokost idéztek be a törvényszék elé. A tanúk jelentős többsége a per folyamán elhunyt, ezért az 1770-es évek végére már kevés tanú vallomását tudták felvenni. A perben Mailáth József nem tudta bizonyítani dédapja korábbi birtokosságát, a bíróság szerint nem volt kellő bizonyítéka a követeléséhez. 1772-ben és 1773-ban született ítéletet követően azonban még tovább folytatták a pereskedést a Zala vármegyei birtokok miatt. Azonban 1777-ben maga Mailáth József is elállt a további pereskedéstől, így nem sikerült visszaszereznie dédapja korábbi birtokait.²⁵⁷

A sikertelen pereskedés mellett azonban Hont és Nyitra vármegyében sikerült birtokokat szereznie a családnak. A 18. században a nemesség birtokviszonyairól leginkább Mária Terézia által, 1767-ben elrendelt úrbéri tabelláknak köszönhetően rendelkezésünkre állnak pontos adatok. Az 1767 és 1773 között készített úrbéri tabellák által jobban megismerhetővé válnak a nemesi birtokviszonyok. A Mailáth család birtokainak tekintetében azonban a vármegyei forráskiadványok hiányában Fónagy Zoltán országos szintű adattára nyújt hasznos támpontot.²⁵⁸

Az alábbi táblázatunk Mailáth Józsefné, Sándor Anna grófnő úrbérrendezéséskor készített úrbéres földjeinek listáját tartalmazza:

<i>Helység</i>	<i>Vármegye</i>	<i>Telek</i>	<i>Hold</i>	<i>Jobbágy</i>	<i>Zsellér</i>	<i>Házatlan zsellér</i>
Kiskér	Hont	23,625	605	22	2	1
Kajsza	Nyitra	0	0	0	9	0
Elecske	Nyitra	0,750	18	2	1	0

7. számú táblázat

A Mailáth család birtokai²⁵⁹

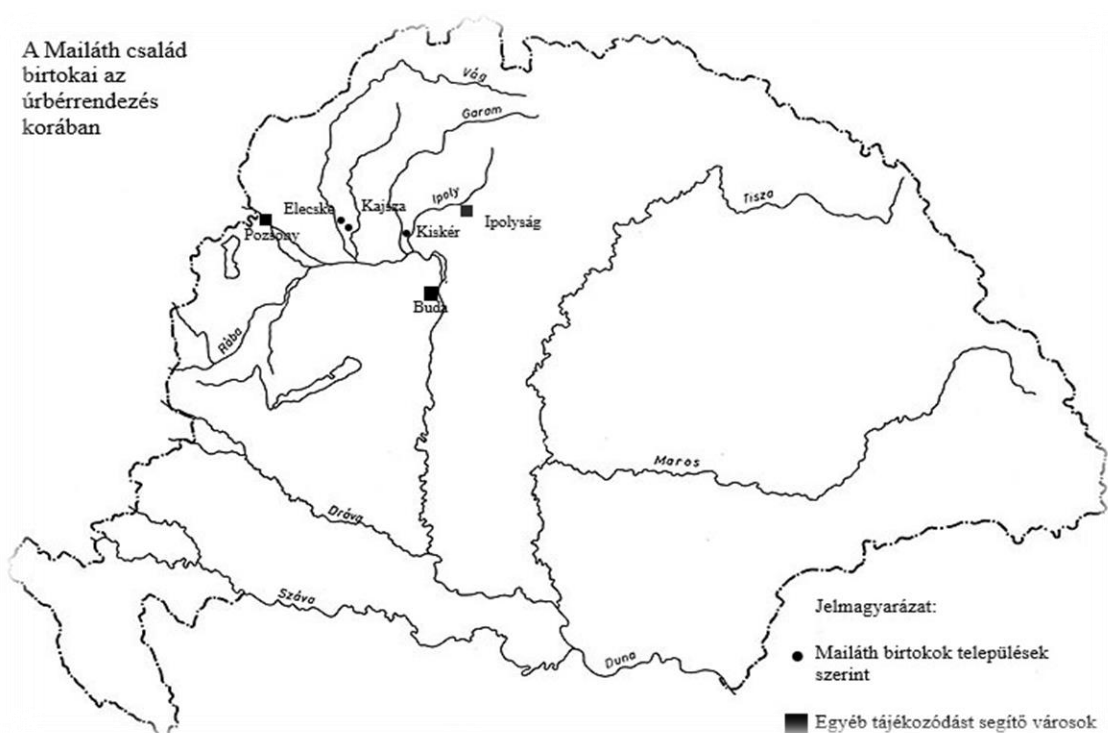
²⁵⁷ Horváth 2007. 112–130.

²⁵⁸ Fónagy 2013. 356–418.

²⁵⁹ Fónagy 2013. 105.

Az összesítésünk alapján megállapítható, hogy Mailáth József és neje, Sándor Anna grófnő 623 hold földdel, 24 jobbággal, 12 zsellérrel és 1 házatlan zsellérrel rendelkezett az úrbérrendezés időszakában.²⁶⁰ Az adatainkból tudjuk, hogy a Mailáth család ebben az időszakban a középbirtokosok azon rétegéhez tartozott, akik az úrbéres földek tized részét tudhatták magukénak. Mailáth Józsefné egyike volt annak a 325 főnek, akiknek a birtokai 500 és 1000 hold közötti földterülettel rendelkeztek. Ez a réteg a nemesi birtokok 6,5 %-át tudhatta magáénak.²⁶¹

Az alábbi térképen pedig összesítettük a Mailáth család birtokait az előzőekben bemutatott adataink segítségével.

2. számú térkép²⁶²

Mailáth család birtokai az úrbérrendezés idején
 (Saját szerkesztés)

²⁶⁰ Uo.

²⁶¹ Fónagy 2013. 63.

²⁶² Fónagy 2013. 105.

Gróf Mailáth József és felesége birtokainak jövedelmeiről a források hiánya miatt részletesen nem tudunk beszámolni, azonban az úrbéri felmérések mellett a Mailáth család 18. század végi birtokviszonyairól kiváló adatokkal szolgálnak az Urbáriumok és összeírások. A 18. században nem minden uradalomban volt bevett szokás az, hogy a földesurak saját birtokaikról feljegyzéseket készítsenek, és bevételeiket könyveljék. A Mailáth család esetében sem maradtak fent írásos emlékek a birtokok jövedelmeiről. Ennek az okán az egyik ilyen kiemelt forrásunkat képezi Mailáth József lekéri, csattai és kisoroszi-i birtokaihoz kapcsolódó összeírás. A Hont és Bars vármegyében található birtokokat együttesen adminisztrálták 1790. július 18-án.²⁶³ A jegyzék a gróf részére bérbeadott birtokokról készült.

Elsőként a Bars vármegyei Lekér határait jegyezték le. Az urasági kastély mellett helyezkedett el a plébániaház. Az Urbárium leírásában rögzítették az uradalmi épületeket. Eszerint az uradalomhoz tartozott egy majorsági ház, egy mézárszék, téглаégető, egy magtár, és egy korcsmaház a mellette álló pálinkafőzővel. Ezután meghatározták az uradalmak teleknagyságát, ami 24 ²⁹/₃₂ holdat jelentett.²⁶⁴

A holdat 1100 és 1300 négyszögöl nagyságban, vagyis egy magyar holdban állapították meg az úrbérrendezéskor.²⁶⁵ Mailáth Józsefnek 25 jobbágytelke volt, amiből 24 zsellér a saját házában lakott és egy házatlan zsellérral is rendelkezett. A jobbágyok évi 52 nap igásrobottal szolgáltak földesuruknak. Emellett a jobbágyokat évenként egyszer hosszú fuvarozásra és tűzifa szállításra kötelezték. A saját házukban élő zselléreknek is kötelező volt gyalogrobotot adni. A jobbágyok és a zsellérek – kivéve az egyetlen házatlan zsellért – 1 forint füstpénzt fizettek.²⁶⁶ Van adatunk a kilencedadásról is. Eszerint ajándékként tartoztak Mailáth József részére 2 kappannal, 2 csirkével és 12 tojással és egy borjúval. Ezek mellett a földeken termelt búzából, árpából, zabból és kölesből kilencedet kellett adni a földesúr részére. Kenderfonási kötelezettségüket pénzzel váltották meg. Nem utolsó sorban pedig minden esztendőben két öl szénát adnak a földesuruk részére. Az új ültetésű szőlők után természetben még nem adtak ekkor dézsmát, de a tizedet és kilencedet készpénzzel megváltották. A földesúr azért hajtotta be rajtuk, mert a betelepített szőlőterületek terménydezsmájától – ha azokat termőföldként hasznosítanak – addig amíg a szőlők nem teremnek, elesik az ebből befolyó jövedelmekből. Az erdőkből megengedett volt a faizás, azaz tüzelőt, szerszámhoz vagy épületjavításhoz szükséges fát gyűjthettek.²⁶⁷

---

²⁶³ MNL OL E 156 a. Fasc. 171. No. 006.

²⁶⁴ Uo.

²⁶⁵ Az úrbéres birtokviszonyok Magyarországon Mária Terézia korában. Szerk. Felhő Ibolya. Bp., 1970. 20.

²⁶⁶ Horváth 2001. 14.

²⁶⁷ MNL OL E 156 a. Fasc. 171. No. 006.

A földesúri jövedelemszerzés másik fontos forrásai a közös haszonvételek voltak. A korcsmáztatás, a pálinkafőző, a mészárszék és a téглаégető, a malom és a halászat árendája is rendkívül fontos jövedelemforrás volt.²⁶⁸

Az Urbáriumból a következőket állapíthatjuk meg a lekéri földekkel kapcsolatban. Lekér földje jó minőségű volt, hiszen a termésátlagot egy átlagos esztendőre a következőképpen adatolták: búzából 6-szoros, árpából 4,5-szeres, zabból pedig 7-szeres mérővel számolt terméshozamot állapítottak meg. Összesítve ez azt jelentette, hogy az 1790-es évben összesen 119 mérő gabonát és 1 ½ mérő kendert takarítottak be a lekéri birtokokon.²⁶⁹ A földek mellett 8 rét tartozott Mailáth József lekéri possessiójához. 233 nap napszámos munkával a rétekről 12 ½ öl szénát és 2 öl sarjút gyűjtöttek össze. Amint a sarjútermesztés adatait megnézzük, láthatjuk, hogy messze elmaradt a széna éves terméshozama mögött. A rét minőségével a sarjúhozam nem hozható összefüggésbe, ugyanis a rétek főként legelőként funkcionáltak. A gyengébb sarjúhozam főként a kaszálással függött össze, hiszen sokáig hagyták érni a szénát, és a másodkaszálás ideje majdhogynem egybeesett az aratás időpontjával. Ez pedig azt eredményezte, hogy kevesebb sarjút tudtak gyűjteni a réteken.²⁷⁰ A gabonatermesztés mellett az erdők is fontos jövedelemforrásként számítottak. Fehér fűz és tölgy termesztés folyt a lekéri erdőkben. A makkoltatás azonban nagyobb hasznot hozhatott, mint a fatermelés.²⁷¹ A lekéri erdők kimutatása alapján évi 4 mérő makkot és egy pozsonyi mérő gubácsot szedtek.²⁷²

Az úrbéri összeírás következő helysége a szintén Bars vármegyében található Kisoroszi.²⁷³ A gabonahozam tekintetében a helység sokkal kedvezőbb terméshozamot biztosított a földesúr számára, mint az előbbieken bemutatott lekéri földek. Gabonából 179,6 mérőt, kenderből pedig 3,6 mérőt takarítottak be a kisoroszi földeken. A helységhez egy rét tartozott, ami azt eredményezte, hogy kevesebb szénát tudtak biztosítani az uradalom számára. A jobbágyok és zsellérek 233 nap napszámos munkával 2 parasztszekér szénát és 1/6 sarjút gyűjtöttek be egy évben.

A Hont vármegyei Csattáról az Urbáriumban nagyon szűkös adatokat közöltek. Az állatállomány jelentős része ide koncentrálódott. A csattai uradalom biztosította az éves vaj- és

---

²⁶⁸ Benda Gyula: *Mezőgazdasági fejlődés egy 19. századi magyarországi uradalomban. = Társadalomtörténeti tanulmányok.* Szerk. Bácskai Vera–Gyurgyák János–Kövér György, Budapest, 2006. 240.

²⁶⁹ Tudjuk, hogy 6 mérő búzát, 36 mérő árpát és 21 mérő zabot értékesítettek a báti piacon. MNL OL E 156 a. Fasc. 171. No. 006.

²⁷⁰ Wellmann Imre: *A Gödöllői Grassalkovich-uradalom gazdálkodása. (Különös tekintettel az 1770–1818. esztendőkre.)* Miskolc, 1999. 229. (továbbiakban: Wellmann 1999.)

²⁷¹ Wellmann 1999. 225.

²⁷² Az Urbáriumban előrevetített adatokkal is találkozunk. Hús esztendőre nézve 80 mérő makkal számoltak. MNL OL E 156 a. Fasc. 171. No. 006.

²⁷³ Manapság Pohronský Ruskov (Oroszka) néven találjuk a települést Szlovákiában, a Nyitrai járásban.

sajthozam legnagyobb arányát. Lovakat, juhokat és szarvasmarhákat tartottak az uradalomban. Terméshozamról innen is vannak részleges adataink. Összesen 435.6 pozsonyi mérő gabona termett és 1½ mérő kender. Búzából 5½ mérő, árpából 4 pozsonyi mérő, utolsó sorban pedig a legbőségesebben termő zabból tudtak értékesíteni 6 pozsonyi mérőt. A széna és sarjút hozamát Csattán 181 napi munkával adatolták. 15 öl szénát és 1 öl sarjút jelentett ezeknek a begyűjtése. A csattai erdőkben szintén folytattak makkoltatást. Húsz évre előre vetítve 73 mérővel számoltak a makkból, a gubácsból pedig 150 mérővel. Előbbi 17 forintot, utóbbi 9 forintot jövedelmezhetett Mailáth Józsefnek. Az uradalmi összeírás végén felsorolták az uradalomban dolgozókat. Az alkalmazottak között voltak erdőőrök, uradalmi intézők és ispán, kéményseprő és kertész is. Fizetségüket készpénzben és természetbeni járandóságban kapták. Ez azt jelentette, hogy tiszta búzát és az ún. Küchelspieß-t, azaz sütéshez való lisztet és zsiradékot kaptak fizetségként. Ezeken kívül faanyagot tűzrakáshoz, szénát és kenderföldet is biztosítottak a fizetségükön kívül. Az alábbiak szerint alakultak a fentebb bemutatott uradalmak kiadásai és bevételei:²⁷⁴

Helység	Bevételek	Éves kiadások
Lekér	1568 Ft 38 ³ / ₈ Kr	} 764 Ft 37 Kr
Kis-oroszi	138 Ft 32 ⁵ / ₈ Kr	
Csatta	2069 Ft 2 ³ / ₈ Kr	
Összesen:	4776 Ft 13 ³ / ₈ Kr	
Tiszta haszon:	401136 Ft ³ / ₈ Kr	

8. számú táblázat

Mailáth József árendába vett Bars és Hont vármegyei uradalmainak kiadásai és bevételei²⁷⁵

A fenti adatok és a táblázat alapján megállapíthatjuk, hogy Mailáth József csattai uradalma volt a legjövedelmezőbb az 1790. július 18-án árendába vett birtokai közül. Termésátlag tekintetében is kiemelkedő hozamot nyújtott, emellett pedig a legtöbb bevétel is erről az uradalomról származott. Az alábbiakban bemutatott birtokviszonyok és földesúri javadalmak, amelyek Mailáth József és felesége, Sándor Anna tulajdonában voltak, mind-mind azt mutatják, hogy a 18. század végén a családfő és tulajdonképpen a családja is joggal tartozhatott a bene possessionatus, azaz a köznemesség rétegéhez.

²⁷⁴ MNL OL E 156 a. Fasc. 171. No. 006.

²⁷⁵ MNL OL E 156 a. Fasc. 171. No. 006.

Női életutak a Mailáth családban

A hazai leányneveltetés főbb kérdéseit igazán korán, a 17. században Pázmány Péter is megfogalmazta nevezetesen: *Mint kell keresztyén leányt nevelni?* című prédikációjában.²⁷⁶ Pázmány a nők szerepére hívja fel a figyelmet, ugyanis a férfiak gondviselése és az ország építése is a nőknek köszönhető.²⁷⁷

Az emberi élet a kora újkorban Tarnóc Márton megfogalmazása szerint három szintéren zajlott: a *vita publica*, (a férfiak tere), a *vita privata* (mindennapi/ magánélet) és a *vita religiosa* (vallásos élet) területén, s ennek a hármas felosztásnak a mentén folyt a nők művelődése és nevelése.²⁷⁸ Azonban a 18. századi magyar társadalomban – és ezen belül a családon belül – a női szerepkör fontos változásokon ment keresztül. A nők társadalmi státuszát a férj társadalmi pozíciója határozta meg. Amennyiben köznemes lett a nő választottja, elveszthette főnemesi rangját, ugyanakkor egy jobbágy származású nőt, ha nemes vett el feleségül, úgy bizonyos nemesi jogokra tett szert férje által.²⁷⁹

A nők életéről, mindennapjairól, családon belüli kapcsolataikról, gyermekeikhez fűződő viszonyaikról és a mindennapi életben betöltött szerepeikről forrásaink közül leginkább a női levelezések adnak átfogóbb és részletesebb képet. Kéri Katalin kutatásai azonban felhívják a figyelmet arra, hogy a korszak női magánlevelezéseinek a megőrzése nem volt jelentős ekkoriban, így sok egyéb művelődéshez és akár a mindennapi élethez kapcsolódó eseményről nem szerezhetünk tudomást emiatt.²⁸⁰ Azonban másik forrásbázisként fontos dokumentumnak számítanak a jogi forrásanyagok, ezen belül pedig a végrendeletek.²⁸¹ A testamentumok sem elhanyagolható források, hiszen mindazon túl, hogy az emberi élet múlandóságát jelzik,

---

²⁷⁶ „Látom, hogy a fiak nevelésére vagy az atyáknak valami gondgyok mert iskolákba és udvarokba küldik, lovagolni, vadászni, puskázni tanítgattyák őket; de a lányok nevelésében nagy gond-viseletlenség vagy; mert csinnyosgatás, ruha-czifrázás, gangoson-lépés, az-az kevélységre-való tanítás minden nevelések. Maga úgy tetczik, igazán írta *Aristóteles*, hogy a leányok jó neveléséből ál fő-képpen az országok böcsülletes állapotja, nemcsak azért, *Nam mulieres, media pars sunt*, hogy fele az ország lakosinak aszszony, hanem azért is, hogy a férfiak jó nevelése nagy részre az aszszonyoktól vagy. Mert a kiktől születünk és kisdedségünkben neveltetünk, azoktól szopjuk téjjel-együtt az erkölcsöket [...]. Pázmány Péter: *Mint kel a keresztyén leányt nevelni*. Online: <https://www.arcanum.hu/hu/online-kiadvanyok/Szovegyujtemeny-szovegyujtemeny-1/magyar-barokk-8CE/pazmany-peter-1570-1637-8D0/mint-kel-a-kereszteny-leanyt-nevelni-9EC/> (Utolsó letöltés: 2020. november 05.)

²⁷⁷ Pázmány Péter válogatott munkái. Szerk. Bellagh Aladár–Radó Antal, Budapest, é.n. 267.

²⁷⁸ Tarnóc Márton: Régi magyar asszonyok – régi magyar műveltség. In: *A nő az irodalomban*. Zalaegerszeg, 1984. 9–10.

²⁷⁹ Uo.

²⁸⁰ Kéri 2018. 214–215.

²⁸¹ Kéri 2018. 102.

emellett az örökgyó személyes és társadalmi helyzete is gyakran kiolvasható belőle. A testamentumok gazdag forrásértékét az utóbbi évtizedekben a magyar történészek is felismerték. A Mailáth család női tagjainak életét fennmaradt levelezéseik és testamentumaik által tudjuk rekonstruálni.

Mailáth Angelika (1730 –1823) életrajzi adatai

Mailáth Angelika Mailáth I. József és berniczei Lőrinczy Kata gyermekeként, Kiskéren látta meg a napvilágot 1730-ban. Angelika öt testvérével együtt Kiskéren nevelkedett. Testvérei közül Mailáth II. József és Mailáth György voltak azok, akik tovább vitték a család grófi ágát, emellett pedig fontos vármegyei tisztségeket töltöttek be. Lánytestvéreiről kutatásaink során nem találtunk személyes iratokat, ezért testvérei életének bemutatása még várat magára. Tanulmányairól és életének ezen szakaszáról ennyit tudunk, további információkkal ezt mi sem tudtuk kiegészíteni jelenlegi kutatásaink során. Nem maradt fent családtagokkal folytatott levelezése, forrásként a halála után összeírt leltárból és végrendeletéből idézhető meg életének néhány mozzanata.

Egy birtokos köznemesi család minél szélesebb körű megismeréséhez, életkörülményeik feltérképezéséhez a legtöbb adatot a testamentumok és hagyatéki leltárak gazdag forrásértéke adja. Egy família és egy adott korszak teljes megismeréséhez a lehető legteljesebb forrásfeltárás szükséges, hogy az adott személy vagy akár egy család múltja megismerhetővé váljon. A végrendeletek forrásértékét megnöveli az a tény, hogy a testamentum közlőjének élete akár szélesebb körben megismerhetővé válik más források bevonásával.²⁸² A földi lét végességével nem csak a 19. században kezdtek foglalkozni. Évszázadok óta foglalkoztatta az embereket az élettől való búcsúzás. Ennek okán sokan fiatalon, egészségesen papírra vetették végrendeletüket, azonban voltak olyanok is, akik érezték utolsó óráik közeledését.

Mailáth Angelika végrendeletének első változatát 1806-ban vetette papírra.²⁸³ 27 éves, amikor apja, Gróf Mailáth József a Hétszemélyes tábla ülnöke meghalt. Apja halálát követően édesanyjával, Lőrinczy Katával maradtak Kiskéren egy háztartásban. Édesanyja 1791-ben bekövetkezett halálát követően, 61 évesen maradt egyedül. Ahogyan fogalmaz: „*Mivel én*

---

²⁸² Iványosi-Szabó Tibor: *Kecskeméti testamentumok. I. (1655–1767)*. Kecskemét, 2002. 5.

²⁸³ MNL OL P 1829 3. cs. 7. tétel. No. 261.

hajadon fővel szüleimtől árvaságra maradtam, nem ugyan gyermeki korban, hanem meglelt esztendeimben [...]''²⁸⁴ Végrendeletében egy kis betekintést enged az olvasó számára, hogy hogyan élt a mindennapokban. Ezt követően a családi rezidencián, testvérével Mailáth Józseffel, atyjuk kiskéri házában éltek halála napjáig. Mailáth József a törvény szerint köteles volt hűgáról gondoskodni.²⁸⁵ A végrendelet néhány sorából is kitűnik, hogy Angelika és József jó viszonyt ápoltak, szoros kapcsolat lehetett a két testvér között, József mindvégig támogatta hűgát élete során. Angelika így emlékezik meg erről: „nevezett Ötsém, sorsomhoz képest, gondomat viselni, a mit ugyan visette is, soha semmi szükségét nem hagyott, sőt megvallom hogy amivel nem is tartozott, mégis sokat tselekedett nékem[...]''²⁸⁶ Egész családjával harmonikus lehetett a grófnő viszonya. Mailáth II. József ahogyan fentebb már említettük, kétszer házasodott, első feleségétől nagybossányi Bossányi Máriától kilenc gyermeke született. Bossányi Mária hosszantartó betegségét követően 1784 után elhunyt. Angelikának saját gyermeke nem volt, azonban a sors akarata miatt József gyermekeinek a gondját Angelika viselhette, hiszen testvére Mailáth II. József már ekkor is komoly hivatali tisztségeket töltött be. Angelika végrendeletében „onokáim”-nak nevezte testvére gyermekeit és kijelentette, hogy az első házasságából született gyermekeinek szánja kevés ezüstjeit. Ez a momentum is sokat enged sejtetni arról, hogy a saját maga értéktárgyait olyanokra hagyja, akikkel igen bensőséges viszonyban volt. Nem érezhető keserűség a sorok között, viszont az „onokáim” kifejezés talán arra is utalhat, hogy Mailáth Angelika családra vágyott, noha számára nem adatott meg a lehetőség, hogy gyermekei születhessenek, de ragaszkodott rokonaihoz. Érdekes, hogy csak hat gyerek nevét említi, akiknek hagyatékozni szánt az ezüstjeiből:

„III. Józsefnek: 1 pár ezüst gyertyatartót, Károlynak: 1 pár kést és kanalat, Katalinnal: 1 pár kést és kanalat, Máriának: 1 pár kést és kanalat, Johannának: 1 pár kést is kanalat, Juliannának: 2 pár kést és 2 kanalat. Ezt tartsák meg örök emlékezetre.”²⁸⁷

Angelika remélte, hogy testvérei a csekélységek miatt nem háborodnak majd fel, viszont nekik is szánt a hagyatékából némi ezüstöt. Ezüstműi közül egy osztó kanala, kilenc kávékanala, tizenkét evőkanala, két pár kisebb ezüst kése és egy cukortartóra való ezüst iskátuláját

---

²⁸⁴ MNL OL P 1837. 42. tétel. No. 3. Mailáth Angelika végrendelete I. 1806. január 1. Apja 1757. január 12-én hunyt el, ezt követően feltételezhető, hogy anyjával élt a kiskéri uradalomban. Berniczei Lőrinczy Kata pedig 1791. december 7-én halt meg, Angelika 61 évesen maradt egyedül.

²⁸⁵ Gróf Mailáth II. József ekkor 54 éves, Mailáth György és Mailáth Ferenc mellett a legidősebb fiúként 1791-ben átveszi a családfenntartó szerepét.

²⁸⁶ MNL OL P 1837 42. tétel. No. 3. 1806. január 1. Kiskér

²⁸⁷ MNL OL P 1837 42. tétel. No. 3. Az ezüst gyertyatartó értelmezhető a vallásosság jelképeként, és a végrendeletben is többször helyet kap a hit és a katolikus egyház.

ajándékozta testvérei számára.²⁸⁸ Az örökösök között felosztandó vagyontárgyakból másik testvére, Mailáth Ferenc lánya is örökölt. Mailáth Annát szintén „unokaként” nevezte, akinek egy pár ezüst kést és villát, kanalat és az ő saját kis kanalát kívánta ráhagyni, emellett pedig egy aranyórát hagyott rá. A nemesi végrendeletek sajátosságaként értelmezhető, hogy az oldalági rokonok, a testvérek és azok utódai rendszerint megjelennek a végrendeletekben. A rokonokra való hagyatékozás az örökösödési rendszerrel van összefüggésben. Ahol, mint jelen esetben Angelika végrendeletében név szerint megjelennek az örökösök, ők mind-mind ezüstből készült használati tárgyat esetleg ruhadarabokat kaptak, azért, hogy nehogy óvást tegyenek a testamentum ellen és ahogyan Angelika is megfogalmazta, megemlékezzenek róla halálát követően.²⁸⁹

Mailáth Angelika vagyona

A testamentum terjedelmesebb része a vagyon felosztását tárgyalja. Mailáth Angelika hagyatékban maradt összes készpénze 3726 forintot tett ki. Ez az összeg elég jelentős vagyonnak számított a korszakban. Felvetésünket a Zala Vármegyei Levéltár által közreadott Zalaegerszegi végrendeletek, 1701 és 1826 között keletkezett iratai is megerősítik. A 2015-ben kiadott végrendeletekben számos női végrendelkezőt találunk. A női testálók jelentős többsége az 1800-as években csupán csak pár száz forintot tudott hagyatékozni családtagjai részére.²⁹⁰

Angelika a végrendeletben általános örökösként nem nevez meg senkit és pénzt sem ír elő senki számára. Feltételezhető, hogy unokaöccsét, Mailáth III. Józsefet tekintette a pénzügyei és majd a végrendelkezés teljesítőjének, így elképzelhető, hogy nem érezte szükségét általános örökös megnevezésének. Végrendeletéből nyilvánvalóvá vált, hogy az anyai ágról örökölt egy kisebb összeget, 1500 forintot. Az ingó portékából kapott 604 forintot, két kisebb épületből egy szerényebb összeghez jutott hozzá, mindössze 11 forint értékben. Lőrinczi nevű bátyja, 111 forintnyi örökséget, nagynénje, Lőrincz Magdolna 130 forintot hagyott rá.

Testvére, Mailáth Antal, győri kanonoktól és bajóczi préposttól 1500 forintot örökölt, amelyet az alábbiak alapján kívánt elosztani,²⁹¹ „[...] ebből 100 forintot hagyok lelkemért, úgy

---

²⁸⁸ Az iskátula értelmezhető dobozként, de szokás skatulyaként említeni, ilyen értelemben szelenceként is tekinthető. In. *Erdélyi Magyar Szótörténeti Tár*. V. Bp., 1993. 797.

²⁸⁹ Szende 2004. 105–107.

²⁹⁰ Csomor 2015. 45.

²⁹¹ Majláth Antal, győri kanonok 1739-ben született Kiskereskényben. 1755-ben Bécsben a Jezsuita-rendbe lépett, majd bölcséleti doktorrá lett. Nagyszombatban tanított négy évig, majd ezt követően egyházsónoklat tanárnak

mint 50net Szent Misékre, és azokat mindjárt elmondassák, 50net pedig szegényeknek mindjárt osszák, hogy lelkemért imádkozzanak.”

A fennmaradt, további 1000 forintot, amelyet, „klenódumként” nevez meg, idézzük: *[...] asztalra nem adom, hanem erről ilyen rendelkezésemet teszem;*²⁹² 500 forintot bízott a kiskéri templom oltára előtt égő „örökös lámpásra” azért, hogy vasárnap és ünnepnapokon, a szentmiséken és a prédikációk alatt égjen. Ezt követően írott sorokból feltételezhető az örökös megnevezése, ami így hangzik: *„[...] ez a fönt nevezett pénz mindenkor annak a kezénél maradjon, aki Kis-Kért fogja bírni, azért valakik gróf Majláth József ötsém után lesznek örökös Urai Kis-Kérnek, mindnyájokat kérem és intem, hogy ezen szent szándékomat bétellyesítsék, úgy legyen az Úr Isten áldása az egész familián.”* Ebből nyilvánvalóvá válik, Mailáth Angelika unokaöccse és az őt követő birtokosok rendelkezettek az 500 forinttal.

A végrendelet folytatásában több személynek is szánt egy kisebb összeget, név szerint Bodhorszky Jánosnénak és Horvát Györgynek 100–100 forintot juttatott. Keresztgyerekeiről sem feledkezett meg, akikről annyi tudunk a forrásokból, hogy Udvardy Antalné gyermekeire gondolt. A végrendelet utolsó soraiban tudomást szerzünk 100 forintról, amelyről nem rendelkezett, az erről szóló iratot halála után a végrendelete mellett kell megtalálniuk az örökösöknek. A testamentum utolsó soraiban a temetéséről is gondoskodik, miszerint 50 forintot különített el erre, amennyiben kevés lenne ez az összeg, akkor egészítsék ki a hátralévő összeget.²⁹³

Mailáth Angelika hagyatékából fennmaradt a végrendeletének egy későbbi változata is, amelyet halála évében, 1823-ban jegyzett le. Feltételezhető, hogy korára való tekintettel – hiszen ekkor már 93 éves – egyre inkább érezte, hogy utolsó éveiben járhat. A végrendelet első soraiban elmondta, hogy *„[...] az emberi életnek bizonytalan idejét tökéletesen ép elmével e következő pontokban kívántam kinyilatkoztatni végső szándékomat, kívánságomat és akaratomat.”*

Angelika vallásosságát erősíti, amellet, hogy a templom részére is adakozik, az is, hogy számos helyen előforduló vallási toposzokat használ. Megjelenik mindkét testamentumában az imádságos bevezetés, emellet pedig saját lelki üdvéről és a róla szóló megemlékezésről is hosszasan ír.²⁹⁴ A róla való megemlékezés kapja a legnagyobb hangsúlyt életének utolsó évében

---

nevezték ki. 1773-ban teológiát oktatott, majd Győrött az akadémia igazgatójának nevezték ki. In: Szinnyi 1903. Online: <http://mek.oszk.hu/03600/03630/html/> (Utolsó letöltés: 2022. december 23.)

²⁹² MNL OL P 1837 42. tétel. No. 4.

²⁹³ Uo.

²⁹⁴ Mailáth Angelika első végrendelete 1806-ban így kezdődik: „Atyának és Fiúnak és Szentlélek Istennek nevében. Ámen”. MNL OL P 1837 3. cs. 42. tétel. No. 3. Második, 1823-ban kelt testamentumát így kezdi: „A

írott végrendeletében. Emellett pedig a kiskéri uradalomban dolgozókról is gondoskodni kívánt halála után is. Temetését szinte teljesen megtervezte, eszerint: nem kért nagy és pompás temetést, s csak közelebbi rokonai, „atyámfiái” nyilvánítsanak részvétet. Borosné Mailáth Anna, Földváryné Halácsy Anna, Udvardyné Horváthy Terézia, Mailáth János és Ignác, testvérei közül pedig Mailáth József és György és gyermekeiket kérte, hogy vegyenek részt a megemlékezésen. Feltételezhető, hogy szakítani akart a hagyományokkal, esetleg az is vezérelhette talán ebben a döntésében, hogy megromlott a viszonya a Mailáth család többi tagjával, ezért nem kívánta a végső tisztesség idején sem a többi családtag jelenlétét. A családi hagyományok kapcsán elképzelhető lehetett, hogy míg a család többi tagját egy kriptába temették, Angelika azonban a kiskéri templom előtt, az általa, édesanyja részére készített kriptában szeretett volna nyugodni. A kiskéri páter káplán részére 30 forintot rendelt, akit mindezért arra kötelezett, hogy misét mondjon érte. Az orgonistáknak 10 forintot rendelt.

Szolgálatában lévő cselédekről sem feledkezett meg, halála után azonnali hatállyal kifizetésüket rendelte el. Végrendeletéből kiderül számunkra az is, hogy kik szolgáltak a kiskéri uradalomban, így az biztosan tudható, hogy több cseléd állt a család szolgálatában. Emellett a szakácsot, a szobalányt is 10–10 forint, a két szolgálót pedig 5–5 forint illette. Mellettük még említi az inast, aki 5 forintot kapott, a gazdaasszonya pedig 20 forintban részesült. A komornát, aki saját szolgálatában állhatott – míg ezt a többiekről nem tudjuk – név szerint nevezi meg, tudható, hogy Katának hívták, neki is 10 forintnyi összeget hagyott.²⁹⁵

Egyéb jótékonyásra is szánt némi pénzt, melyet a lévai ispotály részére különített el, noha csekély 1–1 forintot szánt adakozásra. Emellett pedig a szegények segítése is hasonló célt szolgálhatott, hiszen Angelika úgy döntött, hogy a temetésen jelen lévők és a szegények között összesen 8–9 forintot osszanak szét.²⁹⁶

Életének utolsó évében, az elmaradt 100 forintról elkészítette a feljegyzést, amit, ahogy első testamentumában részletezett, valóban el is helyezett a szobája szekrényében. A feljegyzés sajátossága, hogy kettőt készített és mindkettőt 1823-ban. A megmaradt 100 forintot komornája, Kata részére ajánlja, mégpedig az alábbi feltételekkel: *„Az fönt nevezett 100 forintról ilyen rendelést tészek, hogy ha Kata nevű örömben tartott leányom férjhez nem menne az én életemben, tehát adjanak néki az fönt nevezet 100 forintból 50 forintot és azon párnákat, a mellyek abban az ágyban lésznek a melyben én meg halok, hogy ha pedig férjhez menne*

Teremtő Atyának meg váltó Fiúnak, és meg Szentölő Szent Lélek Úr Isten Nevében. Amen!” Majláth család iratai. Majláth Angelika végrendelete II. 1823. május 1. MNL OL P 1837 42. tétel. No. 28.

²⁹⁵ MNL OL P 1837 42. tétel. No. 28.

²⁹⁶ Uo.

*életben adjanak néki 10 forintot.*²⁹⁷ Eszerint komornája nagyon közel állt hozzá, feltételezhetjük, hogy a lány gyermekéveiben kerülhetett Angelika szolgálatába. Véleményünk szerint a nagyobb összeg és az ágyban található párnák a komorna hozományát jelképezik.²⁹⁸ Nem tudható azonban az, hogy született-e a korszakra jellemző megállapodás a szolgáltató hozományának teljesítéséről, de nem zárható ki ennek a lehetősége sem. A másik feljegyzés a lap hátoldalán olvasható, ebben ugyanis első végrendeletében örökségül hagyott ezüst dolgait részletezi újra.

Gazdasági jellegű feljegyzéseket nem tartalmaznak a végrendeletei, így csak a testamentumok kiegészítéséből tudjuk azt, hogy Mailáth Angelika szőlőfölddel rendelkezett, amelyet saját pénzén vásárolt. Nem nevez meg örökösöt a szőlőnek, de kéri az örökösöket, hogy aki azt megszerzi és amennyiben továbbadja, az köteles lesz minden éven szentmisét mondatni érte.²⁹⁹

Mailáth Angelika ingóságai

Mailáth Angelika halálát követően 1823. június 2-án elkészítették megmaradt javainak az összeírását.³⁰⁰ Az alábbi tárgyakat osztották szét testvérei és örökösei egymás között. Ezüstneműi között volt: 1 ezüst iskátula és egy ezüst óra, 6 pár ezüst evőkés, 3 pár ezüst kés, 1 darab négy ágú francia ezüst villa, 13 ezüstkanál, 5 kávé és egy összetört kávékanál, 1 osztó (szedő) kanál és 6 evőkanál. Emellett szobáját díszítette két ezüst gyertyatartó.³⁰¹ Egy vagy több ágú gyertyatartót főként falra helyeztek a korszak szokásaihoz híven.³⁰² Aranyékszerek közül két gyűrűt jegyeztek fel, egy karikagyűrűt és egy aranyból készült fészületet képző gyűrűt. A nemes családok tulajdonában gyakorta megjelentek az aranygyűrűk, köreikben

---

²⁹⁷ MNL OL P 1837 42. tétel. No.29. Pontos dátumot nem közöl a lapon, csak egy évszámot, 1823-as keltezéssel.

²⁹⁸ Reiszig Ede: Gömör-Kishont vármegye története. In: *Magyarország vármegyéi és városai*. Szerk. Borovszky Samu. Bp., 1903. Online: <http://mek.oszk.hu/09500/09536/html/0008/27.html> (Utolsó letöltés: 2018. 12. 01.)

A cselédek és szolgáltatók bérét az 1724. december 7-én életbelépett statutum szabályozta. Ennek értelmében a szolgáltatók 7 forintot, vastag fehér ruhát és egy pár csizmát kaptak fizetségként. Mailáth Angelika szolgálóival szemben ennek értelmében bőkezűen bánt, hiszen 10-10 forintot biztosított vagyonából részükre.

²⁹⁹ MNL OL P 1837 42. tétel. No. 30.

³⁰⁰ MNL OL P 1837 42. tétel. No. 26–27.

³⁰¹ Nagy Bettina: „Ezen szent szándékomat bétellyesítsék, úgy lészen az Úr Istennek áldása az egész familián” Egy hajadon asszony végrendelete a 19. század elejéről. In: *Publicationes Universitatis Miskolcensis, Sectio Philosophica*. Tomus XXIII, Fasc. 2. 2019. 110–111. (továbbiakban Nagy 2019.)

³⁰² Radvánszky 1989. 33.

főként a karikagyűrű volt a legdivatosabb.³⁰³ Gyűrűi mellett volt egy aranyórája. Aranyérmék közül egy darab császári királyi arany érméje volt. Porcelán a korszakban ritka volt, ezért akinek volt, nagy becsben tartotta. Angelika hagyatékából tudjuk, hogy néhány porcelánnal rendelkezett, amelyek világos és sötétkék színűek voltak, féltve őrizte őket egy kétszárnyú szekrényben.

Mindezek mellett Angelika hagyatékában bőségesen részletezték, hogy milyen textilneműkkel, ágyneműkkel és egyéb használati tárgyakkal rendelkezett. A korszakban különböző puhafából készült szekrényekben, ládáknak tárolták a nemes asszonyok a kelengyéiket. Mailáth Angelika lakrészében egy három fiókos szekrény, egy felsőszekrény és egy két felé nyíló szekrény volt alkalmas a kelengyék tárolására. A szekrények mellett két, üresen álló puhafa ládája is hagyatékának részét jelentette. Emellett egy tükrös-fiókos pipere asztala volt, amelyben a szokásokhoz híven orvosságot, illatszereket tárolhatott.³⁰⁴ A 19. századi nemesi lakáskultúra nagy eltéréseket nem mutatott a 18. században elterjedt irányzatokkal szemben. A nemesi kúriák szobáit kevés bútorral rendezték be. A szoba bútorzatát túlnyomórészt néhány szekrény és egy ágynemű képezte. A 19. században a textíliák nagyobb értéket képviseltek, mint a bútorok.³⁰⁵ Mailáth Angelika hagyatéki leltárából is látható, hogy a ruhafélék és a textilneműek jelentették az örökség túlnyomó többségét. Szobájában egy puhafából készült fa ágynemű volt.³⁰⁶ Rendelkezésére állt négy fehér vánkos haj és egy vánkos karton haj és három keményebbre kitömött vánkos. Az ágyneműihez tartozott még egy nagy alsó és egy nagy felső párna is. Az ágyneműt egy fehér-kék virágos takaró borította. A hidegebb időben egy nagyobb méretű vászon takaró és négy kis takaró is az ágynemű fontos részét jelentette.³⁰⁷

Az ágyneműfélékhez hasonlóan a törülköző is a hagyaték részét képezte. Angelika hagyatékában csupán egy törülközőt dokumentáltak. Asztalterítővel és abrosszal nem rendelkezett.³⁰⁸

A nemes asszonyok ruhaneműik tekintetében főként inget viseltek. Az inget a korszakban vászonból készítették, fehér színű volt és az egyszerűség jellemezte. A korszakban két ingfélért viseltek az asszonyok; egy alsó inget, ami a vékony ingnek felelt meg és egy felső inget, amelyet az alsó ingre vettek fel.³⁰⁹ Mailáth Angelika a vékony ingből 15 darabbal

---

³⁰³ Radvánszky 1989. 304.

³⁰⁴ Radvánszky 1989. 37.

³⁰⁵ Radvánszky 1989. 95.

³⁰⁶ Nagy 2019. 111.

³⁰⁷ Nagy 2019. 110.

³⁰⁸ Uo.

³⁰⁹ Radvánszky 1989. 72.

rendelkezett. A női ing mellett a szoknya volt az általános viselet. Mailáth Angelika ruhatárában 2 serikolt alsószoknya, egy gyolcsból készült szoknya és egy fehér gyolcs alsószoknya volt. Angelika ingjei és szoknyái mind-mind jó minőségű, értékes anyagból készültek, a gyolcs egy finom pamutból szőtt közkedvelt anyag volt.³¹⁰ Az inget mindig egy-egy kendő kíséretében viselték. A leltárból tudjuk, hogy négy gyolcsból készült nyakra való kendője volt, emellett három fehér-kék színű, két vörös-fehér színű, három egyszerű fehér színű és egy csipkés nyakra való kendővel rendelkezett.³¹¹ A szoknyát mindig egy kötény borította. Anyaga tekintetében tudjuk, hogy három fehér gyolcsköténye volt. Emellett pedig ruhatárához tartozott még hat vörös szélű és öt kék szélű kötény.

A nemes asszonyok a korszakban fejüket főköttővel fedték be. A grófnő ruhaneműi között is találunk főköttőt. Három darab piket és három háló főköttő állt a rendelkezésére. A nemesi viselet elengedhetetlen kellékének számított a kesztyű is. A melegebb hónapokban selyemből készült, hímzett kesztyű volt a divatos darab, a téli hónapokban azonban a jómódú asszonyok bőrkesztyűt viseltek.³¹² Angelika asszony egy pár fehér, egy pár selyem és egy pár bőrkesztyűt viselhetett.

Utolsó sorban a leltár feljegyzései között kézimunkához kapcsolódó eszközöket is feljegyeztek. A kézimunka a korszakban fontos foglalkozásnak számított. A nemes asszonyok idejük jelentős részében kötéssel és szövéssel foglalkoztak. Mailáth Angelika egy kosárban és egy dobozban tartotta a kézimunkához szükséges kellékeit. Zöld és vörös színű pántlikát és egy selyem pántlikát tartott a dobozban. Egy kosárban volt egy kisolló, egy kötőtűre való tokocska és szövéshez három bordácska.³¹³

Mailáth Angelika hagyatéki iratainak elemzését követően megállapíthatjuk, hogy az általa használt, korabeli köznemesség háztartásaiban található ágy- és ruhaneműek illetve bútorok tekintetében korántsem érte el a Radvánszky Béla által bemutatott főrendű nemesasszonyok hagyatékát. Azonban Angelika életszínvonala, vagyona és hagyatéka azt bizonyítja, hogy a Mailáth család a 19. században joggal tartozhatott a jómódú bene possessionatus réteghez.

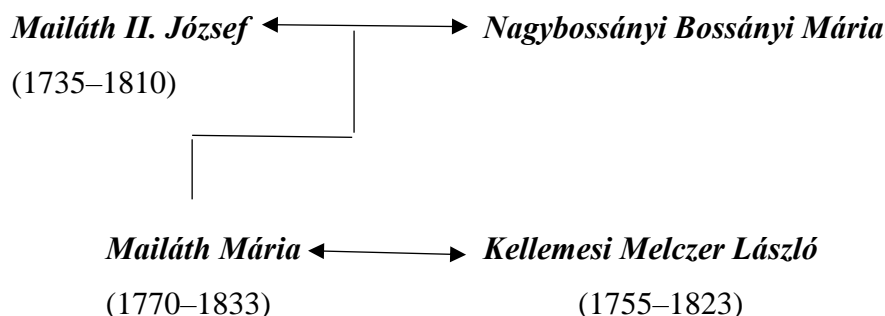
³¹⁰ Gyolcs anyag. Magyar Értelmező Kéziszótár. Online: <https://ertelmezo.oszk.hu/kereses.php?kereses=gyolcs> (Utolsó letöltés: 2023. február 23.)

³¹¹ Nagy 2019. 110–111.

³¹² Radvánszky 1989. 255–256.

³¹³ Nagy 2019. 111.

Mailáth Mária grófnő (1770 –1833) életrajzi adatai

Mailáth Mária 1770. január 15-én Kiskéren, Mailáth II. József, kamarai tanácsos és nagybossányi Bossányi Mária negyedik gyermekeként látta meg a napvilágot. Apja első házasságából született lányai közül Mária volt a legidősebb. Tanulmányairól nincs adatunk, azonban a 18. században már általánossá vált az olvasás és írástudás a köznemességben belül.³¹⁴

A korszak nemes asszonyai leányaik nevelése során főként gazdasszonyi és háziasszonyi életükre készítették fel gyerekeiket, de ennek ellenére az olvasás és a könyvek szeretetének megismertetése is általánossá vált.³¹⁵ Gyanítható, hogy Mária már korán, gyermekévei alatt nagy műveltségre tett szert, elvégre a forrásokból tudjuk, hogy latinul, tótul, deákul, németül, franciául és olaszul is kiválóan beszélt.³¹⁶ Gyermekkora és leányévei a hiányos forrásbázis miatt nem követhető végig, azonban felnőtté válásának momentumairól tudunk.

A kor szokásaihoz híven, Mailáth II. József fiatalon férjet választott legidősebb lányának. Az arisztokrácia köreiben általános volt, hogy olyan társat választottak, aki hasonló tekintéllyel, megfelelő egzisztenciával, vagyoni biztonsággal és birtokkal rendelkezett. 1787-ben, az ekkor 17 éves Mária házasságot kötött Kellemesi Melczer Lászlóval. Melczer László Kéren született 1755. július 29-én. Apja Kellemesi Melczer Ferenc, édesanyja Szöllősy Teréz volt.³¹⁷ A férj családja egy Sáros vármegyéből származó nemes család volt, akik felmenőiket a 15. századig vezették vissza. Kellemesi Melczer László Borsod vármegye egyik jeles alakja volt a korszakban, aki számos tisztséget magáénak tudhatott. 1781-től Melczer László borsodi aljegyzőként dolgozott. Ismeretes – többek között Faragó Tamás jóvoltából – Miskolc városához kötődő szabadkőműves páholyban való részvétele ekkortájt. Török Lajos gróf volt a

³¹⁴ Kéri 2018. 225.

³¹⁵ Kéri 2018. 217.

³¹⁶ Honművész, 1833. 11. sz. 97.

³¹⁷ <https://www.geni.com/people/Melczer-L%C3%A1szl%C3%B3/6000000021478447603> (Utolsó letöltés: 2020. november 19.)

kezdeményezője a páholy alapításának, az „Erényes világpolgárhoz” (vagy más néven „Erényes kozmopolitához”) páholy 1781. május 18-án a gróf elnökletével alakult meg.³¹⁸ Ennek a páholynek a tagja volt Majláth Mária férje és ezt követően indult el Melczer László politikai pályafutása. 1796-tól haláláig királyi táblai ülnökként tevékenykedett.³¹⁹ Melczer László feleségével együtt a szegények ügyét is igyekezett támogatni. 1817-ben alakult a Pesti Jótékony Nőegylet, melyben aktív szerepet vállalt Mailáth Mária grófnő.³²⁰ Melczer László karrierjének hosszú, nyolc hónapig tartó májbetegsége vetett véget 1823. április 20-án. A gyászjelentésében erről így olvashatunk:

„Kelemési Melczer Lászlóné, született Székhelyi Gróf Majláth Mária, mély gyászba borultán ’s kesergő szívvvel jelenti maga ’s nyolcz gyermekeinek, úgymint: Ignác, Aloiz, András, Nepomuk, Flórián, István fiainak, Mária és Francziska Leányainak neveikben: szeretve tisztelt férjének ’s imént nevezett Árváji’ édes Atyjoknak, néhai Méltóságos Kelemési MELCZER LÁSZLÓ Urnak, a’ Császári ’s Apostoli Királyi Felsőes Septemvirális Tábla’ Birájának, szinte nyolcz hónapig tartott máj-betegségéből, minden halotti Szentségnek’ buzgó és ájtatos felvétele után e’ folyó 1823dik esztendő’ Áprilisának 20dikán délutáni 6 órakor példás életének 69dik, közjóra szentelt szolgálatainak 49dik, boldog házasságának 36dik esztendejében történt csendes halálát. [...]”³²¹

A sok-sok résztvevőből, melyeket ekkortájt kapott az özvegy, elsőként Belánszky József, nyitrai nagy prépost és kinevezett beszercei püspököt idézzük, aki 1823. május 12-én, Nyitráról nyilvánította részvétét Melczer László özvegyének és gyermekeinek:

„Bánatos jelentését Méltóságodnak a Méltóságos Kelemési Melczer László úr, ő császári s’ apostoli királyi felségének tanácsosa, aranysarkantyús vitéz, e folyó 1823-dik esztendei április 20-dik napján ájtatosan s dicsőségben végeztetett munkás élete felől szívbeli érzékenységgel olvastam, s az olvasás közt Méltóságodnak szomorúságában én is részesültem.

---

³¹⁸ Faragó Tamás: *Miskolc története III/2. 1702-1847-ig*. Miskolc, 2000. 813.

³¹⁹ Kempelen Béla: *Magyar nemes családok*. 11.k. Online: https://adtplus.arcanum.hu/hu/view/Kempelen_MagyarNemesCsaladok_11/?query=kellemesi%20melczer%20%C3%A1szl%C3%B3&pg=477&layout=s (Utolsó letöltés: 2020. november 21.)

³²⁰ A forrásokban, mint munkálkodó/segedasszonyként szerepel. Tóth Árpád: A társadalmi szerveződés rendi és polgári normái. A Pesti Jótékony Nőegylet fennállásának első korszaka (1817–1848) = *Fons: forráskutatás és történeti segéd tudományok*. 1998. 4. sz. 458.

³²¹ Mailáth Mária gyászjelentése. <https://www.familysearch.org/ark:/61903/3:1:S3HY-DHH7-1BK?i=588&wc=M6W2-HP8%3A101521201%2C106170001&cc=1542666> (Utolsó letöltés: 2018. szeptember 27.)

Valóban érdemlenek a dicsőült hamvai közönséges halandó tiszteletet, érdemlenek buzgó emlékezetet, mert a Haza is vesztette el ő benne egy munkás fiát, igazság és emberszerető bíróját, a felség is egy hív szolgáját!”³²²

Az esztergomi Főkáptalan 1823. június 10-én nyilvánította részvétét Mailáth Mária grófnőnek. A levélből kiderül, hogy a grófnő április 24-én tudatta az esztergomi főkáptalannal férje, Kellemesi Melczer László halálát. A levélben szintén méltatják a férj dicső érdemeit, s biztosította a főkáptalan arról a grófnőt, hogy gyermekeit és őt is bármiben támogatják.³²³

Özvegyi évek (a birtokok, és a gazdálkodás mindennapjai)

A Melczer család életében nagy változásokat hozott a családfő elvesztése. A 19. században az özvegyen maradt nők többségére az elszegényedés volt jellemző. A férj halálát követően általában nem maradtak nagyobb birtokok és örökségek, ezért a korban az özvegyen maradt asszonyok minél hamarabb újrَاهázasodtak. De voltak kivételek is, akik inkább az árván maradt gyerekeiket nevelték és a korábbinál kiszolgáltatottabb helyzetbe kerültek. Az özvegyek a férj halálát követően a családfő gazdasági tevékenységét nem folytatták, csak a tőkeként felhalmozott anyagi javaikat igyekeztek kamatoztatni.³²⁴ Ebben a kiszolgáltatott helyzetben a birtokok irányítása, a gazdaságok működtetése, a gyerekek nevelése és taníttatása és a családfenntartó szerepe is az özvegy Mailáth Máriára hárult. Ahogyan azt korábban említettük, a háziasszonyi teendők mellett a gazdaasszonyi szerep a 19. században korántsem volt ismeretlen az arisztokrácia köreiből.³²⁵ A család biztos egzisztenciáját a földbirtokvagyon, az erdők és a szőlők képezhették, amelyek biztosították a megélhetést számukra. A források alapján egyértelmű tehát, hogy Mailáth Mária kézbe vette az irányítást, és igyekezett kiaknázni az uradalmakban folyó gazdálkodás adta lehetőségeket. A lehetőségek jórészt abból adódtak, hogy a részjóságok eltérő földrajzi elhelyezkedésűek voltak, ami a különböző/eltérő gazdasági tevékenységekhez megfelelő alapot biztosítottak, emellett pedig a birtokokon folytatott gazdálkodásból származó vagyont sikerült a család birtokában tartani.

---

³²² MNL OL P 1829 Majláth család levéltára (továbbiakban MNL OL P 1829) Majláth Máriához írott levelek. MNL OL P 1829 4. cs. 6. tétel. No. 27. 1823. május 12.

³²³ MNL OL P 1829 6. tétel. No 52. Esztergom, 1823. június 10.

³²⁴ Erdélyi Gabriella: *Özvegyek és árvák a régi Magyarországon, 1550-1940.* Bp., 2020. 13–19.

³²⁵ Kéri 2018. 226.

A kutatás jelenlegi állása szerint tudjuk, hogy az özvegy és az árvák számára pontosan milyen birtokok maradtak a férj halálát követően az özvegy kezében. 1824. május 15-én született Mailáth Mária tollából egy levél, amelyben az esztergomi főkáptalannak számolt be arról, hogy „az isteni gondviselés vigasztalást hozott számára egy 58 évig folytatott zálogpert illetően és sajnálja, hogy férje nem élhette meg a per győzelmét”. A perben résztvevő családok és személyek nem ismeretesek számunkra, azonban a levélből néhány információt megtudunk a pereskedés tárgyát képező birtokokról. A család Sáros vármegyében Alsó-Szalók, Jakabfalva és Som helységekből szereztek meg birtokokat, ugyanis a jakabfalvi és somi praedium fele az ő fiú gyermekeiké lett. Alsó-Szalokon a földek ¼ részét fiai örökölték, ¾ rész viszont a szepesi káptalanhoz került. A levélből kiderült, hogy a per befejeztével a család Sáros vármegyei birtokait ¼ résszel, vagyis 25%-kal gyarapították.³²⁶

Az alábbi térképen mutatjuk be a Melczer-Mailáth család Sáros vármegyében található birtokait. A térképen kék színnel jelöltük a birtokokat.

3. számú térkép.

Melczer László és Mailáth Mária Sáros vármegyei birtokai³²⁷

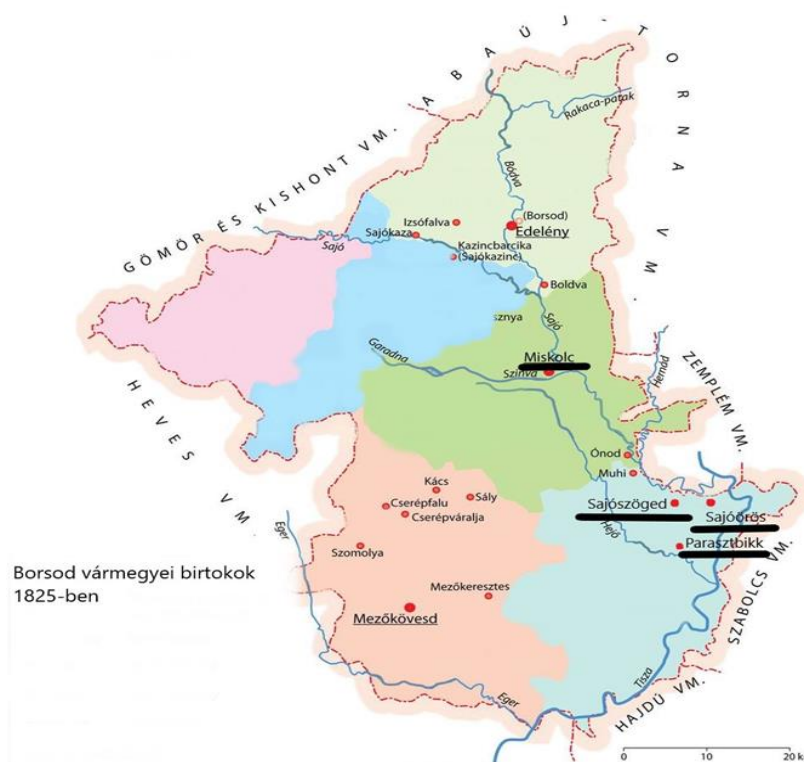
(Saját szerkesztés)

³²⁶ MNL OL P OL P 1829 7. tétel. No. 57.

³²⁷ MNL OL P OL P 1829 7. tétel. No. 57.

A Sáros vármegyei birtokok mellett a család borsodi részjószággal is rendelkezett: Sajóőrösön, Sajószögeden és a parasztbikki pusztán. A grófnő Miskolc városában örökölt egy házat és szőlőföldeket a Tokaj-Hegyalján, Szikszón és Miskolcon.³²⁸

A főkáptalant arra kérte, hogy bocsásson a részére 6000 forint ezüstpénzt, amelyből a birtokok zálogösszegét és a javítási költségeit fedezni tudja, mivel ezeket a költségeket önerejéből nem tudja biztosítani. Zálogként a megszerzett és a család tulajdonában már meglévő birtokokat ajánlotta. A levelezésekben sokszor szó esett a sárosi, és a Borsod vármegyei uradalmakról, valószínűleg a grófnő igyekezett újabb építményekkel gazdagítani a birtokokat. Valószínűsíthetjük azt is, hogy a gyermekei részére kívánta felújítani az épületeket, ahogyan a sárosi uradalom esetében is megtörtént. Ugyanakkor nem zárható ki annak a lehetősége sem, hogy Mailáth Mária arra törekedett, hogy rangjához méltó körülményeket teremtsen önmaga és családja részére.³²⁹

4. számú térkép

5. Mailáth Mária Borsod vármegyei birtokai³³⁰ (Saját szerkesztés)

³²⁸ Mailáth Mária levele az esztergomi főkáptalannak. MNL OL P 1829 7. tétel. No. 58.

³²⁹ MNL OL P 1829 7. tétel. No. 59.

³³⁰ Balotványzsky József levele Mailáth Máriának. MNL OL P 1829 7. tétel. No. 129.

1827-ben Balotyánszky József intéző már arról tudósította az úrnőjét, miszerint gróf Wolkenstein hadnagy 250 darab szálfára tartott igényt, ez ügyben kereste meg a grófnőt, hogy engedélyt adjon a fa kivágására, árának megállapítására. A további leveleikben a faanyag értékesítése és a sárosi uradalomhoz tartozó erdők művelése kapott szerepet.³³¹

A perben elnyert másik uradalom vezetését is fontosnak tartotta a grófnő, hiszen Hajárovics György tisztartó személyében igen tapasztalt uradalmi vezetőről olvashatunk. Hajárovics a grófnőnek jelentette, hogy a Jakabfalván létesített pálinkaház méretéből adódóan lehetőség volt a szebenyi vásárban 2 ökröt vásárolni 102 forintért, így immár 10 ökörrrel tudja működtetni a gazdaságot. Emellett eladott egy tehenet 38 forintért, öt anyajuhot 10 forintért és három jerkét 4 forintért. Lecserélte a juhászt, aki Jakabfalváról érkezett, helyébe Gombosfalváról fogadott meg egy embert. Az uradalomban dolgozók közül a többieket nem küldte el, mondván „*szerettem volna a többieket is megváltoztatni, de idegen nem akadott.*”³³²

Emellett a jakabfalvi uradalomban is számottevő volt az erdőgazdálkodás, hiszen Hajárovics elmondja, hogy 150 szilfát, 40 körtvélyt és 50 almafát vágatott ki, mert vevőt talált rá. Kiderül, hogy a gyümölcsfák mellett akácfákat is értékesítettek.³³³ Hajárovics jelentette, hogy tudomása szerint „*a majoros köteles az uraságnak apró marhát tartani, és [...] a majoros 20 pulykát, 20 libát, 20 kacsát, 50 csirkét és 200 tojást tartozna adni.*”³³⁴ Ezáltal a grófnő nyerne a szolgáló fizetésén és a nyári időben ezt a konyhába szolgáltatathatná. A juhok gyapját szintén a szebenyi vásárban értékesítette. Szót ejtett a bökönyi ugarról is, ahová tavasszal rozst szándékozott vetni.³³⁵

A kellemesi réteken közös korcsmáltatást folytatott Kárász Kunigunda és a grófnő. 1826-ban kelt levélben Kárász Kunigunda elfogadta Mailáth Mária döntését, miszerint a saját tulajdonú épületében kívánja folytatni a korcsmáltatást, elmondja, hogy a fele épület árát hajlandó kifizetni a számára.

A Melczer család gazdaságához tartozott a Miskolcon, Szikszón és a Hegyalján lévő szőlőföldek művelése is. Kleir Antal Miskolcra elsősorban a szőlőművelés eredményességéről tudósította a grófnőt. 1831-ben 50 forintot kért a grófnőtől, hogy a munkásokat ki tudja fizetni. Reménykedett benne, hogy az összeget a rendelkezésére bocsájtják, amennyiben pedig nincs lehetősége a pénz kifizetésére, úgy két hordó bor árából kívánja rendezni a munkások bérét.

---

³³¹ Uo.

³³² Hajárovics György levele Majláth Máriaához. MNL OL P 1829 7. tétel. No. 67.

³³³ Hajárovics György levele Majláth Máriaához. MNL OL P 1829 7. tétel. No. 66.

³³⁴ Uo.

³³⁵ Hajárovics György levele Majláth Máriaához. MNL OL P 1829 7. tétel. No. 71.

Bizakodik, hogy a benedeki szőlő sikeres lesz az idényben, hiszen mint kijelenti, hogy a borból több pénzt szerezhetnek a pálinkánál.³³⁶

Kozma szerzetes 1832-ben, Sajóörösről kelt levelében tájékoztatta Mailáth Máriát a hegyaljai és miskolci szüret helyzetéről. Kimutatást készített a szőlőművelés költségeiről, miszerint 104 forintot kapott a költségek fedezésére, de a szüret és egyéb költségei meghaladták a kapott összeget, ahogyan az az alábbi kimutatásból is látszik.³³⁷

Aug. 21.	Kenyér, másért, pálinkért reggel, este		24 garas
Aug. 22.	1 meszely bor reggel, délben		19 garas
Aug.23.	A kocsisnak az úton adtam 1 font hús és tojás		19 garas 30 garas
Aug. 24.	Kenyér és 1 meszely bor		44 garas
Aug. 26.	1 font hús, 1 meszely bor		17 garas
Aug. 28.	1 font hús, gyertya		39 garas
	széna kaszálásáért és gyűjtéséért	5 forint	
	másik rét kaszálásáért és gyűjtéséért	3 forint	30 garas
	csatá szedéséért	2 forint	
	1 icce kása		9 garas
Aug. 30.	1 font hús		9 garas
	2 szekér széna hazahozásáért	3 forint	
	1 icce pálinka		9 garas
	1 font hús		9 garas
	meszely bor		8 garas
Summa: 171, 46 forint			

9. számú táblázat

A miskolci és hegyaljai szüret költségeinek kimutatása³³⁸

Kozma szerzetes a következő hónapban így írt a szüretéről: „*A szomorú szüret már tökéletesen végybe ment, mind Miskolczon mind pediglen az Hegyallyán, azért nevezem szomorú szüretnek, mert Miskolczon a sajtolással edgyütt tsak 22 hordóval lett. Az Hegyallyán*

³³⁶ Kleir Antal levele Majláth Máriához. MNL OL P 1829 7. tétel. No. 116.

³³⁷ Kozma szerzetes levele. MNL OL P 1829 7.tétel. No. 129.

³³⁸ Kozma szerzetes levele. MNL OL P 1829 7.tétel. No. 129.

*pediglen sajtolással edgyütt tsak nyolcz hordóval lett.*³³⁹ Amint Kozma szerzetes által kelt levélből is látszik, viszonylag kevés borterméssel számolhattak a hegyaljai és miskolci szüret után. A szüret után az épületek karbantartása volt a birtokon a legfontosabb feladat a tél beköszönte előtt.

A mezőgazdaság mellett lótarással is foglalkozott a Melczer család. Mailáth József 1809-ben alapította a perbenyiki ménest, amelyben nemes lippicai fajtájú lovakat tartottak.³⁴⁰ 1833. június 15-én, Mária legkisebb fia, Melczer István készített jegyzéket a Perbenyikben tartott lovakról. A grófnő azért szállította a lovaikat a perbenyiki uradalomba, mert az állatok számára ott voltak megfelelő szakemberek és körülmények biztosítva. Ekkor testvére gyermekei, vagyis unokaöccsei nevezetesen Mailáth Antal és Mailáth V. József voltak a perbenyiki uradalom tulajdonosai. Róluk pedig tudjuk, hogy egy egész ménest tartottak akkoriban az uradalomban, tehát megfelelő körülményeket tudtak biztosítani a Melczer család lovainak is. 1828-ban 17 lovat tartottak, 1833-ban pedig 19 darab lovat jegyeztek fel.³⁴¹ Az alábbi táblázatban mutatjuk be a Melczer család Perbenyikben tartott lovainak jegyzékét.

	Vén	5 éves	4 éves	3 éves	2 éves	1 éves
<i>Pej</i>		2 csődör	2 csődör	1 csődör	4 kanca	1 kanca
<i>Fekete</i>	1 kanca					1 kanca
<i>Szürke</i>	2 kanca		1 kanca			
<i>Sárga</i>	3 kanca					1 kanca
Összesen:	14 kanca és 5 csődör					

10. számú táblázat

Melczerék perbenyiki lovainak jegyzéke 1833-ban³⁴²

³³⁹ MNL OL P 1829 7. tétel. No. 130.

³⁴⁰ Borovszky Samu: *Magyarország vármegyéi és városai*. Online: <https://www.arcanum.hu/hu/online-kiadvanyok/Borovszky-borovszky-samu-magyarorszag-varmegyei-es-varosai-1/zemplen-varmegye-1E176/mezogazdasag-es-allattenyesztes-irta-grof-mailath-jozsef-1E7C9/a-perbenyiki-menes-1E7F8/> (Utolsó letöltés: 2019. január 10.)

³⁴¹ MNL OL P 1837 42. tétel. No. 32.

³⁴² MNL OL P 1837 42. tétel. No. 32.

Kapcsolati háló, avagy az özvegy közéleti szerepe

A tágabb környezet, barátnök és rokonok írásai is nélkülözhetetlenek Mailáth Mária mindennapjainak bemutatásához. Klobusiczky Ignácné, Bogáthy Teréziától származó leveléből tudjuk, a grófnő, férje halála után a telet Monostorpetrin a Klobusiczky családnál töltötte. A család meghívta férje halálát követően - hiszen fiai ekkor már mind szolgálatot teljesítettek, tanultak, a lányok pedig már férjhez mentek - így segítették az özvegyet, hogy átvészelje férje elvesztését követő nehéz időszakot. Olyan jó kapcsolatot ápolt a két család, hogy a téli időszakot mindig egymásnál töltötték, s a levélváltásból kiderül, hogy a két család kedvelte egymást, hiszen a Melczer gyerekek is sok időt tartózkodtak a Klobusiczky családnál.³⁴³ Korotnoky Ignácné, Zombory Teréz, aki a Melczer család tagja volt, szintén levelezett az özvegygel. Teréz Melczer Ágnes lánya, vagyis a néhai Melczer László unokahúga volt. Családjáról és férjéről sokszor beszámolt, emellett pedig anyja, Ágnes állapotáról tudósította Mária grófnőt leveleiben. A további levelek során kiderül, hogy 1827-ben néhány napot Korotnokon is eltöltött a grófnő. Emellett a gyógyvizeiről méltán híres pöstyéni fürdőt is szívesen látogatta, akár több hónapon át ott tartózkodott.³⁴⁴ Ezek a levelek mind-mind arra a következtetésre vezetnek, miszerint a grófnő a Melczer család tagjaival is jó viszonyt ápolt. A grófnőt utolsó éveiben még egy trauma érte. Melczer Ignác nevű fia 1826-ban hunyt el, Lajos fiát 1831-ben elvesztette, s másik fia, Flórián is szintén beteg lett. A férj és a gyermekei elvesztése után, 1833. április 14-én, életének 63. évében gr. Mailáth Mária elhunyt.³⁴⁵ A grófnő haláláról András nevű fia így emlékezett meg: „Szomorú helyheztetésünk sorsorai elmérhetik ugyan az anyavesztés fájdalmait, de még sem foghatják meg egészen, a' mi vesztségünk súlyát, mert mi dicsőült anyánkban egy remek fenlelkű magyar polgárnét, nemzetségünk dísztagját, egy minden nagyobb 's jobb erkölcsökkel tökéleteskedő 's már gyenge szíveinkbe által oltani igyekező nevelőt, az élet öröm 's komor napjaiban hív és példával elő ment kalauzunkat veszítettük el örökre.”³⁴⁶

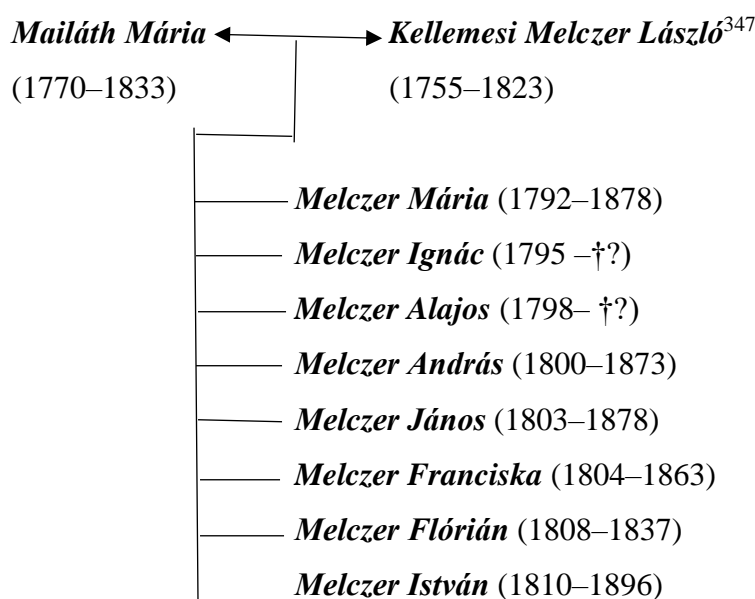
³⁴³ Klobusiczky Ignácné levele Mailáth Máriához. 1825. július. 19. MNL OL P 1829 7. tétel. No. 119.

³⁴⁴ Korotnoky Ignácné levele Mailáth Máriához. 1827. szeptember 2. MNL OL P 1829 7. tétel. No. 124–126.

³⁴⁵ Honművész, 1833. 11.sz. 97.

³⁴⁶ Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei Levéltár. Online: <http://borsod-archiv.uni-miskolc.hu/Leveltar/request.php?download.3857> (Utolsó letöltés: 2021. január 5.)

A Melczer gyermekek nevelése és sorsuk

Mailáth Mária grófnő a családi birtokok és gazdaságok irányítása mellett gyermekei nevelését és taníttatását is fontosnak tartotta. Férje halálát követően a gazdaságok működtetése mellett a családfenntartó szerepe is a grófnő feladata lett. Melczer Lászlónak és Mailáth Máriának nyolc gyermeke született. Elsőként Melczer Mária (1792–1878), majd Ignác (1795–†?), Alajos (1798–†?), András (1800–1873), János (1803–1878), Franciska (1804–1863), Flórián (1808–1837) és István (1810–1896). A gyerekek által írott levelek jelentős része fennmaradt a családi levéltárban, azonban meg kell jegyeznünk, hogy a levelek jelentős része, főként Mailáth Mária fiú gyermekeitől származnak. A grófnő lányairól, Máriáról és Franciskáról is rendelkezünk néhány adattal, noha megmaradt leveleikről a kutatás jelen állása szerint még nem tudunk. A grófnő 1816-ban kelt leveléből szerezhettünk tudomást Melczer Máriáról, a grófnő idősebb lányáról. Életéről annyi tudható, hogy Melczer Mária Terézia Ggina néven anyakönyvezték 1792. szeptember 17-én, Miskolcon.³⁴⁸ Tanulmányairól egyelőre nincs információ. Amit biztosan tudunk Máriáról, hogy 1816-ban eljegyzésre készült Gulácsi Farkas Antallal. 1816. május 22-én Mailáth Mária grófnő levélben számolt be Mária eljegyzéséről bátyjának, Mailáth Józsefnek. Megtudjuk, hogy az eljegyzésre 1816. április 23-án került sor, a vőlegény ekkor a kőszegi Districtuális Tábla assessoraként tevékenykedett. A

³⁴⁷ Melczer család leszármazási táblája. MNL OL P 1832 16. tétel. No. 23. Melczer család leszármazási táblája.

³⁴⁸ <https://www.familysearch.org/ark:/61903/3:1:9Q97-YSBW-74K?cc=1743180&personaUrl=%2Fark%3A%2F61903%2F1%3A1%3AX69M-NM4> (Utolsó letöltés: 2020. november 16.)

grófnő beszámolt a levélben arról, hogy leánya Mária választotta „[...] Farkas Úr, az egész világtól, egy meg nem különböztetett Úri embernek mondatik, mind tudományára, mind szívére való nézve [...]”³⁴⁹ Mailáth József sógora, gróf Festetics Imre ajánlására ismerkedtek meg a fiatalok, aki Gulácsi Farkas Antal egyik barátja volt.³⁵⁰

A grófnő kisebbik lányával, Franciskával való levelezése sem maradt fent a családi levéltárban, egyelőre Melczer Franciskáról kevés adattal rendelkezünk. Születési anyakönyvi kivonatából annyit tudunk, hogy Pesten látta meg a napvilágot 1804. december 31-én. Keresztlevelében Melczer Franciska Barbara Cecília néven anyakönyvezték.³⁵¹

A további levelek Mailáth Mária és fiai közötti levélváltásokat jelentik. A levelek többségében a fiúk katonai pályafutásáról szerezhetünk tudomást. Megfigyelhető, hogy a fiúk, Melczer István kivételével a katonai pályát választották. Melczer István, a legifjabb fiú töltött be vármegyei, később országos tisztségeket, ezáltal követte apja, illetve a Mailáth családban szokásos pályafutást.

Melczer István 1810. július 3-án született Pesten. Ugyanitt végezte tanulmányait; jogot hallgatott, majd a joggyakorlati pályáját Eperjesen a tiszáninneri kerületi táblánál folytatta. 1830-ban királyi táblai hites jegyzővé esküdött fel Mailáth György, akkori királyi személynök mellé és 1832-ben ügyvédi vizsgát tett. Mindeközben részt vett 1830-ban báró Sennyey János helyetteseként az országgyűlésen, majd nagybátyja, gróf Mailáth Antal a kolera miatt kiküldött királyi biztos mellett működött Borsod vármegyében 1831-ben.³⁵² István kevés levelet váltott az édesanyjával. Fennmaradt leveleik 1828-ban és 1829-ban keletkeztek. 1828. február 4-én, Miskolcon kelt levelében megköszönte az anyja ajándékait.³⁵³ A levelezésükből egyértelműen kiderült, hogy a családtagok közül István felelt a hegyaljai borok eladásáért. Az anyjának írott leveleiből tudjuk, hogy a mászás borból 9 hordóval adott el 40 forintért, az ordinárium borból 5 hordónyit sikerült eladnia 20 forintért.³⁵⁴ Pénz szűkében lehetett, hiszen felesége Lo Presti Henriett megbetegedett közben, így kénytelen volt később olcsóbban is eladni a borból. Több

---

³⁴⁹ Mailáth Mária levele Mailáth Józsefnek. 1816. május 22. MNL OL P 623 9. cs. 54. tétel. No. 2.

³⁵⁰ Uo.

³⁵¹ <https://www.familysearch.org/ark:/61903/3:1:939J-R73JL?cc=1743180&personUrl=%2Fark%3A%2F61903%2F1%3A1%3AV4JC-W9S> (Utolsó letöltés: 2020. november 14.)

³⁵² Vasárnapi Újság, 1866. 28. sz. 333.

³⁵³ Melczer István levele Mailáth Máriának. 1828. február 4. Nem részletezi azonban, hogy milyen ajándékot küldött neki az anyja. MNL OL P 1829 7. tétel. No. 168.

³⁵⁴ Két kiveszőben lévő bortípus, melyekben közös, hogy mindkettő az aszúkészítés másodterméke. Az ordinárium az aszútörköly, amely a kiválogatott aszúszemekből készült színbor. A Tokaj-Hegyalján a legnagyobb mennyiségben készítették az ordinárium bort. A mászás a visszamaradt seprő újbóli, alapborral történő felöntésével készül. In: *Magyar Néprajzi lexikon*. Online: <http://mek.oszk.hu/02100/02115/html/1-405.html> (Utolsó letöltés: 2019. január 12.)

helyen utal leveleiben a pénz hiányára, de elküldi anyjának a hegyaljai borokból származó teljes jövedelmet.

Mailáth Mária és a gyermekeivel folytatott levelezéseiből kitűnik, hogy a félárva általában pénz szűkében voltak, többen is anyagi gondokról számoltak be a grófnőnek. Igyekeztek a korábbi életszínvonalukat fenntartani, dajkát, szakácsnőt, szolgálót és kocsist is alkalmaztak.

Mailáth Mária legidősebb fia, Ignác 1795-ben született. Keresztleveléből tudjuk, hogy keresztszülei Németh János, királyi tanácsos és királyi ügyek igazgatója és anyja testvére, Mailáth III. József voltak.³⁵⁵ Katonai pályát választotta, főhadnagyként szolgált 1820-ban. Levelei közül kettőt apja halála előtt írt a grófnőnek, másik két fent maradt levelét az apja elvesztésének évében címezte az anyja számára. 1823-ban kelt leveléből kiderül, hogy marad katona, „hiszen a sors ezt rendelte el számára”. Feltételezésünk szerint a grófnő szerette volna, ha fia felhagy az aktív szolgálattal. A levélből tudjuk, hogy Mailáth Mária a pöstyéni fürdőbe készül, így fia minél hamarabb még otthoni címére válaszolt a levelére. Megkérte az anyját, hogy Mukinak írja meg, hogy meddig lesz a fürdőben, mivel ő hat hónap szabadságot kér, reméli, addigra az anyja is hazatér és találkozhatnak. Leveleiben tudósítja a grófnőt hadi útjairól. Cremona-Alexandria-Trieszt is az úti céljai között szerepelt. Ignác az 1823. június 12-én, Cremonában kelt levélből tudjuk, hogy milyen hatalmas nehézséggel kell megküzdeniük apjuk elvesztését követően. Az derül ki a levélből, hogy Ignácot viselte meg legjobban az apja elvesztése. „Mukitól szinte tegnap vettem levelet, csak az órsre le jöhetne szabadságra, szegény ő is mélyen érzi nehézségünket, nagy csapást bocsátott az Isten reánk szeretett Atyánknak elvesztése által, ezt én mélyen érzem.” Nehezen élte meg apja elvesztését és azt is, hogy családját immár másfél éve nem látta. A levelek azt sugallják, hogy szoros volt a kapcsolat anya és fia között, hiszen segítséget is anyjától remélt. Pénzt kért, hogy a telet anyjával és testvéreivel együtt tölthesse.³⁵⁶ Andrásról, testvéréről is írt, így megtudjuk, hogy szintén szolgálatot teljesített és hónapok óta nem adott hírt magáról, félő, hogy újra áthelyezték és ezért nem írt. Végrendeletét 1826. október 25-én vetette papírra, hosszan tartó betegsége miatt. Temetését testvéreire, Alajosra bízta, kérte, hogy apja koporsója mellé helyezték végső nyugalomra. Emellett Alajost, mint testvérei között a legidősebb fiút meghatalmazta, hogy a kezelt javait ő intézze a továbbiakban. Két lovát és a háموkat, illetve a lovaskocsiját is rá hagyta. Az apjától kapott karniol pecsétgyűrűjét, amelyet Flórián használt és az őt kövel díszített sárga gyémántgyűrűjét, amelyet anyjának, Mailáth Máriának adott gondviselés gyanánt, átadta

---

³⁵⁵ Melczer Ignác keresztlevele. MNL OL P 1832 16. tétel. No. 1.

³⁵⁶ Melczer Ignác levele Mailáth Máriának. 1823. június 13. MNL OL P 1829 7. tétel. No. 163.

Alajos részére. Többi gyűrűjét, amelyek Melczer Máriánál voltak, kérte, hogy maradjanak nővérénél és osztozzanak meg legfiatalabb testvéreivel, Flóriánnal és Istvánnal együtt. Két csikóját János és András öccseire hagyta, amelyekkel szabadon rendelkezhetek. Ruháit, asztali és házi készületeit és a korábban megszerzett sajóörösi jószágait fiú testvéreire hagyta. Könyveit szintén Alajosra hagyta, kiválaszthatta a számára fontosabb darabokat. Még testamentuma lejegyzésének évében, 1826-ban elhunyt.³⁵⁷

Mailáth Mária és Alajos nevű fiával való levelezésükből mindössze három levél maradt fent, az első még Melczer László halála előtt 1820-ban keletkezett, a másik kettő 1827-ben és 1832-ben. Ezekben mesél a változásokról, például, hogy új szakácsnőt fogadott fel Majorkáról, aki egy idősebb asszony. A kocsis és a szolgálójuk is új, akikre panasz nincs, jól végzik a dolgukat. Meglátogatta öccsét, Flóriánt, akik Buzitán éltek. Melczer Flórián és Melczer Alajos felesége testvérek voltak. Melczer Alajos felesége Szentimrey Lujza, Flórián felesége pedig Szentimrey Anna volt. Arról tanúskodnak a levelek, hogy Alajos felesége, Lujza sok időt töltött családjánál otthon. A feleség árendáját szívesen vette, Lujza apja és az anyja is mindennemű segítségüket ajánlották a fiatalok számára. Alajos megírja anyjának, hogy a farsangot nem tudják együtt tölteni, Lujza gyermeket vár, de reméli, minél hamarabb találkozhatnak.³⁵⁸

Melczer András vagy ahogyan sokszor emlegették, Andor, a grófnő negyedik fia 1800. december 2-án született Miskolcon. Az anyakönyvi kivonat szerint december 2-án megszületett az ikertestvére Ferenc is, akit Franciscus Xaverius Melczer néven anyakönyveztek, azonban feltételezhető, hogy Ferenc csecsemőkorában meghalt, hiszen a családfán és apja gyászjelentésében sem szerepel a neve.³⁵⁹ Melczer Andor tanulmányait a bécsi Hadmérnöki Akadémián végezte. Érdeemes megjegyezni, hogy korán, mindössze 13 évesen katonai szolgálatba lépett. Tisztként a Reichstadti herceg hadsegédje volt, akit magyar nyelvre is tanított.³⁶⁰ 1820-tól folyamatosan mérnökkari hadnagyként szolgált. 1845-ben ezredessé nevezték ki és a 19. Schwarzenberg gyalogezred parancsnokává léptették elő.³⁶¹ 1848-ban gróf Batthyány Lajos miniszterelnök a hadügyminisztérium létrehozását kezdeményezte. A minisztérium élére magas katonai rendfokozatú személyt kellett állítani, emellett fontos volt, hogy magyar származású legyen és „magyar hazafi hírében álljon.” Így esett a miniszterelnök

---

³⁵⁷ Melczer Ignác végrendelete. 1826. október 25. MNL OL P 1832 16. tétel. No. 2.

³⁵⁸ Melczer Alajos levele Majláth Máriának. 1832. április 12. MNL OL P 1832. 17. tétel. No. 3.

³⁵⁹ Melczer András és Melczer Ferenc anyakönyvi bejegyzése.
<https://www.familysearch.org/ark:/61903/3:1:9Q97-YSBW-7ND?i=242> (Utolsó letöltés: 2019. január 05.)

³⁶⁰ Vasárnapi Újság, 1873. 37. sz. 446.

³⁶¹ Bona Gábor: *Az 1848/49-es szabadságharc tisztikara*. 1998. Online: <https://www.arcanum.hu/hu/online-kiadvanyok/Bona-bona-tabornokok-torzstisztek-1/> (Utolsó letöltés: 2019. január 05.) (Továbbiakban Bona 1998.)

választása Mészáros Lázárra, akit 1848-ban a hadügyminisztérium vezetőjévé neveztek ki. Kinevezését követően hozzákezdett minisztériumának megszervezéséhez. Első intézkedése során az államtitkári tisztségre kellemesi Melczer Andort javasolta. 1848. június 30-án kinevezése megtörtént, viszont az osztrák hadügyminiszter nehezen engedte el a császári hadseregből. Tényleges kinevezésére augusztus 8-án került sor.³⁶² Augusztus 12. és 19. között a magyar drávai hadtest ideiglenes parancsnokává nevezték ki Ottinger vezérőrnagy utódaként, azonban szeptember elején lemondott a parancsnoki tisztségéről, s nem sokkal később Magyarországról is emigrált.³⁶³

Levelezésének egy csekély része maradt fent a családi levéltárban, így életének részleteiről nagyon kevés információval rendelkezünk. Testvérei közül legifjabb öccsével, Istvánnal és Jánossal levelezett. Jánost 1847. május 22-én írott levelében meghatalmazta, hogy minden Borsod vármegyebeli és sajószögedi birtok ügyében, őt teljes hatalmi megbízottjának nevezi meg.³⁶⁴ Ugyanezen év, június 20-án Linzből arról számolt be Jánosnak, hogy Georgina nevű lánya több hete súlyos beteg. Másik két gyermekét, Andort és Malvint kénytelen távol tartani tőle. Mailáth Antal és Mailáth József is meglátogatta őt és Georgina betegsége miatt megszakították útjukat és csak később indultak Bécsbe. Megkérte Jánost, hogy ügyeit a továbbiakban is intézze és tájékoztassa, hogy mikor mi történik, emellett pedig ne feledkezzen meg a segítségnyújtásról sem.³⁶⁵ Istvánnak 1858. április 18-án kelt levelében elmondja, hogy az 1000 forintnyi adósságát rendezni kívánja a veszprémi káptalan részére és kérte öccsét, hogy a kezén lévő 700 forintot juttassa el a részére. A levélből kiderült, hogy István korábban küldött neki 110 forintot, de ezután megszakadt a két testvér kapcsolata. Andort aggasztotta öccse hallgatása, kérte, hogy rendezzék a viszonyukat, hiszen az ő sorsa enélkül sem volt egyszerű.³⁶⁶ Feltételezhető, hogy István és Andor között azért alakult ki a konfliktus, mert Andor Jánosra bízta az ügyei intézését, jövedelmeinek és jószágainak a kezelését. Ami tudható életéről, hogy 78 éves korában, nyugalmazott őrnagyként, Bécsben hunyt el 1873. szeptember 4-én.³⁶⁷

---

³⁶² Dr. Erdélyi Gyula: A magyar Hadügyminisztérium az 1848/49.-iki szabadságharc idején. = *Honvéd.* 1873. 9. sz. 5.

³⁶³ Bona 1998. : <https://www.arcanum.hu/hu/online-kiadvanyok/Bona-bona-tabornokok-torzstisztek-1/> (Utolsó letöltés: 2019. január 05.)

³⁶⁴ Melczer András levele Melczer Jánosnak. 1847. május 22. MNL OL P 1832 20. tétel. No. 34.

³⁶⁵ Melczer András levele Melczer Jánosnak. 1847. június 20. MNL OL P 1832 20. tétel. No. 40.

³⁶⁶ Melczer András levele Melczer Istvánnak. 1858. április 18. MNL OL P 1830 10. tétel. No. 132.

³⁶⁷ Vasárnapi újság, 1873. 37. sz. 446.

A katonai pályafutás szempontjából a grófnő legkiemelkedőbb gyermeke Melczer János (Muki) volt. 1803. június 14-én született Pesten³⁶⁸, keresztleveléből tudjuk, hogy keresztapja Széchényi Ferenc lett, keresztanyjának gróf Festetics Juliannát választották, akik Széchényi István szülei voltak.³⁶⁹ Tanulmányairól kevés információ áll a rendelkezésünkre, azonban egy 1821. február 15-én kelt iskolai értesítő által tudunk tanulmányairól tudni, hogy filozófiát hallgatott Pesten.³⁷⁰ Ezt követően 1829. október 16-án szerezte meg Bécsben a jogi diplomáját.³⁷¹ 1845. február 15-én császári és királyi kamarássá nevezték ki.³⁷² Felesége Sóvári Soós Franciska lett, házasságkötésükre 1832-ben került sor.³⁷³ Életéről az általa és hozzá írott levelekből sok, a családra vonatkozó apróság megtudható.

A grófnő egyik kedvenc fia lehetett, hiszen minden családtag gyakran emlegette leveleiben. Bécsben teljesített katonai szolgálatot 1829-ben, amikor anyjának szóló leveleit írta. Ő is testvéreihez hasonlóan igen gyakran kért pénzt otthonról, sőt arra kérte a grófnőt, hogy az otthon tartott lovát adassa el és annak az árából varrathasson magának nadrágot. Leveleiben a családtagokról keringő pletykákról is képet kaphatunk, ugyanis Muki említi Mailáth Jánost is a nagybátyját, Mailáth Mária testvérét. Mailáth János felesége, Révay grófnő sokszor emlegette a megözvegyült Mailáth Máriát találkozásaik alkalmával. A leveleiben elpanaszolta az anyjának, hogy Révay grófnőt hírbe hozták Pozsonyban, miszerint deákok járnak a grófnőhöz férje távollétében. Muki védelmébe vette a grófnőt, szerinte a vádak egyenesen koholmányok, hiszen gróf Amádé Ferencen kívül senki sem látogatja őt.

A levelekből kiderül, hogy Mukit is megviselte, hogy távol van a családjától, mihamarabb, vagyis télre haza szeretett volna menni hozzájuk. Anyjához folyamodott, hogy Haidendorf főstrázsamesternek küldessen egy hordó bort, és így reménykedhet abban, hogy minél hamarabb szabadságot kaphat. A többszöri levélváltásokról kiderül, hogy 100 forintot küldött a grófnő Muki számára, ez az összeg viszont csak az adósságai rendezésére volt elegendő. A levélváltás azzal szakad meg, miszerint Muki a grófnőt dicséri, aki mindig kész volt áldozatot hozni a gyermekeiért.³⁷⁴

---

³⁶⁸ Melczer Jánost a latin névhasználattal: Joanes Antonius Ladislau névre keresztelték 1803. június 14-én, Budapesten. Online: <https://www.familysearch.org/ark:/61903/3:1:939J-R73J-HD?i=145> (Utolsó letöltés: 2019. január. 05.)

³⁶⁹ Melczer János keresztlevele. MNL OL P 1830 16. tétel. No. 11.

³⁷⁰ Melczer János iskolai értesítője. MNL OL P 1830 16. tétel. No. 9.

³⁷¹ MNL OL P 1830 16. tétel. No. 7.

³⁷² Bedekovich Lajos levele. 1845. február 20. MNL OL P 1832 20. tétel. No. 7.

³⁷³ MNL OL P 1832 16. tétel. No. 14.

³⁷⁴ „[...] kész mindent gyermekeiknek feláldozni, és maga szükségét szenvedni, rajtuk segíteni, kívánó szeretetéből” MNL OL P 1829 7. tétel. No. 176.

Az 1830-as évek változásokat jelentettek János életében, hiszen legidősebb testvére Ignác 1826-ban, Alajos pedig 1831-ben meghalt. Andor gyermeke betegsége miatt nem tudta irányítani a családját és a saját, alsókékedi gazdaságának és birtokainak ügyeit, így mindenképpen Mukira hárult ez a feladat. Tehát ezt követően végleg haza tért és irányította a gazdaságokat. A hozzá írott levelek tükrében biztosan állítható, hogy Muki felelt a családját és a rá bízott birtokok irányításáért. Hazatérését követően 2000 pengő forint értékben jószágot vásárolt Sajóörösön, amelyet Kornis József adott el a részére.³⁷⁵

Az Alsókéked melletti szomszédos Pányok község lakói 1844 júniusában és 1845 decemberében is segítségét kérték. Két figyelemre méltó ok miatt keresték meg, miszerint annyit szolgáltak abban az évben, mint a kékedi zsellérek, akiknek 2–3 vékás földjeik voltak a mezőben, a pányokiaknak viszont csak 1 véka jutott mezőnként.³⁷⁶ Arra kérték Mukit, hogy szolgáltasson a részükre egyenlő arányba földet, emellett pedig árpát, gabonát és zabot is biztosítson a részükre, hiszen egy véka gabonával nem tudják folytatni a munkát.³⁷⁷ 1845. december 19-én, karácsony előtt néhány nappal kelt levelükben az ünnepekre kértek tűzifát. Az ispán, Angyal András nem fogadta kérésüket, így Melczer Jánostól várták a segítséget, hogy az ünnepekre meleg étel kerülhessen az asztalaikra.³⁷⁸

A későbbiekben is folytatta az elesettek és a pányoki szegények támogatását. A Melczer családnál 27 évig szolgáló kondás özvegyét, Csubanyik Andrásnéét élelemmel támogatta, amelyet nyáron kétkezi munkával dolgozott le az asszony.³⁷⁹ Kórán János kérte, hogy ígéretéhez hűen segítse ki 4 gerendával a roskadozó csűr átépítéséhez.³⁸⁰ János nemcsak a szegényeket támogatta, de levelei azt is tükrözik, hogy az egyház és a vallás is fontos szerepet töltött be az életében. Ezt bizonyítja a Kiskérből érkezett levél, a római katolikus egyházközség híveinek a kérése. Levelükben kérik, hogy támogassa őket a templom renoválásának összegével. Muki örömmel vette törekvésüket, hiszen „*az Isten tisztelete minden bölcsesség kezdete*”. A tervezett templom újításának költségeihez szükségét látta a költségek tételes elszámolásának, és ígéretet tett arra, hogy ezt követően arányosan kisegíti az egyházat.³⁸¹

---

³⁷⁵ Kornis József eladja a földjét Muki részére, mondván idegennek nem szeretné a kezére adni az anyja után örökölt földjét. 1832-ben örökölte a földet, viszont anyja halálát követően zár alá helyezte a vármegye, amíg nem jelölték ki számára gyámot. A levélből kiderült, hogy Kornis György 17 éves volt ekkor. MNL OL P 1832 20. tétel. No. 23.

³⁷⁶ Pányok község lakosainak levele. 1844. június 2. MNL OL P 1832 20. tétel. No. 48.

³⁷⁷ Egy vékás föld = 400 négyszögölnek felel meg. In. Fél Edit-Hofer Tamás: *Arányok és mértékek a paraszti gazdálkodásban*. Bp., 1997. 44.

³⁷⁸ 1845. december 19. Pányok község lakosainak levele. MNL OL P 1832 20. tétel. No. 48.

³⁷⁹ Csubanyik Andrásné levele. 1847. május 4. MNL OL P 1832 20. tétel. No. 19.

³⁸⁰ Kórán János levele. 1844. május 16. MNL OL P 1832 20. tétel. No. 21.

³⁸¹ Római Katolikus egyházközség híveinek a levele. 1844. június 10. MNL OL P 1832 20. tétel. No. 58.

1868-ban János sajóörösi birtokán új sírboltot és kápolnát építtetett, amelyet az általa készült alapítványi levél bizonyít. Ebben a levélben elrendelte, hogy 500 forintot biztosít a kápolna karbantartására és a mindenkori kamatát élete végéig erre fordítsák. Halála esetére azt kérte, hogy vegye át az egri érsekmegyei hivatal által illetékes sajoszögedi lelkész, aki felügyeli a sírbolt és a kápolna karbantartási munkálatait. Amennyiben az alaptőkét ő maga nem tudná befizetni, mindazonáltal gyermekeit kötelezi erre. A kápolna fenntartására fordítandó kiadásokat az anyaegyházi számadásokkal kérte vezetettetni, azért, hogy az örökösök bármikor megtekinthessék azt. Emellett pedig fontosnak tartotta azt is, hogy amennyiben a karbantartási összeget a kormány lefoglalná, és más célra használná, abban az esetben a pénzt juttassák vissza a családhoz és kötelezzék őket az általa megfogalmazott kötelezettségek betartására.³⁸² Az egri érsek, Bartakovics Albert levelében tudatta Jánossal, hogy Thóber Ferenc, a hevesbaktai lelkész 1868. október 12-én megáldotta és beszentelte a sírboltot és a kápolnát.³⁸³

Mailáth Mária gyermekeivel folytatott levelezése, illetve a gyermekei által fennmaradt levelek arról árulkodnak, hogy a testvérek között szoros volt a kapcsolat, a grófnő özvegyé válását követően is kitartottak egymás mellett, emellett pedig édesanyjukat segítették a birtokok irányításában. Összességben elmondható, hogy Mailáth Mária közösségért felelős, kivételes nő volt. Egyrészt élte a kor által elvárt szokásoknak megfelelő arisztokrata életet, emellett pedig irányította és igazgatta a családi birtokokat és a gazdaságot. Férjének igazi segítőtársa volt, s egyben jó anya, majd özvegyé válását követően helyt állt családfőként is. Másrészt viszont egy nemes célért küzdött. Levelezése által megállapítható, hogy legfontosabb feladatának a gyermekei nevelését, s jövőjük biztosítását tartotta. Segítette őket, s gyerekei szintén támogatták őt élete során.

---

³⁸² 1868. október 4. MNL OL P 1832 16.tétel. No. 34.

³⁸³ Bartakovics Albert levele. 1868. október 12. MNL OL P 1832 20. tétel. No. 4.

A Mailáth család házassági stratégiái a 18. és 19. században élt családtagok esetében

A Mailáth család köznemességén belüli szerepének minél szélesebb körű megismeréséhez elengedhetetlen, hogy megvizsgáljuk a 18. és 19. század között született és élt családtagok házassági stratégiájának rendszerét. A vizsgálat alapjául kiválóan alkalmas Mailáth II. József és feleségei, Bossányi Mária és Sándor Anna utódainak a párválasztása, házasságkötéseik hátterének a vizsgálata. A korábbiakban életrajzi adatok szintjén bemutatásra kerültek azok a családtagok, akikről bővebb és részletesebb forrásokkal rendelkezünk megmaradt leveleik és végrendeleteik által. A párválasztás tekintetében azonban végig követhetjük a család 18. és 19. században kialakított rokoni kapcsolatait. A Mailáth család első generációjának tagjait már bemutattuk házasságkötési stratégiáik szempontjából és Szijjártó M. István módszertani útmutatását alapul véve megvizsgáltuk a család térbeli mobilitásának irányait. Az alábbiakban arra teszünk kísérletet, hogy a család második generációjának kapcsolati hálójában milyen irányvonalak alakulása és kirajzolódása figyelhető meg az említett századok során.

Mailáth II. József első házasságát nagybossányi Bossányi Máriával kötötte. A Bossányi család régi törzsökös család volt, genealógiai táblájukat egészen a Divék nemzettségig vezették vissza. A Bossányi család főként Nyitra vármegyei birtokosként tűnt fel.³⁸⁴ A családfő Bossányi Mária halálát követően újraraházasodott, Sándor Anna grófnőt választotta társául. A Sándor Anna Trencsén vármegyei birtokos családból származott.³⁸⁵

Mailáth II. József utódai közül fiának, III. Józsefnek a császári házhoz hűséges, magas tisztségeket betöltő Sennyey családból választott társat. A család kezdetben a Dunántúl nyugati részén, Vas vármegyében szerzett birtokokat és majd a későbbi századok során kerülnek Zemplén vármegyébe. III. József (1763–1825) társául Sennyey Imre és Révay Mária leányát, Sennyey Antóniát (1774–1819) választotta. Sennyey Imréről tudjuk, hogy Mária Terézia császári hadseregében szolgált hosszú éveken át, mint lovas főhadnagy. Mindemellett 1759-ben már Pácin a Sennyey család lakóhelye, nevezetesen a pácini kastély volt. Számos zempléni, sárosi és Szabolcs vármegyei birtokkal és érdekeltségekkel rendelkeztek ebben az időszakban. Mailáth József Sennyey Antóniával kötött házasságával kerültek a Mailáthok Zemplén

---

³⁸⁴ Nagy 1858. II. k. 207–208.

³⁸⁵ Kempelen Béla: Magyar nemes családok. 9. k. Online: <https://www.arcanum.com/hu/online-kiadvanyok/Kempelen-kempelen-bela-magyar-nemes-csaladok-1/9-kotet-106BA/sandor-szlavniczai-nemes-es-grof-11598/> (Utolsó letöltés: 2023. január 12.)

vármegyébe, ugyanis a feleség hozományaként kapta meg a házaspár a perbenyiki kastélyt, ahol létrehozták a Mailáth-domíniumot.³⁸⁶

Mailáth II. József Xaveria, Lajos és Krisztina nevű gyermekeiről nem rendelkezünk információval, a családfán sem rögzítették a születési adataikat, ezért feltételezzük, hogy csecsemőkorukban elhunytak.³⁸⁷ Legidősebb lánya, Mailáth Mária (1770–1833) a Sáros vármegyéből származó kellemesi Melczer Lászlóval (1755–1823) kötött házasságot. A Melczer család felmenői között találunk alispánokat, országgyűlési követeket, kamarai tanácsost, de javarészt katonai szolgálatot teljesítettek a család tagjai.³⁸⁸ A férj kezdetben Borsod vármegyei aljegyző, majd udvari tanácsos, később Borsod vármegye országgyűlési követe és alispánjaként tevékenykedett. Pályafutása során a hétszemélyes tábla ülnökségéig jutott. Sáros és Borsod vármegyei birtokaikról tudunk a kutatásaink jelen állása szerint.³⁸⁹

Mailáth József másik leánya, Mailáth Katalin a Heves vármegyei Steöszel család sarjához, rapini Steöszel József királyi tanácsoshoz ment feleségül. A Steöszel család egyik legjelesebb alakja Kristóf volt, aki három évtizeden keresztül Heves vármegye alispánja volt. A Steöszel család birtokai is szintén a vármegyéhez köthetők. A Mailáth család így került atyafiságba a már említett Steöszel családdal.³⁹⁰

József első házasságából született lányai közül Mailáth Janka (a családfán Jankának, némely forrásban viszonyt Johannának említik) házasságkötéséről tudunk. Janka nevű lányát a Temes vármegyéből származó ippai Bydeskúthy Tamáshoz adatta feleségül. A férj Temes vármegye alispánjaként szolgált és a család székhelyeként a 19. században megszerzett aranyági³⁹¹ birtokon telepedtek le a házasok.³⁹²

Utolsó sorban Bossányi Mária és Mailáth József másik fiát, Mailáth Károly Józsefet a nemcsak vagyonos, de a főrangú Árva vármegyei Reviczky család egyik leányával házasították össze. A család a 13. századig eredeztette vissza saját leszármazási tábláját, előnevüket pedig az adományba kapott Árva vármegyében fekvő revisnyei birtokrész miatt kezdték használni. Revicky Judit és Mailáth Károly házasságáról szinte semmit nem tudunk, azonban a Revicky

---

³⁸⁶ Siska József: *Alta Non Alte. A 'Sennyey család története*. In: *Herman Ottó Múzeum Évkönyve*. Szerk. Veres László – Viga Gyula, Miskolc, 2003. 284–285. (továbbiakban: Siska 2003.)

³⁸⁷ MNL OL P 1837 42. tétel. No. 2. Geneológia

³⁸⁸ Nagy 1870. II. k. 407–409.

³⁸⁹ Mailáth Máriához írott levelek. MNL OL P 1829 6. tétel.

³⁹⁰ Nagy 1863. X. k. 365.; Orosz Ernő: *Heves- és a volt Külső-Szolnok Egyesült Vármegyék nemes családjai*. Eger, 1906. 258–259. (továbbiakban: Orosz 1906.)

³⁹¹ Ma Herneacova a település neve, Romániában található.

³⁹² Szekernyés János: *A magyarság emlékjelei a Bánságban / Semne evocatoare ale maghiarimii n Banat / Evidence of Hungarian Presence in the Banat*. Temesvár, 2013. 245. (továbbiakban: Szekernyés 2013.)

család felmenőiről van tudomásunk. A család egyik legjelentősebb tagjaként tartjuk számon Reviczky Ádámot (1786–1862), aki a Magyar Udvari Kancellária főkancellárjaként dolgozott.³⁹³

Mailáth II. József és Sándor Anna grófnő házasságából öt gyermekük közül háromról van tudomásunk. A családi iratokban nem találoztunk Amália és Vince nevével, ami azt valószínűsíti, hogy fiatalon vagy csecsemőként elhunytak. Elsőként fiúk, Mailáth János (1786–1855) volt az, akit kiházásítottak. Számára az árván maradt Révay Annát szánták, akit maga az apa, Mailáth II. József vett gyámságba. Révay Anna gyermekkorában vesztette el szüleit, így került tanulmányai végeztével a már korábban is rokonságban álló Mailáth családhoz.³⁹⁴ Nevezetesen Sándor Anna grófnő egyik leánytestvére házasodott be a Révay családba, akik leánya a fiatal Révay Anna.³⁹⁵ 1808-ban vette el tehát Mailáth János unokatestvérét és egyben szülei nevelt lányát.³⁹⁶

Ágnes nevű lányukat a Trencsén és Nyitra vármegyei Mednyánszky család egyik fiával háziasította össze a Mailáth-Sándor házaspár. A szakirodalom szerint a Mednyánszky család szintén az egyik legrégebbi nemesi famíliák közé tartozott, első őseiket már a 14. századi oklevelekben is lejegyezték. Mailáth Ágnes (1798–1855) hitvestársa Mednyánszky László császári királyi kamarás és gróf Eszterházy Jozefa fia, Mednyánszky Alajos (1784–1844) lett.³⁹⁷ Mednyánszky Alajos szintén impozáns hivatali karriert tudhatott magáénak, hiszen pályafutását fogalmazóként kezdte, majd egészen a kamaraelnöki székig jutott.³⁹⁸

Utolsó sorban teszünk említést Mailáth Erzsébetéről (1794–1876), a legfiatalabb Mailáth lányról. 1812. augusztus 20-án, 18 évesen ment férjhez gróf németújváry Batthyány család sarjához, Imréhez.³⁹⁹ A Batthyány család igencsak tekintélyes főnemes család volt, akik főként Zala és Nyitra vármegyében viseltek fontosabb vármegyei tisztségeket. Erzsébet férje gróf Batthyány Imre Zala vármegye főispáni tisztségét viselte két évtizeden keresztül.⁴⁰⁰

A Mailáth család utódainak házasságait végig követve megállapíthatjuk, hogy a választott házastársak származása, vagyoni helyzete, az azonos vagy magasabb társadalmi szint

---

³⁹³ Horváth Gyula Csaba: A 18. század végi és a reformkori hatalmi elit rokoni kapcsolati hálózata. = *Korall*. 2017. 70. sz. 76. (továbbiakban Horváth 2017.)

³⁹⁴ Nagy Bettina: Hivatalnokból író: Mailáth János eltérő életútja. = *Új Nézőpont*, 2020. 1. sz. 24. (továbbiakban Nagy 2020.)

³⁹⁵ Mailáth 1883. 6.

³⁹⁶ Nagy 2020. 24.

³⁹⁷ Nagy 1860. VII. k. 382–387.

³⁹⁸ Mednyánszky Alajos 1842 és 1844 között töltötte be a Kamaraelnöki tisztségét. In. Horváth 2017. 76.

³⁹⁹ Angela von Gans – Monika Gröning: *Die Familie Gans 1360-1963 Ubstadt Weiher*. Németország. 2007. 223.

⁴⁰⁰ Nagy 1857. VI. k. 236–242.

társat az utódok, a 19. században ez a lokalitás bővült (Heves, Borsod, Zemplén és Temes vármegye). Tehát megállapíthatjuk Péter Katalin mentén, hogy a távolról házasodás bevett szokás volt a Mailáth család tekintetében is, ahogyan az arisztokratáknál volt általános érvényben ebben az időszakban.⁴⁰²

A Mailáth család 19. századi presztízsét az is bemutatja, hogy atyafiságba kerültek neves arisztokrata családokkal, mint például a gróf Batthyány, Reviczky és Mednyánszky családdal. Mailáth II. József utódai igyekeztek a köznemesség elitjéből társat választani. Ugyanakkor megállapíthatjuk azt Horváth Gyula Csaba kutatásai mentén, miszerint az apa, Mailáth II. József már hamarabb bekerült a hatalmi elitbe, ezáltal a gyengébb rokoni kapcsolatok sem gyengítettek a család ekkori társadalmi presztízsén.⁴⁰³ Rokönházasság tekintetében is találunk példát a családon belül, amikor is unokatestvéreket házasítottak össze. Gondolunk itt Mailáth János és az árván maradt Révay Anna egybekelésére. A rokonházasságok aránya ilyen tekintetben nem volt magas a családon belül, ami az országos szinttel volt egyenlő arányú ebben az időszakban.⁴⁰⁴

Mindent összevetve megállapíthatjuk, hogy a Mailáth família az alábbiakban bemutatott példákon keresztül, különösen erős kapcsolati tőke nélkül tartozott a társadalmi elit vezető rétegéhez.

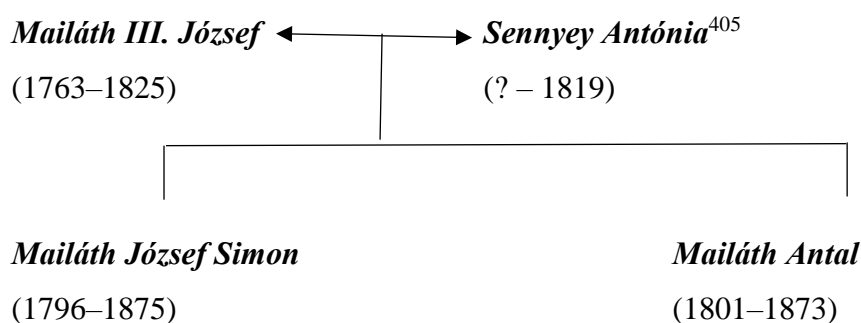
---

⁴⁰² Péter 2008. 87.

⁴⁰³ Horváth 2017. 74.

⁴⁰⁴ Faragó Tamás: Nemek, nemzedékek, rokonság, család. In. *Magyar Néprajz*. Szerk. Páldi- Kovács Attila, Bp., 2000. 402.

A Mailáth család harmadik generációja

A 18. század végén a nemesség szemlélete egy nagy fokú változáson ment keresztül. Az imént nevezett társadalmi réteg elhivatott volt a változások iránt, s általuk alakult ki a reformkor. A reformerek zöme kritikus volt a múlttal szemben és híve volt a változásnak. Ez az egyre inkább polgárosodó nemesi réteg által a rendiség rendszere megmozdulhatott és ezt követően elindulhatott a polgári létforma térhódítása.⁴⁰⁶

A Mailáth család Józsefi ágának ezidőtájtiban született tagjainak életútjait, gazdasági életben betöltött szerepüket kívánjuk az alábbiakban bemutatni a család hitbizományi iratainak segítségével.

Ahogy azt a korábbiakban ismertettük, a Mailáth család székhelyét Hont, Pozsony és Pest-Pilis-Solt Kiskun vármegye jelentette az elmúlt századok során. Mailáth II. József utódai közül József (1762–1825) nevű fia és utódai kerültek Zemplén vármegyébe, ahol a 19. században nagy befolyásra tettek szert.

Mailáth III. József Bossányi Mária és Mailáth II. József első gyermekeként látta meg a napvilágot 1762-ben.⁴⁰⁷ Testvéreivel együtt a család törökbálinti rezidenciáján nevelkedett, miközben apja fontos méltóságokra emelkedett az idők folyamán. Tanulmányairól szinte semmit nem tudunk, levéltári kutatásaink sem vittek közelebb ebben bennünket. Hű társát és szerető feleségét Sennyey Imre tábornok és Révay Mária egyik leánya személyében találta meg. Gróf Sennyey Antónia (1744–1819) csillagkeresztes hölgygel való házasságkötése igencsak előnyös frigynek számított a Mailáth család szempontjából. Sennyey Imre kétszer házasodott, első házasságából született fia, Imre bírta a Sennyey család fehértói, szentábrányi és gyulaji birtokait. Azonban Imre utód nélkül halt meg, így testvérhúga, Antónia örökölte a család

⁴⁰⁵ MNL OL P 1837 42. tétel. No. 1 Genealógia.; Nagy 1863. X. k. 148.

⁴⁰⁶ Veliky János: *A változások kora. Polgári szerepek és változáskonceptiók a reformkor második évtizedében. Habsburg Történelmi Monográfiák.* 8. Bp., 2009. 32–40.

⁴⁰⁷ MNL OL P 1837 42. tétel. No. 1 Genealógia

Szabolcs vármegyei birtokait.⁴⁰⁸ Mindezek mellett III. József és Antónia házasságkötése jelentős hozományt jelentett a családnak. A Mailáth család tulajdonába így kerülhetett a Zemplén vármegyében fekvő Perbenyik, illetve a Fehértón, Szentábrányon és Gyulajon található birtokok.⁴⁰⁹ A házaspár ezt követően Perbenyiket választotta a család fő uradalmi központjának, ahol az 1800-as évek elején elkezdődött a Mailáth család kastélyának építése. A kastély építése mellett a családfő hivatali pályafutása is szépen ívelt felfelé. Nagy Iván mentén tudjuk, hogy Verőce vármegye főispáni címét viselte, emellett magyar királyi kincstartó és kamaraelnök volt.⁴¹⁰ Mailáth III. József élete során elnyerte a Szent István-rend nagykeresztjét, amely az egyik legjelentősebb kitüntetésnek számított a hivatalnoki tisztséget betöltők körében.⁴¹¹

A házaspárnak két gyermeke született; 1796-ban Mailáth József Simon, 1801-ben pedig Mailáth Antal látta meg a napvilágot.⁴¹² Sennyey Antónia grófnő 1819. október 20-án a perbenyiki kastélyban örökre lehunyta a szemét, Nagytárkányban a Sennyey család sírboltjában helyezték végső nyugalomra.⁴¹³ Férje, gróf Mailáth III. József életének 62. esztendejében, 1825. március 8-án hunyt el.⁴¹⁴ A szülők elhunytja után a két fiú, József Simon és Antal maradtak a perbenyiki Mailáth-domínium örökösei.

A perbenyiki kastély

A kastélyok építtetésének a szándéka főként a házasságkötéssel és családalapítással függött össze a korszakban. Ugyanakkor az egyén társadalmi életben betöltött szerepe, a reprezentáció és személyes motivációi is sarkallhatták arra, hogy impozáns otthont teremtsen családjá részére.⁴¹⁵ A kastély építésének kezdetét nem ismerjük, azonban azt tudjuk, hogy Mailáth III. József egy egyszerű, földszintes kastély építtetésébe fogott, mellé egy római katolikus kápolnát emeltetett. A kastélyokat általánosságban mindig körülvették különböző

---

⁴⁰⁸ Nagy 1863. X. k. 148.

⁴⁰⁹ Siska 2003. 285.

⁴¹⁰ Nagy 1863. X. k. 148–149.

⁴¹¹ Uo.

⁴¹² MNL OL P 1837 42. tétel. No.1. Geneológia

⁴¹³ Nagy 1863. X. k. 149.

⁴¹⁴ Magyar Kurir, 1825. 21. sz. 162.

⁴¹⁵ Sisa József: *Kastélyépítészet és kastélykultúra Magyarországon a historizmus korában*. Akadémiai doktori értekezés. Budapest, 2004. 24–25. (továbbiakban: Sisa 2004.)

építmények, amelyek általában jól elkülönültek az uradalom középpontjában álló rezidenciától. A gazdasági és kiszolgáló épületek mellett fontos szerepe volt a kertészeti és díszépületeknek.⁴¹⁶ A Mailáth-kastély korabeli leírása jól szemlélteti a park kialakítását, jellegzetességeit és az alkalmazott növények fajtáit. „A kastélyból kilépve, egy köralakú terraszra jutunk, melynek közepét egy szökőkút foglalja el, mely virágokkal van körülültetve. Említett terraszról, bal és jobb felé, a kastélylyal párhuzamosan, egy széles út halad, melyet kétoldalt /másfél/ m széles borostyán-szalagok szegélyeznek. Mivel a kastély terraszáról a környék egyes szép pontjaira gyönyörű kilátás nyílik, a határok beültetése olyképpen történt, hogy egyes helyek kihagyása által zavartalanul a távolba lehessen látni.”⁴¹⁷

A Mailáth család perbenyiki uradalma és kastélya ezidőtájtban Zemplén vármegye egyik legimpozánsabbjának számított. Fényes Elek korabeli munkájában így írt Perbenyikről: „magyar falu Zemplén vármegyében, 110 római, 186 görög katolikus, 185 református, 5 zsidó lakos, 581 hold szántófölddel s jó rétekekkel.”⁴¹⁸

Korabeli forrásokkal nem rendelkezünk arról, hogy milyen épületek épültek a kastély szomszédságában. Pontosabb képet az 1869-es népszámlálási adatok nyújtanak számunkra. A Zemplén vármegyében végzett felmérés forrásait a Borsod-Abaúj-Zemplén Vármegyei Levéltár, Sátoraljaújhelyi Fióklevéltára őrizte meg.⁴¹⁹ A népszámlálás során a településen élők adatait rögzítették; feljegyezték a születésük időpontját, vallási hovatartozásukat, családi állapotukat. Sok helyen feljegyezték a családok lakáskörülményeit, szobák, melléképületek számát is, ezáltal még bővebb adatokkal rendelkezünk.

Az 1869-es népszámlálás iratainak a segítségével tegyünk egy képzeletbeli, de valós adatokat bemutató sétát Perbenyikben. A Mailáth család mellett a kastélyban élt Szmrecsányi János és neje Szmrecsányi Paula, csillagkeresztes hölgy. Két gyermekük született; Szmrecsányi János és Margit. Az összeírásból tudjuk, hogy két cseléddel éltek együtt, nevezetesen a 1844-ben, Perbenyikben született Lang Terézszel, aki az összeírás idején már özvegy volt, illetve Jeviczki Máriaival, aki hajadon cselédként szolgált a családnál.

Sujka Mihály Mailáth Antal gróf komornyikjaként dolgozott az uradalomban. Neje, Boros Mária „otthoni nőként” háztartásukat irányította és vezette. Az összeírás során egy

---

⁴¹⁶ Sisa 2004, 109–111.

⁴¹⁷ Kertészeti. Lapok, 1905. 1 sz. 242.

⁴¹⁸ Fényes Elek: *Magyarország geográfiai szótára*. 1851. Online: <https://www.arcanum.com/hu/online-kiadvanyok/Lexikonok-magyarorszag-geografiai-szotara-feny-es-elek-BABC3/p-BC971/perbenyik-BCABD/> (Utolsó letöltés: 2021. február 23.)

⁴¹⁹ Az alábbiakban bemutatásra kerülő leírások korábban megjelentek az Új Nézőpont című folyóiratban. Nagy Bettina: A Mailáth család perbenyiki hitbizománya. = *Új Nézőpont*, 2021. 2. sz. 23–35. (továbbiakban: Nagy 2021.)

családtag szerepel mellettük, mégpedig Sujka Anna, feltételezzük, hogy a lányuk volt. Tovább haladva a kastély falain belül, egy több főt számláló társaság képe tárul elénk. Az egyik háztartásban 5 fő élt együtt, akik az uradalomban cselédként dolgoztak a grófok szolgálatában. Nagy Julianna, aki 1852-ben született, hajadon cseléd volt ekkor. Iski Mária özvegy cselédként került az összeírásba. Rajtuk kívül egy háztartásban velük élt még Fazekas Mária, Panyko Erzsébet és Gagyó Borbála, akik szintén hajadon cselédek voltak.

Mellettük lévő házban Sveda Mária özvegy élt fiával, Bodnár Antallal, akiről tudjuk, hogy ebben az időben urasági inasként szolgált a kastélyban.

Vasas Juliána hajadon cseléd apja, Borkóv Róberttel élt egy külön álló házban, aki szintén a kastélyban szolgált a szakács segédjeként.

Véber János cselédként, urasági inasként élt a kastély területén. Vele egy lakásban Zöldi Jánosról tudunk, aki ekkortájban nőtlen volt.

Szirmay János Pestről érkezett Perbenyikbe, amit tudni lehet róla, hogy urasági kegyből tartózkodott az uradalom területén, s felesége Maleszina Emília grófnő halálát követően, a kastélyban hunyt el.

A szakács, Kassel Vince külön házban lakott, Antal grófnál szolgált, családi állapota szerint pedig özvegy volt.

A kastély melletti lakóházak általában három részből álltak. Egy-egy házban 3 szoba volt, amelyhez egy-egy konyha épült. Emellett egy kamrával és egy előszobával rendelkeztek a házak. Az egyik ilyen házban élt Czapáry István családjával. A családfő volt a kastély kertésze. Czapáry Istvánról lejegyezték, hogy korábban főkertészként dolgozott, s évek múltán szegődött el Antal gróf szolgálatába. Neje 7 gyermeküket nevelte.

A ház másik részében Mayer Róbert lakott családjával, akiről tudjuk, hogy ekkor titkárként dolgozott az uradalomban. Utolsó sorban pedig Akszmann Antal, kovács élt a családjával a szoba-konyhás épületben.

Külön házban élt Saláta Eduárd családjával, aki urasági tisztként dolgozott a Mailáth birtokon. Fia, aki szintén itt élt, gazdasági írnokként dolgozhatott a grófok mellett.

Utolsó sorban még egy különálló házban élő családról tudunk a források alapján. Ulrich Vilmos, Mailáth Antal titkáráként dolgozott. Családjával egy négyszobás lakásban éltek. Vele együtt lakott édesanyja, Ulrich Veronika és Ulrich Izidora, aki feltételezhető, hogy Vilmos húga volt.⁴²⁰ Az Ulrich család tágas házában négy cseléd segédkezett.

---

⁴²⁰ MNL BAZ VL SFL XV. 83. No 121. Zemplén vármegyei 1869. évi népszámlálási iratok levéltári gyűjteménye.

Perbenyiki hitbizomány alapítói;

Mailáth József Simon (1796–1875) és Mailáth Antal (1810–1873) életrajzi adatai

Mailáth III. József Sennyey Antóniával kötött házasságából két fiú született. Mailáth József Simon 1796-ban látta meg a napvilágot.⁴²¹ Tanulmányait a Piarista Rend sátoraljaújhelyi gimnáziumában végezte, kiváló eredménnyel.⁴²² Gimnáziumi tanulmányait követően nem lépett hivatali pályára. Távol maradt a politikai élettől, gyermekkorától kezdve a család perbenyiki uradalmán élt. Nem töltött be fontos vármegyei tisztségeket, főként a családi gazdaságokat irányította. Életéről nem maradtak fent források.

Öccse, Mailáth Antal 1801. június 13-án született Budán.⁴²³ Tanulmányait ő is Sátoraljaújhelyen kezdte, majd ezt követően Győrben jogi tanulmányokat folytatott. 1830-at követően Zemplén vármegye főispánjává nevezték ki. Főispáni kinevezése után főkancellár lett. Mailáth Antal, „a hazafias szellemű, konzervatív főúr” – ahogyan a forrásokban nevezték – utóbbi tisztségéről való lemondását követően visszavonult a család perbenyiki uradalmára 1844-ben, ahol magánkórházat építtetett és szereltetett fel. Tanulmányait később is folytatta, sőt a kolera gyors terjedése miatt a betegség gyógyításának lehetőségeiben is képezte magát, ezáltal is segítve a vagyontalan emberek gyógyulási esélyeit.⁴²⁴

Testvérével, Józseffel közösen birtokolták a fehértói, gyulaji, szentábrányi és perbenyiki birtokokat.⁴²⁵ 1840 körül Mailáth Antal szerződést kötött József Simonnal. A szerződés létrehozásának a célja az volt, hogy nagybátyjaik, Mailáth Károly és Mailáth János, illetőleg az utódaik, akik korábban örökösként voltak megnevezve a birtokokat illetően, a két testvér halálát követően ne tarthassanak igényt tartani az örökségre.⁴²⁶ Mailáth Antal és József Simon apja, Mailáth III. József még halála előtt rendelkezett a birtokok örökösödését illetően. Testvéreire, Mailáth Károlyra és Mailáth Jánosra, illetőleg fivérei gyermekeire hagyta a család birtokait. Mailáth Károlyról tudjuk, hogy gyermektelenül halt meg, így Mailáth János, majd az ő egyetlen fia, Mailáth Kálmán József lett volna a szóban forgó birtokok örököse. Azonban Mailáth Antal és József által létrehozott szerződés megfosztotta az örökösöket a birtokok feletti szabad rendelkezéstől. József Simon, mint az idősebb testvér, eladta Mailáth Antal részére az

---

⁴²¹ Genealógia. MNL OL P 1837 42. tétel. No. 1.

⁴²² Iskola iratok. MNL OL BAZ VL XII-3/d.

⁴²³ Iskola iratok. MNL OL P 1837 42. tétel. No. 1.

⁴²⁴ MNL OL BAZ VL IV. 2010. 1. cs. Rögtönítélő perek. Az 1831. évi koleralázadás iratai.

⁴²⁵ Mailáth 1883. 18.

⁴²⁶ Uo.

összes birtokot 106. 000 ezüst forint értékben, évi 12. 000 forintnyi járadék értelmében.⁴²⁷ A birtokok eladását követően Antal ezután szabad rendelkezési joggal élhetett a birtokok felett. Mailáth Antal ezt követően 1871. december 26-án vetette papírra a végrendeletét. Ennek értelmében apja testvére, Mailáth György országbíró fia, Mailáth V. József lett a Hont vármegyei kiskéri, és Zemplén vármegyei perbenyiki, monyhái, örhegyi, lácai, zemplénagárdi, sárkányi és leányvári prediumok örököse.⁴²⁸ Mailáth Antal 1873-ban bekövetkezett halálát követően egy rövid ideig újra József Simon irányította a gazdaságokat. A gazdaságok vezetése azonban nem tartott hosszú ideig, hiszen Mailáth József Simon 1875-ben Römerbadban hosszantartó betegeskedése után meghalt.⁴²⁹

A Mailáth testvérek halála után, a hitbizomány intézményrendszerén belül az ultimogenitura elvével élve, Mailáth V. József átvehette a Mailáthok ekkor legfontosabb birtokait, köztük a család legfontosabbjának számító perbenyiki uradalmát.⁴³⁰ A hitbizomány alakítására ténylegesen 1882. október 12-én kerülhetett sor. I. Ferenc József király 1882. december 17-én adta királyi jóváhagyását a Mailáth család hitbizományának létrehozására.⁴³¹

A hitbizomány alapítása során gazdasági leltárokat készítettek, amelyek segítségével rekonstruálható a birtokok nagysága és felépítése. Emellett a kataszteri birtokívek adnak pontosabb képet a család birtokairól. A továbbiakban a fennmaradt források felhasználásával a hitbizományhoz tartozó perbenyiki, örhegyi és monyhái birtokokat kívánjuk bemutatni.

---

⁴²⁷ Nagy 2021. 24.

⁴²⁸ BFL, IV. 1411.b. 748/ 1883. Mailáth Antal végrendelete.

⁴²⁹ Mailáth József Simon gyászjelentése. Online: <https://dspace.oszk.hu/handle/20.500.12346/170081#> (Utolsó letöltés: 2023. február 24.)

⁴³⁰ A hitbizomány intézményrendszere hazánkban az 1687. évtől van jelen. Az intézmény rendkívül hosszú ideig, egészen az 1945-ös időszakig fennállt, amely biztosította az arisztokrata nagybirtokokat az elaprózódástól és a tékozlástól emellett pedig a vagyonelidegenítésektől egyaránt. A hitbizomány az egész családot illette meg, s a várományosok és a mindenkori birtokosok között úgy osztották meg, hogy előbbieké egyedül a fő tulajdont, utóbbiak a haszonvételi tulajdont szerezték meg. A fő tulajdonnál fogva a várományosokat bizonyos jogok illették meg, melyek igényeiknek biztosítását célozták. A hitbizomány birtokosának viszont nem volt lehetősége oly intézkedéseket tenni, melyek a hitbizomány célját megghiúsították vagy veszélyeztették volna. Az örökösödésre nézve az alapítás alkalmával meghatározott szabályok szolgáltak zsinórmértékül. Ebből a szempontból a hitbizománynak három rendes fajtát szokás megkülönböztetni: elsőszülöttségi (primogenitura); izelsőségi (majoratus) és idősebbiségi hitbizomány (senioratus). Az elsőszülöttségi örökösödést az elsőszülöttségi jog határozza meg. Minthogy az örökösödési rend meghatározása az alapítót illette, természetes, hogy az alapító ezekhez a hitbizományi nemekhez nem volt kötve, s azokat éppen meg is fordíthatta; pl. az elsőszülött helyett az utolsó szülöttet (ultimogenitura), a család legkorosabb tagja helyett a legifjabbik tagját (junioratus) rendelte örökösnek s az örökösödést más feltételek betartásához köthette. Márkus Dezső: *Magyar jogi lexikon*. Bp., 1903. 186.; Östör József–Petkovay Zoltán: *Hitbizományi jog*. Bp., 1937. 224. Püske Levente: *Arisztokrácia a 20. századi Magyarországon (II.) = Korunk*. 2008. 9. sz. Online: <https://epa.oszk.hu/00400/00458/00141/puskil.html> (Utolsó letöltés: 2023. május 10.)

⁴³¹ BFL. IV. 1411.b. 748/1883. Hitbizományi Alapítólevél megerősítés Ferencz József által.

A perbenyiki uradalom

Perbenyiken a családi hitbizományhoz tartozó földek nagysága 666 kataszteri hold, 584 öl területű földet jelentett. Művelési ágak szempontjából a településen 361 hold és 376 öl területű földet használtak szántóként. 17 hold, 1349 öl nagyságú terület kertként funkcionált. 37 hold, 1163 öl réttel rendelkeztek. A szőlőművelést 4 hold, 892 öl területen folytatták. Mindezek mellett 100 hold, 1599 öl terület biztosította a család számára az erdőgazdálkodást. 97 holdat legelőként használtak, s utolsó sorban 46 hold területen nem folytattak gazdálkodást.⁴³²

A perbenyiki birtok erdejéről tudjuk, hogy a terület fele tölgy volt, $\frac{1}{4}$ része szilfa, $\frac{1}{4}$ része kőrisfával volt beültetve. Az erdő többi részét nyárfával, égerrel és fűzfával ültették be.⁴³³

Az uradalom területén tartott állatállományról is rendelkezünk adatokkal. Az állat kimutatás szerint lovakat és marhákat tartottak többségében Perbenyikben. A ménes alapítása még Mailáth III. József nevéhez fűződött 1809-ben. „[...] *mint Fiume kormányzója, körültekintő és tetterős eljárásával a lippizai volt császári ménes tenyészanyagát a francziák inváziójától megmentette s ezért Ferencz királytól a lippizai tiszta vérből származott egy mént és 12 kanczát kapott ajándékba.*”⁴³⁴ Később Mailáth III. József fia, Antal igyekezett a ménest tovább nemesíteni. Az 1850-es és 1860-as években egy Würtenbergből behozott arab ménnel igyekezett keresztezni ménesét.⁴³⁵ Az állat kimutatásból tudjuk, hogy 12 ló volt tiszta lipicai fajtájú.⁴³⁶

Tenyész mén							
Herélt	Kanca	Öreg	1 éves	2 éves	3 éves	4 éves	5 éves
6	16	3					1
Tenyész kanca							
		Öreg	1 éves	2 éves	3 éves	4 éves	5 éves
		18	9	14	16	15	
Összesen: 98 db							

11. számú táblázat

⁴³² Mailáth Antal, Mailáth József hitbizománya BAZ ML VII. g. No 158.

⁴³³ BAZ ML VII. g. No 159.

⁴³⁴ Gazdasági Egyesületek Monográfiái 1896. 662.

⁴³⁵ Uo.

⁴³⁶ BAZ ML VII. g. No. 160.

A perbenyiki mén és kanca kimutatás⁴³⁷

A táblázatból látható, hogy az uradalom területén főként kancákat tartottak, számszerűsítve pedig 98 lovat tartottak az uradalom területén.

A források által egy másik táblázatban a marhákról készített összesítést kívánjuk bemutatni.

Bika					
Öreg	1 éves	2 éves	3 éves	4 éves	Borjú
1		4			50
Tehén, üsző					
Öreg	1 éves	2 éves	3 éves	4 éves	Borjú
158					36
Ökör, ténó					
Öreg	1 éves	2 éves	3 éves	4 éves	Borjú
		3			
Összesen: 252 db					

12. számú táblázat

A perbenyiki marhák kimutatása⁴³⁸

Amint a fentebb bemutatott táblázatok is szemléltetik, 98 darab ló és 252 darab marha tartozott a perbenyiki uradalomhoz és hitbizományhoz. Az 1883. június 21-én felvett gazdasági leltárból tudjuk, hogy a kastély mellett 2 nagyobb ló- és egy csikó istálló állt rendelkezésre az állatok tartása miatt. 24 öl hosszú, 5 öl széles náddal fedett, téglából és részint vályogból épültek a lóistállók. Értéküket 1300 koronára becsülték. Mellette helyezkedett el a kisebb méretű csikóistálló, amely méretei az alábbiak voltak: 10 öl hosszú, 4 öl széles, vegyes anyagból, nádtetővel fedett épület volt.⁴³⁹ Mindezek mellett a kimutatásba felvettek egy, ún. első számú istállót is, amely a legnagyobb értékkel rendelkezett. Méreteit tekintve 52, 47 méter hosszú és 11, 47 méter széles épületről az alábbiakat jegyezték le: „*áll 1 téli lovarda, 1 zabos kamara, 1 kocsis szoba, 1 előteres lóistálló 8 boxxal, 1 lóistálló 10 boxxal és 1 paripaistálló 4 boxxal.*”⁴⁴⁰

⁴³⁷ BAZ ML VII. g. No. 160.

⁴³⁸ Uo.

⁴³⁹ Uo.

⁴⁴⁰ BAZ ML VII. g. No. 161.

Az állat kimutatáson kívül az uradalomról teljesebb és átfogóbb képet a gazdasági leltár alapján lehet bemutatni. A gazdasági leltár iratait Mailáth Antal és Mailáth József Simon hitbizományi iratai őrizték meg.⁴⁴¹

A Mailáth család hitbizományáról készült leltárt Mailáth József Simon halálát követően, 1883. június 21-én vették fel Perbenyikben. Így kezdődik a leltár a perbenyiki kastélyról: *[...]urasági lak, téglából és kőből építve, zsendellyel fedve, 80 öl hosszú, a homlokzat 6 öl széles, a szárny épületek pedig 4 öl szélesek, 28 szobával.*⁴⁴² A kétszárnyú épületet 120 000 korona értékre becsülték.⁴⁴³ A kastély mellett volt megtalálható a táncterem, amelyet külön leltárba vettek. A leltárból világosan kitűnik, hogy milyen gazdasági épületek vették körbe a kastély épületét. A hitbizományhoz tartozott: 10 sertésól 3030 korona értékben. A ló és ököristálló árát 20 000 koronára becsülték, ettől többet a parádés ló és tehénistálló ért, 28 000 korona összegben.⁴⁴⁴ Emellett baromfiól (300 korona), libaól (150 korona), költőház (5000 korona) és nyulasház (500 korona) is tartozott az uradalomhoz. Több kocsiszínt és magtárat is építettek az uradalom területére.⁴⁴⁵

Az uradalom mellett 3 cselédlak volt megtalálható, 8500, 6900 és 300 korona értékben. Az egyik cselédlakásról tudjuk, hogy a szakácsé volt. A cselédek számára külön sertésólat építettek, amelynek értékét 1900 koronára becsülték. Ezen kívül az alábbi épületek tartoztak a hitbizományhoz: több gépészlakás gépszínnel és műhelyekkel, gazdalakás a hozzá tartozó istállóval, lovászmesteri lak, kertészlak és nem utolsó sorban egy külön álló nevelői lakás. Az uradalom területén sajtgyárat is építettek, amelynek az értéke 5000 korona volt. Mindezek mellett a megtermelt gyümölcsöket az üvegházban tárolták, amelyből kettőt építettek. Több borházzal is felszerelték a perbenyiki birtokot, emellett pedig külön taposóházat és korcsmaépületet is építettek. A munkafolyamatokat a pinceőr felügyelte, aki külön bejáratú pinceőrlakást kapott. Mosó és vasalóház is tartozott az uradalomhoz.

A gazdaságot különböző eszközökkel igyekeztek felszerelni, és a leltárból tudjuk, hogy egy cséplőgéppel, 10 darab ígás szekérrel és 10 ekével rendelkeztek.⁴⁴⁶ Egyéb ingótárgyak is képezték a családi hitbizományt. Leltárban vettek egy olajfestményt, amely Mailáth III.

---

⁴⁴¹ BAZ ML VII. g. Mailáth Antal és Mailáth József hitbizománya

⁴⁴² BAZ ML VII. g. No. 121.

⁴⁴³ BAZ ML VII. g. No. 168.

⁴⁴⁴ Uo.

⁴⁴⁵ Uo.

⁴⁴⁶ BAZ ML VII. g. No. 122.

Józsefet ábrázolta, emellett Mailáth Antal saját, címerével berakott asztalát, 12 darab ezüst evőeszközt és 24 darab „uzsonnáló”, ezüstből készült evőeszközt.⁴⁴⁷

A perbenyiki uradalom összértékét 495 200 koronára becsülték, amely a családi hitbizomány szempontjából az egyik legnagyobb tételt képviselte.

Az örhegyi és monyhái gazdaság

A fennmaradt források közül szintén a gazdasági leltárok által lehet bemutatni a Mailáth család hitbizományához tartozó örhegyi és monyhái gazdaságot.

Órhegy Zemplén vármegyében található település volt, a források gyakran Lácza nevű településsel kapcsolták össze, emellett pedig Órhegy pusztaként emlegették.⁴⁴⁸ Területi szempontból a család 220 hold terület nagyságú földdel rendelkezett a településen.

Gazdasági szempontból főként dohánytermesztést folytattak, s tudjuk azt is, hogy 120 hold területen folyt a dohánytermesztés. Az örhegyi gazdaság ezért főként ebben volt kiemelkedő. A birtokon 10 dohánypajtát építettek fel, amely a legnagyobb értéket képezte a hitbizomány szempontjából. A tíz pajta méreteit tekintve is a legnagyobbak számított a birtokon, a maga 37,8 öl hosszú és 8,60 öl szélességével. A dohánypajtához tartozott egy simítóház, ahol a megtermelt dohányleveleket préselték. Két dohányos lakás is épült a birtokon, a régi dohányos lakás mellett egy újabb épületet emeltek.

Az örhegyi birtokon is külön kovács élt, ezáltal kovács és bognárműhelyt is építettek. Háziállatok közül baromfikat, nyulakat és sertéseket tartottak. Több kisebb és nagyobb méretű ólat is leltárba vettek; csibeház, nyúlház és sertésól is tartozott az örhegyi gazdasághoz. A hitbizományi leltár egyik legnagyobb tételeként az ökör és lóistállót jegyezték, 12 000 korona összegben.

Gazdasági épületként jegyezték a birtokhoz tartozó magtárat, zöldség vermettetőt és a mázsaszínt is. Mindezek mellett tudjuk, hogy cselédek is éltek a birtokon, számukra a lakhatást

---

⁴⁴⁷ A család ezüst evőeszközei napjainkban is megtekinthetőek Királyhelmeceen a Mailáth József Regionális Múzeumban. A képeket a mellékletben közöljük.

⁴⁴⁸ Borovszky Samu: *Magyarország vármegyéi és városai*. Zemplén vármegye és Sátoraljaújhely r. t. város. Bp., 1905. Online: https://adtplus.arcanum.hu/hu/view/Borovszky_Zemplen/?query=monyha%20mail%C3%A1th&pg=113&layout=3 (Utolsó letöltés: 2022. január 20.)

a három cselédlakás biztosította. Egy tisztai lakás is tartozott az örhegyi gazdasághoz, amihez egy vendégszobát is építettek.⁴⁴⁹

A gazdaságot a dohánytermesztés mellett a 100 hold területen folytatott cukorrépa termesztéssel igyekeztek bővíteni. Örhegy pusztán emellett még a lentermesztés volt meghatározó jelentőségű, amelyet 60 hold területen végeztek.⁴⁵⁰

A gazdasághoz tartozott még ezen kívül egy malomépület 14 000 korona összegben. A malomépületről tudjuk, hogy az alábbi részek alkották: volt egy malomház, amelyben volt két olajütő helyiség fülkével, egy melegedő szoba, egy nagyobb raktár a maghaj tárolására és egy gépház.⁴⁵¹

Monyha

Utolsóként térünk ki a monyhái gazdaságra, amely szintén a Mailáth Antal által alapított családi hitbizomány részét képezte.

Monyhát, mint a fentebb említett Örhegy nevezetű települést, gyakran Láczához kapcsolták a forrásokban. Az örhegyi gazdasággal ellentétben egy kisebb birtokról beszélhetünk, azonban a birtok értékét főként az erdőgazdálkodás növelte meg a hitbizomány tekintetében. A település mellett egy nagyobb területű erdészetet hozott létre a Mailáth család. A gazdasági leltárból tudjuk, hogy az erdészet rendelkezett egy erdészlakással, amelynek az értékét 4500 koronára értékelték. Az erdészlakás mellett húzódott egy nyári konyha és egy korcsmaépület is. Az erdészet szintén rendelkezett több gazdasági épülettel. Egy, a fácánok tárolására alkalmas kamrát, kocsiszínt és egy nagyobb méretű magtárat is építettek. Emellett több istállót és ólat is lejegyeztek a gazdasági leltár felvételekor. A forrásokból tudjuk, hogy három sertésól egy sertésfiaztatóval, egy tehénól, egy ménesakol és egy istálló is a monyhái erdészethez tartozott. Emellett egy cselédlakról is tudunk és egy kisebb méretű parókiát is az erdészet gazdaságához vettek fel 6200 koronáért.⁴⁵²

A gazdasági leltár további részét a monyhái gazdaság épületei és istállókról készült leltár képezi. A leltárból megtudjuk, hogy főként a monyhái gazdaságot a lótartás jellemezte.

---

⁴⁴⁹ BAZ ML VII. g. No 173. Örhegy gazdasági leltára

⁴⁵⁰ BAZ ML VII. g. No 163. Örhegy gazdasági leltára

⁴⁵¹ BAZ ML VII. g. No 130.

⁴⁵² Az erdészethez tartozó gazdasági leltárban volt megtalálható még két ún. kerülőlak is; az egyik a bodzási, a másik a berenádi kerülőlak volt. BAZ ML VII. g. No 170.

Több, nagyobb értékű istállót építettek a 19. század során. A legnagyobb értéket a ménestálló képezte 10 500 koronával. A ménestálló mellett épült egy csikó kifutó, és két nagyobb pajta is. Mindezek mellett több juhakolt, gulya akolt és sertésistállót is a gazdasági leltárba vettek. Két nagyobb magtár a gazdaságban tartott állatok etetését biztosította. Két cselédlakásról tudunk a leltár szerint, emellett pedig egy tiszt lakás és egy tiszt istálló is a hitbizományt képezte. A monyhái tanítólak és az iskola a Mailáth család jóvoltából épülhetett fel, s 1883-ban a két épületet szintén leltárba vették. A monyhái gazdaságot 140. 320 koronára értékelték.⁴⁵³

Utolsó sorban összesítetettük a hitbizományhoz tartozó birtokok nagyságát, mind a művelési terület megoszlása szerint, mind pedig nagyságuk szerint is, ugyanakkor településenként is készítettünk összesítéseket a hitbizományhoz tartozó földek nagyságáról. Dámóc, Zemplénagárd, Révleányvár összesítéseit nem tartalmazták a családi hitbizományt őrző iratok, de a kataszteri birtokívek felhasználásával több adattal rendelkezünk. A feldolgozott források alapján összesítettük a hitbizományhoz tartozó összes területet. Az összesítéshez felhasználtuk Perbenyiknek, mint, az uradalom fő központjának, valamint az ide tartozó további birtokoknak: Zemplénagárd, Révleányvár, Lácza, Zemplénagárd és Dámócnak az összesítéseit.⁴⁵⁴

Település	Kataszteri hold	négyszögöl
Perbenyik	666 kh	1413
Lácza	2104 kh	702
Leányvár	866 kh	415
Zemplénagárd	23 kh	820
Dámócz	697 kh	1484
Összesen:	4359 kataszteri hold	44 négyszögöl

13. számú táblázat

A Mailáth családhoz tartozó birtokok⁴⁵⁵

⁴⁵³ BAZ ML VII. g. No 171.

⁴⁵⁴ BAZ ML VI. 102.

⁴⁵⁵ Nagy 2021. 31.

Települések és művelési ágak megoszlása szerint.⁴⁵⁶

Perbenyik	hold	négyszögöl
Szántó	361	376
Kert	17	1349
Rét	37	1163
Szőlő	4	892
Legelő	97	367
Erdő	100	1599
Terméketlen	46	738
Összesen:	666	584

14. számú táblázat

Lácza	hold	négyszögöl
Szántó	1241	1131
Kert	19	1236
Rét	209	160
Szőlő	4	515
Legelő	231	313
Erdő	202	650
Terméketlen	105	477
Összesen:	2103	1282

15. számú táblázat

Révleányvár	hold	négyszögöl
Szántó	231	119
Kert	-	-
Rét	6	29
Szőlő	6	198
Legelő	10	542
Erdő	546	426
Terméketlen	25	1294
Összesen:	819	1008

16. számú táblázat

⁴⁵⁶ Uo.

Dámócz	hold	négyszögöl
Szántó	422	1138
Kert	422	336
Rét	239	518
Szőlő	-	-
Legelő	239	843
Erdő	17	625
Terméketlen	17	1224
Összesen:	697	1484

17. számú táblázat

Zemplénagárd	hold	négyszögöl
Szántó	16	456
Kert	4	966
Rét	-	-
Szőlő	-	-
Legelő	4	1052
Erdő	1	1046
Terméketlen	-	-
Összesen:	23	820

18. számú táblázat

Az alábbiakban bemutatott táblázatokból láthatjuk, hogy az 1882-ben alapított családi hitbizomány értéke 926 600 korona volt és 4359 kataszteri holdat tett ki. Összehasonlításként az Andrassy család hitbizományával, akik már 1867-ben 45 780 katasztrális hold földről rendelkeztek, a Mailáth család tekintetében így jelentősen kevesebb birtokról és földterületről beszélhetünk.⁴⁵⁷

⁴⁵⁷ Hegedüs István: Az Andrassy család monoki ágának birtokviszonyairól. = *Agrártörténeti Szemle*, 2012. 1–4. sz. 84.

A hitbizomány utóélete

Az örökösök közül Mailáth János fia, Mailáth Kálmán József, mint a Józsefi ág utolsó örököse hosszas perbe fogott a családi hitbizomány megszerzése miatt. Mailáth Antal grófról tudjuk, hogy nagybátyját, Mailáth János író sokszor segítette anyagi gondjainak megoldásában. Azonban az évek során a gróf folyamatos segítségnyújtása megszakadt az író felé, s ezt követően Mailáth János fia, Kálmán József igyekezett javítani családjának anyagi helyzetén. Mailáth József Kálmán, aki egész életében apját és húgát, Mailáth Henriettet támogatta, sokszor pénztelenséggel küzdött. Nem töltött be hivatali pozíciót, s anyja, Révay Anna grófnő halála után csak adósságaik megoldásának szentelte az idejét. Talán a családi hitbizomány lett volna az egyetlen kiút ahhoz, hogy a Mailáthok nevéhez méltó körülmények között éljen.⁴⁵⁸

Mailáth Antal és József sajátos formáját választotta az örökösök megnevezésének. Noha Mailáth Kálmán József lett volna az örököse a perbenyiki és a többi, hozzá tartozó gazdaságnak, ők apjuk testvérének fiában, a Györgyi ág legfiatalabb tagjában, Mailáth V. József személyében látták meg a méltó örökösöt. A hosszas pereskedésnek Mailáth Kálmán József halála vetett véget. 1894-ben Mailáth V. József elfoglalta a Mailáth család egyik legfontosabbnak számító uradalmát, s majd később feleségével, Széchenyi Mária grófnővel felvirágoztatták Perbenyiket és a 20. század egyik legnagyobb mintagazdaságát építették fel a településen.⁴⁵⁹

Jelen fejezetünkben arra tettünk kísérletet, hogy a Mailáth család fiatalabb ágának birtokviszonyait és életvitelét körvonalazzuk az adott időszakban. Mailáth III. József halálát követően a Józsefi ág utolsó leszármazói Mailáth Antal és József Simon grófok voltak, így az ő birtoklástörténetüket igyekeztünk bemutatni. Rövid kitekintést tettünk a Mailáth család perbenyiki kastélyáról és lakóiról. Bemutattuk a hitbizományi öröklés folyamatát a családon belül, és a hitbizományhoz tartozó birtokokat a rendelkezésünkre álló forrásaink által. Teljesebb képet a gazdasági leltárok nyújtottak számunkra. Mindezen iratok együttes felhasználásával arra tettünk végső soron kísérletet, hogy a Mailáth család harmadik generációjának történetét bemutassuk.

---

⁴⁵⁸ Nagy 2020. 29.

⁴⁵⁹ Nagy 2021. 32.

Összegzés

Értekezésünkben azt a célt tűztük ki, hogy minél részletesebb életrajzi adatokkal bővítsük a Mailáth család történetét, árnyaljuk a családról korábban kialakított képet és bemutassuk azt, hogy hogyan váltak a Mailáth család tagjai az elmúlt évszázadok alatt a történelem fontos szereplőivé. A Mailáth család levéltári iratainak feltárásával, feldolgozásával és rendszerezésével ezt az űrt kívántuk pótolni.

Igyekeztünk a család eredetéről alkotott hipotéziseket megvizsgálni, a korábbi szakirodalmakat összevetni és levonni a következtetéseket. A Mailáth család általunk vizsgált, több mint két évszázados történetének legfőbb jelentősége a család hirtelen felívelő társadalmi helyzetére vezethető vissza. A család karrierje a 17. században kezdődik, noha az első ismert ősükről mindeztidáig nem sok adattal rendelkezünk. Mailáth Miklós szegény sorból, Csíkszékről indult, majd hamar felemelkedett a hivatalnokok közé. Felemelkedésének zálogában tanulmányai és hivatali tisztsége játszott fontos szerepet. Igyekeztünk bemutatni pályája fontosabb állomásait. Ehhez elengedhetetlennek tartottuk fontosabb ügyeinek rendszerezését táblázat formájában. Kiemelt figyelmet szenteltünk a számára legfontosabbnak vélt 10 ügyének, amelyet 1660-ban vetett papírra. Megállapíthatjuk, hivatalviselése alapozta meg a család 17. századi vagyoni helyzetét és birtokviszonyait. Jövedelmei révén a magánszerzések is megfelelő alapot biztosítottak ahhoz, hogy birtokai számát folyamatosan növelni tudta. Birtokai túlnyomórészt Pozsony vármegyében helyezkedtek el, azonban az évek folyamán Miklós birtokszerzései országos léptékűek lettek. A 17. század egyik legtöbbet vizsgált eseménye az 1674. évi gályarabper. Mailáth Miklós királyi jogügyigazgatói tisztségének éve alatt feltétlen udvarhűsége és katolicizmusa egyértelművé vált számunkra a bemutatott és vizsgált források által. Céltudatosan hajtotta végre a Kamara és az uralkodó kéréseit. 30 éves pályafutása során talán egyszer sem hátrált meg a hatalomtól, mindig lojális maradt az uralkodóhoz. Az 1674-ben elrendelt gályarabper során és azt megelőzően is határozottan lépett fel a protestáns prédikátorok ellen.

Mailáth Miklós utódait rövid életrajzi adatokkal igyekeztünk bemutatni. Forrásfeltárásunkat nehezítette, hogy csak csekély számú irat került elő Mailáth Miklós gyermekeiről. Azonban megállapíthatjuk, hogy fiai, Mailáth Tamás és Mailáth Boldizsár életútja hűen tükrözi a 17.–18. századi nemesi társadalom irányvonalát. A Magyar Királyság társadalmi és politikai elitjébe való felemelkedéshez számos lehetőség kínálkozott. Egyfelől a hivatali karrier jelentette a belépőt az elit réteghez, másrészt pedig az országban dúló háborúk miatt volt fontos jelentősége a katonai szolgálatnak. Mindkét vonal megmutatkozik a Mailáth

testvérek, Tamás és Boldizsár életútjában. Az udvari szolgálat mindkét formája lehetőséget adott ahhoz, hogy jelentős kapcsolati tőkére tegyenek szert a Mailáth utódok. Ezek ugyanis lehetőséget biztosítottak számukra, hogy az uralkodóház tagjaival még szorosabb ismeretségi körbe kerüljenek. Ugyanakkor egy tekintélyesebb rokoni hálózat, illetve megfelelő házassági stratégia is nagyban hozzájárulhatott a Mailáth család kapcsolati hálójának bővítéséhez.

A 17. és 18. században élt családtagok házasságkötéseinek struktúráját külön fejezetben tárgyaltuk. A családfő és utódai jól átgondolt és tudatos házassági stratégiája rajzolódik ki vizsgálatunkból. A családfők igyekezete nem volt hiábavaló, hiszen igyekeztek a gyermekeiket úgy kiházasítani, hogy az előnyösen megkötött frigyek által a Mailáth család társadalmi presztízse és gazdasági ereje is jelentősen növekedhessen. Térképen és táblázat formájában ábrázoltuk a Mailáth utódok házasságkötéseit. Vizsgálatunk után megállapítottuk a Mailáthok társadalmi kapcsolatainak térbeliségét. Ezek szerint a család 17. és 18. században kötött házassági stratégiáját leginkább az jellemezte, hogy a hitvestársak főként azokból a vármegyéből kerültek ki, amelyek szomszédosak voltak Pozsony vármegyével. Tehát a Mailáthok esetében arra a megállapításra jutottunk, hogy ez egy tágabb földrajzi teret jelentett és nem csak a hivatalviselés és lakóhely központjára, Pozsony vármegyére korlátozódott.

Kutatómunkánk során arra törekedtünk, hogy a Mailáth nemzetség Józsefi ágáról egy teljesebb képet mutassunk be értekezésünkben. Dolgozatunkat ezért a Józsefi ág 18. és 19. században élt leszármazottjainak életrajzi adataival is gazdagítottuk. Végig tekintve Mailáth II. József életútját, megállapíthatjuk, hogy nem mindennapi életpályát mondhatott magáénak. Abban az évszázadban élt és munkálkodott, amelyben az ország számára több, sorsdöntő fordulat is bekövetkezett. A Mailáth család grófi rangra emelése is, tulajdonképpen ennek a kiemelkedő pályafutásnak az eredménye. Mindemellett hivatali pályáján túl sikeres és szorgos gazdálkodását is bemutattuk. Adatainkból tudjuk, hogy ekkor a középbirtokosok rétegéhez tartozott a család, ahhoz a réteghez, akik az úrbéres földek tized részét tudhatták magukénak. A Mailáth család egyike volt annak a 325 főnek, akiknek a birtokai 500 és 1000 hold közötti földterülettel rendelkeztek. A család birtokviszonyainak és gazdálkodásának jobb megismeréséhez az urbáriumok bemutatása által még pontosabb képet kaptunk.

Dolgozatunk során arra is választ kerestünk, hogy a női családtagok, milyen szerepekhez jutottak a család történetében. Forrásfeltárásunk alkalmával Mailáth II. József lánytestvére, Mailáth Angelika életének momentumaiba is betekintést nyerhettünk. Végrendeletének bemutatása és halálát követően készített leltárak által arra a következtetésre jutottunk, hogy Angelika életszínvonala, vagyona és hagyatéka azt bizonyítja, hogy a Mailáth család a 19. században joggal tartozhatott a jómódú bene possessionatus réteghez.

Fontosnak tartottuk bemutatni a női élettörténeteket, hiszen egy családban mindig fontos szerepük volt a hölgyeknek. Igaz, a politikában nem juthatott szerep a nőknek, de éppen ez a kizárás segítette elő azt, ami megnyitotta a kapukat számukra a társadalmi, szellemi tevékenységek felé. Gyermeküket is igyekeztek az arisztokráciához méltóan nevelni és férjeiket karrierjükben támogatni, mindezek által még inkább erősítve a család társadalmi helyzetét. Mailáth Mária grófnő életrajzi adatait próbáltuk a rendelkezésünkre álló források által a lehető legteljesebben rekonstruálni. Élete során férjét, kellemesi Melczer Lászlót igyekezett karrierjében támogatni. Férje hivatali pályafutása fokozatosan ívelt felfelé, melyben jelentős mértékben segítettek a Mailáth család tagjai is. A grófnő férje 1823-ban bekövetkezett halálát követően családfenntartó szerepet töltött be családjában körében. Irányította és terelgette fiait, lányait korán kiházásította, s törekedett gyermekei jövőjét megalapozni. Gyermekei karrierjét a Melczer család hagyományai formálták, hiszen a fiúk többsége katonai pályára lépett. Özvegyi éveiben főként a gazdaságok és birtokok irányításának szentelte idejét, s emellett pedig családi kapcsolatait is igyekezett ápolni. Felhasznált forrásaink által rövid betekintés nyújtunk a család gazdálkodásába és birtokviszonyaikba.

A Mailáth család köznemességben belüli szerepének minél szélesebb körű megismeréséhez elengedhetetlennek tartottuk, hogy szintén megvizsgáljuk a 18. és 19. század között született és élt családtagok házassági stratégiájának rendszerét. Hasonló struktúra mentén indultunk el a vizsgálódásunk alkalmával, mint a 17. és 18. század között élt családtagok esetében. Térképen rögzítettük a házasságkötéseket. Az általunk készült térképből megállapítottuk, hogy a Mailáth család házasságkötési stratégiája a 18. és 19. század között a földrajzi tér tekintetében bővült. Amíg a 17. és 18. században a család központja (Pozsony vármegye) mellett található vármegyékre koncentráltak a házasságkötések, a 19. század folyamán ez a lokalitás bővült (Heves, Borsod, Zemplén és Temes vármegye). A 18. és 19. század között a Mailáth család 19. századi presztízsét az is bizonyítja, hogy többnyire neves arisztokrata családokkal kerültek atyafiságba, mint például a Steöszel, Reviczky, Mednyánszky és Batthyány család. Ugyanakkor az apa, Mailáth II. József már hamarabb bekerült a hatalmi elitbe, ahogyan életrajzi adatainkból is látszik, ezáltal a gyengébb rokoni kapcsolatok és házasságkötések sem tudták befolyásolni a család ekkori társadalmi presztízsét. Ezáltal bebizonyosodott számunkra, hogy a Mailáth család a korszakban különösen erős kapcsolati tőke nélkül jutott el a társadalmi elit vezető rétegéhez.

Azonban nem feledkezhetünk meg a Mailáth család hajdan Zemplén vármegyében gyakorolt szerepéről sem. A Mailáth család hitbizományává alakított perbenyiki uradalom a hajdani Zemplén vármegyében feküdt, és ez az egykori uradalom napjainkban a Szlovák Köztársasághoz tartozik. A Mailáth család számottevő birtokai a 17. és 19. században még

jelentős részben Hont és Pozsony vármegyében voltak, azonban Mailáth II. József fia, Mailáth III. József házassága által az ekkor Zemplénben legnagyobb birtokosnak számító Sennyey családdal került kapcsolatba. Mailáth József Sennyey Antóniával kötött házassága révén a 18. században a Zemplén vármegyében található Sennyey-birtokokat és a Szabolcs vármegyében található uradalmakat hozományul kapta. A Mailáth család tulajdonába így kerülhetett a Zemplén vármegyében fekvő Perbenyik, illetve a Fehértón, Szentábrányon és Gyulajon található birtokok. A Mailáth család ezt követően Zemplén vármegye egyik legnagyobb uradalmi központját hozta létre Perbenyikben. A házaspár halálát követően fiaik, Mailáth József Simon és Antal grófok lettek a perbenyiki kastély újdonsült tulajdonosai. Rövid kitekintést tettünk a Mailáth család perbenyiki kastélyáról és lakóiról. Bemutattuk a hitbizományi öröklés folyamatát a családon belül, és a hitbizományhoz tartozó birtokokat a rendelkezésünkre álló forrásaink által. Teljesebb képet a gazdasági leltárok nyújtottak számunkra. A források által a perbenyiki, a monyhai és az őrhegyi uradalmak gazdasági adatait mutattuk be. Megállapíthatjuk, hogy az 1882-ben alapított családi hitbizomány értéke 926.600 korona volt és 4359 kataszteri holdat tett ki. Mindezen iratok együttes felhasználásával arra tettünk végső soron kísérletet, hogy a Mailáth család harmadik generációjának történetét bemutassuk.

Értekezésünkkel a Mailáth család általunk bemutatott három generációjának életrajzi adatait kívántuk rekonstruálni és bővíteni.

Levéltári források és irodalomjegyzék

Külföldi levéltárak

Haus-, Hof- und Staatsarchiv (Österreichisches Staatsarchiv) (Bécs)

Familienkorrespondenz

AT-OeStA/HHStA SB Csaky - Korrespondenz von Ladislaus Ebergényi

Österreichisches Kamerale

AT-OeStA/FHKA NHK Kaale Ö

AT-ÖStA- FHKA, Hoffinanz Ungarn

Szlovák Nemzeti Levéltár /Slovenský národný archív/ (Pozsony)

SNA 313 Majlát zo Zavaru (Majláth), 1655 – 1903. Majláth család zavori levéltára

Magyarországi egyházi levéltárak

Esztergomi Prímási Levéltár (Esztergom)

Archivum Ecclesiasticum Vetus 1785 - Batth II.

Kecskeméti Református Egyházközség Könyvtára és Levéltára (Kecskemét)

Jerney-Gyűjtemény VII.-VIII. kötet

Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltára (Budapest)

Magyar Kancelláriai Levéltár

A 57 – Libri Regii, Királyi Könyvek 8, 11, 14, 17, 27, 50, 53, 58, 62

Másolatok gyűjteménye

E szekció - Litterae ad cameram exaratae

E 37 Causarum Regalium Directoratus

Mailáth Miklós királyi jogügyigazgató vélemény könyvei (1653–1682)

1–3. köt.

E 148 Magyar Kamara Archívuma

Neo registrata acta, fasciculus 1438.

E 156 Urbaria et Conscriptiones

a.-Registrata, fasciculus 093, 104, 171

Családi levéltárak

P 246 Festetics család keszthelyi levéltára 1527-2000.

2. tétel - Festetics I. (Nagy) György (1766-1838)

P 623 Széchényi család levéltára.

A-I-9. Mailáth Mária levele

P 836 Majláth család levéltára

1. tétel - Majláth/székelyi.

P 1294 Eszterházy család zólyomi ágának levéltára

A-41. - Mórocz Erzsébet levelei

P 1760 Balassa család levéltára

30. csomó. 1.tétel - Balassa Ádámhoz írott levelek (1641–1711)

P 1829 Majláth család levéltára

2. csomó, 5. tétel - Mailáth József levelei (1786 –1799)

3. csomó, 6. tétel - Majláth Máriaéhoz írott levelek

P 1830 kellemesi Melczer család iratai

3. csomó, 10. tétel - Melczer Andor iratai.

3. csomó, 16. tétel - Melczer János és felesége Soós Franciska iratai (1804–1871)

30. csomó, 20. tétel - Melczer Jánoséhoz írott levelek

P 1832 kellemesi Melczer család levéltára

4. csomó, 7. tétel - Majláth Máriaéhoz írott levelek (1770-1832)

3. csomó, 16. tétel - Melczer Ignác iratai (1815)

P 1837 Majláth család levéltára

42. tétel - Mailáth család iratai

44. tétel - Mailáth János levelei

P 1887 Forgách család levéltára

2. csomó, 16. tétel - Forgách Józsefhez írt levelek - Majláth Angelika

**Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltára, Borsod-Abaúj-Zemplén
Vármegyei Levéltár (Sátoraljaújhely)**

VI.102. A Sátoraljaújhelyi Pénzügyigazgatóság iratai (1850–1950).

VII.2.g. A Sátoraljaújhelyi (Királyi) Törvényszék (1949-től Megyei Bíróság) iratai (1750–) 1873–1950. Hitbizományi Bíróság iratai (1819–) 1873–1944.

XII. 3. d. A Piarista Rend Sátoraljaújhelyi Gimnáziumának iratai (1784– 1948).

VL IV. 2010. Rögtönítélő perek. Az 1831. évi koleralázadás iratai (1831).

Budapest Főváros Levéltára (Budapest)

IV. 1411.b. Budapest Székesfőváros Árvaszékének (1873-1875 Budapest Székesfőváros Tanácsának, mint gyámhatóságnak) iratai

Kiadott források, forrásgyűjtemények

Borosy András: *Pest-Pilis-Solt vármegye közgyűlési iratainak regesztái. Igazságszolgáltatási iratok I. 1589-1660* - Pest Megyei Levéltári Füzetek 27. Bp., 1998.

Csomor Erzsébet: *Zalaegerszegi végrendeletek 1701–1826 I. (1701 – 1803)* Magyar Nemzeti Levéltár, Zala Vármegyei Levéltára, Zalaegerszeg, 2015.

Dr. Illéssy János: Tanúkihallgatások Nógrádvár meghódolása felől 1663-ban. = *Hadtörténelmi Közlemények*. 1892. 1.sz. 95–96.

F. F. Tóth Péter: „*Igen elkezdtétek kergetésünket*” *Az 1674-es gályarabper veszprémi jegyzőkönyve*. Veszprém. 2018.

H. Takács Marianna: *Az MTA Művészettörténeti Kutatócsoportjának forráskiadványai. Urbaria et conscriptiones*. Bp., 1981.

Hegedüs Zoltán-Szabó Zoltán: *Győr vármegye nemesi közgyűlésének és törvénykezési jegyzőkönyveinek regesztái. VI. 1676-1690*. Győr, 2015.

Iványi Emma: *Esterházy Pál nádor közigazgatási tevékenysége 1681–1713*. Magyar Országos Levéltár kiadványai, III. Hatóság- és hivataltörténet 10. Budapest, 1991.

Iványosi-Szabó Tibor: *Kecskeméti testamentumok. I. (1655–1767)*. Kecskemét, 2002.

Kenyeres István: *XVI. századi uradalmi utasítások - Utasítások a kamarai uradalmak prefektusai, udvarbírái és ellenőrei részére*. Bp., 2002.

Kiss Anita: *Pest megye évszázadai*. Hivataltörténeti áttekintés. Budapest, 2016.

Kocsi Csörgő Bálint: Kősziklán épült ház ostroma.
http://mek.niif.hu/06100/06187/html/mei16_180020030001/mei16_180020030001.html

Mátyás-Rausch Petra: A nagybányai bányakamara számadásai 1573-ból. = *Fons: forráskutatás és történeti segédtudományok*. 2011. 3. sz. 395.

Odeschali Arthur: *Emlékek a majthényi, kesselleőkeői és berencsi Majthényi bárók és urak családi levéltárából 1451–1728*. Bp., 1912.

Pázmány Péter válogatott munkái. Szerk. Bellaagh Aladár–Radó Antal, Budapest, é.n. 267.

Pázmány Péter: *Mint kel a keresztény leányt nevelni*.
Online: <https://www.arcanum.hu/hu/online-kiadvanyok/Szovegyujtemeny-szovegyujtemeny-1/magyar-barokk-8CE/pazmany-peter-1570-1637-8D0/mint-kel-a-keresztény-leányt-nevelni-9EC/> (Utolsó letöltés: 2020. 11. 05.)

Radvánszky Béla: *Magyar családélet és háztartás a XVI. és XVII. században*. I. kötet. Bp., 1989.

S.Varga Katalin: *Vitetnek ítélszékre... Az 1674-es gályarabper jegyzőkönyve*. Pozsony, 2002.

Székely Oklevéltár. Új sorozat IV., közzéteszi: Demény Lajos, Kolozsvár, 1997. 311.

Székely Oklevéltár. Új sorozat V., közzéteszi: Demény Lajos, Kolozsvár, 1999. 402.

Szimonidesz Lajos: Drabik Miklós próféciái és egy magyar-latin kiadású részletük. = *Magyar Könyvszemle*. 1942. 1–4. sz. 176–181.

Thaly Kálmán: *II. Rákóczi Ferenc levéltára. Archivum Rákóczianum*. Bp., 1975.

Tóth Péter: *Zala vármegye közgyűlési jegyzőkönyveinek regesztái III. 1656-1716 - Zalai gyűjtemény 72*. Zalaegerszeg, 2012.

Veres Miklós: *A tárnoki hatóság és tárnoki szék: 1526–1849*. Magyar Országos Levéltár kiadványai, III. Hatóság- és hivataltörténet 2. Bp., 1968.

Adattárak

A nagyszombati jezsuita gimnázium diáksága. Anyakönyvi adattár (1616–1772) 1750–1760. Online:

https://library.hungaricana.hu/hu/view/JezsuitaGimnaziumokDiakjai_2_Nagyszombat/?pg=1441&layout=s&query=majl%C3%A1th (Utolsó letöltés: 2021. november 22.)

Bona Gábor: *Az 1848/49-es szabadságharc tisztikara.* 1998. Online:

<https://www.arcanum.hu/hu/online-kiadvanyok/Bona-bona-tabornokok-torzstisztek-1/>

(Utolsó letöltés: 2019. 01.05.)

Erdélyi Magyar Szótörténeti Tár. V. Bp., 1993.

Fallenbüchl Zoltán: *Állami (királyi és császári) tisztségviselők a 17. századi Magyarországon.* Bp., 2002.

Fallenbüchl Zoltán: *Magyarország főméltóságai 1526-1848.* Bp., 1988.

Fél Edit-Hofer Tamás: *Arányok és mértékek a paraszti gazdálkodásban.* Bp., 1997.

Fónagy Zoltán: *A nemesi birtokviszonyok az úrbérrendezés korában I-II.* Bölcsészettudományi Kutatóközpont. Budapest, 2013.

Heves megye történeti archontológiája (1681–)1687–2000. Szerk. Bán Péter, Eger, 2011.

Magyarország történeti helységnévtára 1773–1808. Pest-Pilis-Solt megye és a Kiskunság. Szerk. Szaszkoné Sin Aranka, Bp., 1988. 44.

Orosz Ernő: *Heves- és a volt Külső-Szolnok Egyesült Vármegyék nemes családjai.* Eger, 1906.

Varga Júlia: A Nagyszombati Egyetem fokozatot szerzett hallgatói a korai barokk időszakában (1635–1711). In. Bognár Krisztina–Kiss József Mihály– Varga Júlia: *A Nagyszombati Egyetem fokozatot szerzett hallgatói 1635-1777 - Fejezetek az Eötvös Loránd Tudományegyetem történetéből* 25. Bp., 2002. 37–38.

Vásárhelyi Miklós–Szluha Márton: *Magyar császári és királyi kamarások ősfái 1740-1918.* Bp., 2013.

Monográfiák, tanulmánykötetek

Az úrbéres birtokviszonyok Magyarországon Mária Terézia korában. Szerk. Felhő Ibolya. Bp., 1970.

Borovszky Samu: *Magyarország vármegyéi és városai*. Hont vármegye és Selmeczbánya (Magyarország vármegyéi és városai. 1906. Online: https://adt.arcanum.com/hu/view/Borovszky_Hont/?query=Fanchy%20p%C3%A1l&pg=39&layout=s (Utolsó letöltés: 2022. április 5.)

Borovszky Samu: *Magyarország vármegyéi és városai*. Bp., 1899. Online: <https://www.arcanum.hu/hu/online-kiadvanyok/Borovszky-borovszky-samu-magyarország-varmegyei-es-varosai-1/zemplen-varmegye-1E176/mezogazdasag-es-allattenyesztes-irta-grof-mailath-jozsef-1E7C9/a-perbenyiki-menes-1E7F8/> (Utolsó letöltés: 2019. 01. 10.)

Borovszky Samu: *Magyarország vármegyéi és városai*. Zemplén vármegye és Sátoraljaújhely r. t. város. Bp., 1905. Online: https://adtplus.arcanum.hu/hu/view/Borovszky_Zemplen/?query=monyha%20mail%C3%A1th&pg=113&layout=s (Utolsó letöltés: 2022. január 20.)

Borovszky Samu: *Magyarország vármegyéi és városai*. Pozsony vármegye települései. Bp., 1904. <http://mek.oszk.hu/09500/09536/html/0017/6.html> (Utolsó letöltés: 2019. február 14.)

Borsodi Csaba–Tüskés Anna: *Az Eötvös Loránd Tudományegyetem Bölcsészettudományi Karának története képekben 1635-2010*. Bp., 2010.

Cap György: *Élet a kastélyban - A székhelyi gróf Mailáth család és a perbenyiki kastély története*. Perbenyik, 2008.

Csáky Imre: *A magyar királyság vármegyéinek címerei a 18–19. században*. Bp., 1995.

Erdélyi Gabriella: *Özvegyek és árvák a régi Magyarországon, 1550-1940*. Bp., 2020.

Eszterházy János: *Az Eszterházy család és oldalági leírása*. Bp., 1901.

Faragó Tamás: *Miskolc története III/2. 1702-1847-ig*. Miskolc, 2000.

Fügedi Erik: *Az Elefánthyak. A középkori nemes és klánja*. Bp., 1992.

Gans, Angela von–Gröning, Monika: *Die Familie Gans 1360-1963 Ubstadt Weiher*. Németország. 2007.

Hajdu Lajos: *A közbiztonság szolgálatában. A Jozefinizmus igazgatási és jogi reformjairól*. Bp., 1983.

Horváth Zita: Gyenesdiás története 1690-1850-ig. In. Molnár András–Gál Lajos: *Gyenesdiás nagyközség monográfiája*. Gyenesdiás, 2007. 92–104., 112–130.

Horváth Zita: *Paraszti vallomások Zalában I. A Mária Terézia-kori úrbérrendezés kilenc kérdőpontos vizsgálata Zala megye három járásában*. Zalaegerszeg. 2001.

Ifj. Reiszig Ede: Bars vármegye nemes családjai. In. Borovszky Samu: *Magyarország vármegyéi*. <https://www.arcanum.hu/hu/online-kiadvanyok/Borovszky-borovszky-samu-magyarország-varmegyei-es-varosai-1/bars-varmegye-37EA/bars-varmegye-nemes-csaladai-irta-dr-ifj-reiszig-ed-492C/csaladok-4991/majthenyi-4ABB/> (Utolsó letöltés: 2019. 03.23.)

Karácsonyi János: *Gróf Mailáth Gusztáv erdélyi püspök származása*. Kolozsvár, 1925.

Kármán Gábor: *Erdélyi külpolitika a vesztfáliai béke után*. Bp., 2011.

Kempelen Béla: *Magyar nemes családok*. 11. k. Online: https://adtplus.arcanum.hu/hu/view/Kempelen_MagyarNemesCsaladok_11/?query=ke+llemesi%20melczer%20%C3%A1szl%C3%B3&pg=477&layout=s (Utolsó letöltés: 2020. november 21.)

Kempelen Béla: *Magyar nemes családok*. 7. k. Online: <https://www.arcanum.com/hu/online-kiadvanyok/Kempelen-kempelen-bela-magyar-nemes-csaladok-1/7-kotet-C47F/mailath-szekhelyi-nemes-es-grof-C648/?list=eyJmaWx0ZXJzIjogeyJNVSI6IFsiTkZPX0tPTllfS2VtcGVsZW5fMSJdfS wgInF1ZXJ5IjogIm1haWxcdTAwZTF0aCJ9> (Utolsó letöltés: 2022. április 04.)

Kempelen Béla: *Magyar nemes családok*. 9. k. Online: <https://www.arcanum.com/hu/online-kiadvanyok/Kempelen-kempelen-bela-magyar->

- [nemes-csaladok-1/9-kotet-106BA/sandor-szlavniczai-nemes-es-grof-11598/](#) (Utolsó letöltés: 2023. január 12.)
- Kéri Katalin: *Lánynevelés és női művelődés az újkori Magyarországon*. Pécs, 2018.
- Lukinich Imre: *A Podmanini Podmaniczky-család oklevéltára I. 1351-1510*. Bp., 1937. Magyarországon. Bp., 2020.
- Mailáth Kálmán József: *A Mailáth család traegédiája*. Bp., 1883.
- Mályusz Elemér: *Sándor Lipót főherceg nádor iratai*. Bp., 1926.
- Mészáros István: *Az iskolaügy története Magyarországon 996-1777 között*. Bp., 1981. 293.
- Nagy Iván: *Magyarország családai czimerekkel és nemzedékrendi táblákkal*. 1856–1863. VI.–X. kötet
- Odeschali Arthur: *Emlékek a majthényi, kesselleőkeői és berencsi Majthényi bárók és urak családi levéltárából 1451–1728*. Bp., 1912.
- Östör József–Petkovay Zoltán: *Hitbizományi jog*. Bp., 1937.
- Pálffy Géza: *A tizenhatodik század története*. Bp., 2000.
- Pálffy Géza: *Utak az arisztokráciába – bárói címszerzők a 16. századi Magyar Királyságban*. In: *Arisztokrata életpályák és életviszonyok*. Szerk.: Papp Klára – Püski Levente. Debrecen, 2009. 10.
- Papp Klára: *Az erdélyi Csákyak*. Kolozsvár, 2011.
- Reiszig Ede: *Gömör-Kishont vármegye története*. In: *Magyarország vármegyéi és városai*. Szerk. Borovszky Samu. Bp., 1903. Online: <http://mek.oszk.hu/09500/09536/html/0008/27.html> (Utolsó letöltés: 2018. 12. 01.)
- Szekernyés János: *A magyarság emlékjelei a Bánságban / Semne evocatoare ale maghiarimii n Banat / Evidence of Hungarian Presence int he Banat*. Temesvár, 2013.
- Szemethy Tamás: *Katonabárók és hivatalnok grófok. Új arisztokraták a 18. századi*

Szende Katalin: *Otthon a városban. Társadalom és anyagi kultúra a középkori Sopronban, Pozsonyban és Eperjesen.* Bp., 2004.

Szende Katalin: *Otthon a városban. Társadalom és anyagi kultúra a középkori Sopronban, Pozsonyban és Eperjesen.* Bp., 2004.

Szijártó M. István: *Emberek és struktúrák a 18. századi Magyarországon. A politikai elit társadalom-és kultúrtörténeti megközelítésben.* Akadémiai doktori értekezés. Bp., 2017.

Szijártó M. István: *Nemesi társadalom és politika. Tanulmányok a 18. századi magyar rendiségről.* Bp., 2006. 37–42.

Szöllősy Kálmán: *A felsőszöllősi Szöllősy-család krónikája.* Bp., 1911.

Tamás Edit: *Ahol Árpád áldomást ült.* In. *Száz magyar falu.* Online: <https://www.arcanum.hu/hu/online-kiadvanyok/SzazMagyarFalu-szaz-magyar-falu-1/monok-AAC2/ahol-arpad-aldomast-ult-AAD3/>

Thaly Kálmán: *A Székesi gróf Bercsényi család 1703-1706.* Bp., 1892.

Vagner József: *Adalékok a nyitrai székes-káptalan történetéhez.* Nyitra, 1896.

Veliky János: *A változások kora. Polgári szerepkörök és változáskoncepciók a reformkor második évtizedében. Habsburg Történeti Monográfiák. 8.* Bp., 2009.

Wellmann Imre: *A Gödöllői Grassalkovich-uradalom gazdálkodása. (Különös tekintettel az 1770 – 1818. esztendőkre.)* Miskolc, 1999.

Wittinger Antal: *Török-Bálint története és leírása.* Törökbálint, 1901.

Tanulmányok

Angyal Endre: Csúzy Zsigmond magyarsága. = *Irodalomtörténeti Közlemények*. 1957. 3.évf. 217.

Benda Gyula: Mezőgazdasági fejlődés egy 19. századi magyarországi uradalomban. = *Társadalomtörténeti tanulmányok*. Szerk. Bácskai Vera – Gyurgyák János – Kövér György, Budapest, 2006. 240.

Beszédes Lajos: *A revisnyei Reviczky család. Komárom vármegye évkönyve az 1941. évre*. Sátoraljaújhely, 1941.

Dáné Veronka: *CUBICULARIUS, KÖVET, ÁRULÓ (?) A marosjári Bálintffyak a 17. század közepéig*. In: Hivatalnok értelmiség a kora újkori Erdélyben. Erdélyi Tudományos Füzetek (287). Erdélyi Múzeum-Egyesület, Kolozsvár, 2018. 37–39.

Doby Antal: A székhelyi Mailáth-család nemzedékrendi táblázata. = *Adalékok Zemplén Vármegye Történetéhez*. 1897. 4. sz. 89.

Dóka Klára: A vízügyi szakigazgatás kezdetei (1772–1778) = *Levéltári Közlemények*. 1978.1. füzet. 83.

Dr. Dornay Béla: Diás és a Mailáth-család. = *Keszthelyi Hírlap*. 1937. 22. sz. 4-5.

Dr. Erdélyi Gyula: A magyar Hadügyminisztérium az 1848/49.-iki szabadságharc idején. = *Honvéd*. 1873. 9. sz. 5.

Faragó Tamás: Nemek, nemzedékek, rokonság, család. In. *Magyar Néprajz*. Szerk. Páldi- Kovács Attila, Bp., 2000. 402.

Federmayer, Frederik: A jezsuita iskolákban végzett diákok és karrierlehetőségeik a Magyar Királyság 17. századi fővárosában. = *Történelmi Szemle*. 2018. 2. sz. 216.

Hegedüs István: Az Andrássy család monoki ágának birtokviszonyairól. = *Agrártörténeti Szemle*, 2012. 1–4. sz. 84.

Horváth Gyula Csaba: A 18. század végi és a reformkori hatalmi elit rokoni kapcsolati hálózata. = *Korall*. 2017. 70. sz. 76.

Kádár Zsófia: A pozsonyi Szent Salvator-templom katolikus használatba vétele (1672–1673). In. *KoraújkorÁSZ. Koraújkor-történettel foglalkozó doktoranduszok tanulmányai*. Szerk. Kádár Zsófia, Kökényesi Zsolt, Mitropulos Anna Diána. Bp., 2014. 200–210.

Kállay István: A vezető-elit családi kapcsolatai Mária Terézia korában. = *Turul*. 1992. 65. évf. 18.

Kis Bálint: Erdély régi családai. (A szunyogszegi vagy fogarasi Maylád-család. II. Az osztópáni Perneszy család. III. A zabolai Basa család) = *Turul*. 1892. 136–137.

Kurucz György: Kényszer és szolgálat. Portrévázlat Festetics Györgyről. = *Századok*. 2006. 6.sz. 1396.

Majláth Béla: *A Majláth család nemzedékrendje*. = *Turul*, 1888. 6.k. 1–12.

Mihalik Béla Vilmos: Az 1674. évi gályarabper előzményei és a bécsi udvar. In: *Mártírium és emlékezet*. Szerk. Fazekas Gergely Tamás – Imre Mihály – Száraz Orsolya. Debrecen, 2015. 112.

Mihalik Béla Vilmos: Sacred Urban Spaces in Seventeenth-Century Upper-Hungary. = *Hungarian Historical Review*. 2012. 1–2. sz., 34–35.

Nagy Bettina: „Ezen szent szándékomat bétellyesítsék, úgy léssen az Úr Istennek áldása az egész famílián” Egy hajadon asszony végrendelete a 19. század elejéről. In. *Publicationes Universitatis Miskolcensis, Sectio Philosophica*. Tomus XXIII, Fasc. 2. 2019. 110–111.

Nagy Bettina: A Mailáth család perbenyiki hitbizománya. = *Új Nézőpont*, 2021. 2. sz. 23–35.

Nagy Bettina: Egy ismeretlen jegyzőkönyv 1672-ből. = *Történeti tanulmányok*. 2020. 28.k. 114–119.

Nagy Bettina: Hivatalnokból író: Mailáth János eltérő életútja. = *Új Nézőpont*, 2020. 1. sz. 24.

Péter Katalin: Drabik Miklós a lehotkai próféta. = *Egyháztörténeti Szemle*. 2006. 2. sz. 7.

Péter Katalin: Drabik Miklós a lehotkai próféta. = *Világosság*. 1977. 1. sz. 36–41.

Siska József: Alta Non Alte. A 'Sennyey család históriája. In: *Herman Ottó Múzeum Évkönyve*. Szerk. Veres László –Viga Gyula, Miskolc, 2003. 284–285.

Szijártó M. István: A magyar rendek adómegajánlási joga és a 18. századi adómegajánlási rend kialakulása. = *Történelmi Szemle*. 2004. 3–4. sz. 252.

Tarnóc Márton: Régi magyar asszonyok – régi magyar műveltség. In: *A nő az irodalomban*. Zalaegerszeg, 1984. 9–10.

Tatjana Guszarova: Vármegyei követek a magyar országgyűlés alsótábláján a 17. században. In: *Rendiség és parlamentarizmus Magyarországon. A kezdetektől 1918-ig*. Bp., 2013. 135.

Thaly Kálmán: A Jerney kézirat gyűjtemény. = *Századok*. 1877. 347–356.

Tóth Árpád: A társadalmi szerveződés rendi és polgári normái. A Pesti Jótékony Nőegylet fennállásának első korszaka (1817–1848) = *Fons: forráskutatás és történeti segédtudományok*. 1998. 4. sz. 458.

Tüdős S. Kinga: A székely örökség háramlása a 16–17. századi végrendeletek tükrében. = *Aetas* 24/4. 2008.

Lexikonok

Magyar Néprajzi lexikon. Online: <http://mek.oszk.hu/02100/02115/html/1-405.html>
(Utolsó letöltés: 2019. 01. 12.)

Márkus Dezső: *Magyar jogi lexikon.* Bp., 1903.

Zoványi Jenő: *Magyarországi protestáns Egyháztörténeti Lexikon.* Bp., 1977.

Periodikák

Honművész, 1833. 11. sz. 97.

Magyar Hírmondó, 1780. május 31. 44. levél. 356.

Magyar Hírmondó, 1783. augusztus 20. 65. levél. 513.

Magyar Kurir, 1801. 31. sz. 471.

Magyar Kurir, 1825. 21. sz. 162.

Vasárnapi Újság, 1866. 28. sz. 333.

Vasárnapi Újság, 1873. 37. sz. 446.

Vasárnapi újság, 1873. 37.sz. 446.

Interneten található életrajzi adatok

(Gyászjelentések, születési- és halálozási adatok)

www.geneanet.org

Bélaváry család

Online: <https://gw.geneanet.org/1789adrien1789?lang=en&n=belavary&oc=0&p=ferenc>

Szlavniczai család

<https://gw.geneanet.org/1789adrien1789?lang=en&p=miklos&n=sandor>

www.myheritage.hu

Mailáth Anna Mária https://www.myheritage.hu/names/anna_majl%C3%A1th

www.geni.com

Kellemesi Melczer László <https://www.geni.com/people/Melczer-L%C3%A1szl%C3%B3/6000000021478447603>

Mailáth József

<https://www.geni.com/people/IJ%C3%B3zsefMail%C3%A1th/600000001533903760>

Mailáth Klára Éva Angelika <https://www.geni.com/people/Kl%C3%A1ra-%C3%89va-Angelika-Majl%C3%A1th-de-Sz%C3%A9khely/6000000016486389594>

Majláth Angelika <https://www.geni.com/people/Kl%C3%A1ra-%C3%89va-Angelika-Majl%C3%A1th-de-Sz%C3%A9khely/6000000016486389594>

Nyáry Zsigmond <https://www.geni.com/people/Zsigmond-Ny%C3%A1ry-de-Bedegh-et-Berencs/6000000016111850272>

www.familysearch.org

Mailáth Mária gyászjelentése. <https://www.familysearch.org/ark:/61903/3:1:S3HY-DHH7-1BK?i=588&wc=M6W2-HP8%3A101521201%2C106170001&cc=1542666>

Melczer András és Melczer Ferenc anyakönyvi kivonata.

<https://www.familysearch.org/ark:/61903/3:1:9Q97-YSBW-7ND?i=242>

Melczer Franciska <https://www.familysearch.org/ark:/61903/3:1:939J-R73JL?cc=1743180&personaUrl=%2Fark%3A%2F61903%2F1%3A1%3AV4JC-W9S>

Melczer János keresztlevele. <https://www.familysearch.org/ark:/61903/3:1:939J-R73J-HD?i=145>

Melczer Mária <https://www.familysearch.org/ark:/61903/3:1:9Q97-YSBW-74K?cc=1743180&personaUrl=%2Fark%3A%2F61903%2F1%3A1%3AX69M-NM4>

Az értekezés szerzőjének eddigi publikációi

Magyar nyelvű könyvrészesetek

Nagy Bettina: Kellemesi Melczer Lászlóné, gr. Mailáth Mária (1770-1833) özvegyi éve a hozzá írott levelek tükrében. In: A magyar arisztokrácia társadalmi-közéleti kapcsolatai és szerepvállalása. Szerk.: Papp Klára, Püski Levente, Novák Ádám, Debreceni Egyetem Történelmi Intézet, Debrecen, 2019. 193-209.

Magyar nyelvű tudományos közlemények hazai folyóiratban

Nagy Bettina: Egy ismeretlen jegyzőkönyv 1672-ből. In: Történelmi Tanulmányok. 28, 2020. 105-122.

Nagy Bettina: Hivatalnokból író: Mailáth János eltérő életútja. In: Új Nézőpont. 7 (1), 2020. 23-33.

Nagy Bettina: Ezen szent szándékomat bétellyesítsék, úgy lésszen az Úr Istennek áldása az egész famílián." : Egy hajadon asszony végrendelete a 19. század elejéről. In: Publicationes Universitatis Miskolcensis Sec. Phil. 23 (2), 2019. 100-115.

Nagy Bettina: Certamen VII.: Előadások a Magyar Tudomány Napján az Erdélyi Múzeum-Egyesület I. Szakosztályában. In: Új Nézőpont. 9 (2), 2022. 46-53.

Nagy Bettina: Fejedelmek gyógyítói: Gyógyítók, gyógyszerek és gyógyítás az erdélyi fejedelmek udvarában a 17. század első felében. In: Új Nézőpont. 9 (1), 2022. 42-45.

Nagy Bettina: A Bocskai István Múzeum Évkönyve IV. In: Új Nézőpont. 6 (3), 2019. 95-98.

Nagy Bettina: Rod Thököly / A Thököly nemzetség. In: Új Nézőpont. 6 (4), 2019. 157-160.

Nagy Bettina: "Eklézsiáknak, egyházi szolgálóknak egyetlenegy dajkája": Tanulmányok Bethlen Gábor egyházpolitikájáról. In: Új Nézőpont. 5 (1), 2018. 125-128.

Nagy Bettina: "Várad Erdély kapuja?" Nagyvárad történelmi szerepe a fejedelemség korában Tanulmányok Biharország történetéről. In: Új Nézőpont. 5 (2), 2018. 153-156.

Melléklet

1. Mailáth Miklós nemeslevele (1646)

2. Mailáth-kastély, Perbenyik

3. Mailáth-kastély, Perbenyik

4. Ingaóra, Perbenyik

5. Kristálypoharak

6. Mailáth család porcelán étkezésének darabjai, Királyhelme

7. Mailáth család ezüst étkezészetének darabjai

8. Ezüst keresztelő edény

9. Mailáth család textilnyomói

Absztrakt

A Mailáth család 17. és 19. század között élt családtagjairól rövidebb életrajzi munkák már napvilágot láttak, azonban a Mailáth nemzetség Józsefi ágának viszonylag teljes történetének bemutatására mindezidáig nem került sor. Ez azért is meglepő, hiszen a család tagjai, tudásuk és műveltségük által nagyon hamar felemelkedtek az arisztokrácia körébe, emellett pedig a Magyar Királyságban is meghatározó szerepet betöltő, az ország irányításában is fontos tisztségekhez jutottak. Értekezésünk célja, hogy egy igazán sikeres és tehetséges, eddigi kutatásaink fényében egy alacsonyabb társadalmi csoportból feltörekvő, nagy ívű karriereket befutó famíliának a bemutatása, nevezetesen a Mailáth család életének főbb mozzanatainak reprezentálása. Minden család őriz valamilyen históriát. Ezeket a történeteket az egyéni életutak, sorsok, sőt néha csalódások alakítják. Nem volt ez másként a Mailáth család történetében sem.

Értekezésünk három tudományos kérdéskört céloz meg; Elsőként arra teszünk kísérletet, hogy bemutatjuk a Mailáth család első ismert őst, Mailáth Miklóst és utódainak életrajzi adatait. Bemutatjuk az ősapa, Mailáth Miklós birtokait, fontosabb ügyeit és bevételeit. Fiai, Mailáth Tamás és Boldizsár életútja a bemutatott rövid életrajzaik által tükrözik a korszak nemesi társadalmának főbb irányvonalait. Mindemellett kitértünk Mailáth Klára életrajzi adataira is, aki elsőként szerzett bárói rangot felmenői között. Az életrajzok bemutatását követően a Mailáth család első generációja házassági stratégiáinak alakulását vizsgáltuk meg.

Dolgozatunk második nagyobb terjedelmű részét a Mailáth család Józsefi ágának bemutatására szenteltük. Mailáth II. József a grófi cím megalapozója lesz, karizmatikus személyisége által még impozánsabb karrierutat jár be, mint felmenői, nevezetesen dédapja, Mailáth Miklós. Másodszor igyekszünk a Józsefi ághoz kapcsolódó családtagok birtokviszonyait és kapcsolati hálóját végig nyomon követni a 17. és a 19. század során. Női élettörténetek is helyt kaptak értekezésünkben. Elsőként Mailáth Angelika grófnő hajadon életének momentumai és Mailáth Mária özvegyi éveinek nehézségei mind-mind gazdagítják az egyéni sorsok történetét.

Mindezek után bemutattuk a családtagok 17. és 19. század során kötött házasságait, röviden elemezve a rokon családokat. Utolsó sorban pedig ismertettük a Mailáthok Zemplén vármegyében betöltött szerepét, a legnagyobb Mailáth-domínium létrejöttének körülményeit.

Summary

Our thesis aims to present a genuinely successful and talented family, which, in the light of my research, emerged from a lower social group and had a very distinguished career the life of the Mailáth family. Of course, every family has a history, and a family's history is shaped by an individual's journeys, destinies and disappointments. And this was no different for the Mailáth family. Shorter biographies of the members of the Mailáth family who lived between the 17th and 19th centuries have already come to light. However, a relatively complete history of the family has not yet been presented. This is surprising since the family members, through their knowledge and education, rose very quickly to the ranks of the aristocracy and to positions of importance in the Kingdom of Hungary, which were also crucial in the country's governance.

Our thesis aims at three scientific questions; First, we will try to present the biographical data of the first known ancestor of the Mailáth family, Miklós Mailáth, and his descendants. We present the estates, important affairs and income of the ancestor, Miklós Mailáth. His sons, Tamás Mailáth and Boldizsár Mailáth, reflect the main tendencies of the noble society of the time through their brief biographies. In addition, we covered the biographical data of Klára Mailáth, who was the first of her ancestors to reach the rank of baron. After presenting the biographies, we examined the evolution of the marriage strategy of the first generation of the Mailáth family.

The second, larger part of our thesis was devoted to the presentation of the Józsefi branch of the Mailáth family. Mailáth II. József will be the founder of the title of count, who, due to his charismatic personality, will follow a more impressive life path than his ancestors, his great-grandfather, Miklós Mailáth. Secondly, we try to trace the property relations and network of relationships of the family members connected to the Józsefi branch between the 17th and 19th centuries. We also accepted women's life stories in our thesis. Above all, the moments of Countess Angelika Mailáth's unmarried life and the difficulties of Mária Mailáth's widowed years all enrich the history of individual destinies.

And last but not least, we explained the role of the Mailáth's in Zemplén County, the circumstances of the creation of the largest Mailáth domain.